

СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Број 159 Год. LXIII

Петок, 28 декември 2007

Цена на овој број е 220 денари

www.slvesnik.com.mk

contact@slvesnik.com.mk

СОДРЖИНА

	Стр.		Стр.
2250. Одлука за утврдување на индикативен список на договорни органи.....	2	2262. Одлука за основните начела и принципи на корпоративното управување во банка.....	13
2251. Решение за доделување титула Амбасадор на културата на Република Македонија во Малезија.....	3	2263. Одлука за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот.....	18
2252. Одлука за целите на монетарната политика за 2008 година.....	4	2264. Одлука за условите и начинот на работа на Друштвото за издавање електронски пари.....	36
2253. Финансиски план на Народна банка на Република Македонија за 2008 година.....	4	2265. Упатство за доставување податоци за извршени активности во платниот промет.....	43
2254. План за инвестиции на Народна банка на Република Македонија за 2008 година	4	2266. Упатство за доставување на податоци за прометот во внатрешниот и надворешниот клиринг.....	59
2255. Годишен план за јавни набавки во 2008 година на Народна банка на Република Македонија.....	5	Агенција за цивилно воздухопловство	
2256. Одлука за начин и методологија на надзор на платните системи.....	5	266. Правилник за начинот на вршење на специјализирани услуги со воздухоплов и посебните услови во однос на воздухопловите, опремата и другите посебни услови неопходни за безбедно и уредно работење.....	64
2257. Одлука за критериуми и стандарди за работењето на платните системи.....	6	267. Правилник за условите и надзорот на градбата и начинот на утврдување на пловидбеност на ултралесните летала (микро-лесните) и моторизирани крила.....	74
2258. Одлука за задолжителна резерва на банки.....	8	Огласен дел.....	1-32
2259. Одлука за изменување на Одлука за каматните стапки на Народна банка на Република Македонија.....	13		
2260. Одлука за дополнување на Одлука за задолжителна резерва на штедилниците во денари “пречистен текст”.....	13		
2261. Одлука за престанување на важење на Одлуката за начинот и условите за работа на нерезиденти со хартии од вредност во Република Македонија.....	13		

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА 2250.

Врз основа на член 4, став (2) од Законот за јавните набавки („Службен весник на Република Македонија“ бр. 136/07) и член 36 став (3) од Законот за Владата на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 59/00, 12/03, 55/05, 37/06 и 115/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 26.12.2007 година, донесе

О Д Л У К А ЗА УТВРДУВАЊЕ НА ИНДИКАТИВЕН СПИСОК НА ДОГОВОРНИ ОРГАНИ

Член 1

Со оваа одлука се утврдува индикативниот список на договорни органи.

Член 2

Договорни органи од член 4 став (1) од Законот за јавните набавки се:

1. Државни органи, органите на единиците на локалната самоуправа и Градот Скопје:

- Собрание на Република Македонија,
- Државна изборна комисија,
- Државна комисија за спречување на корупција,
- Државен завод за ревизија,
- Претседател на Република Македонија,
- Агенција за разузнавање,
- Влада на Република Македонија,
- Министерство за одбрана и органите во состав,
- Министерство за правда и органите во состав,
- Министерство за труд и социјална политика и органите во состав,
- Министерство за образование и наука и органите во состав,
- Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство и органите во состав,
- Министерство за здравство и органите во состав,
- Министерство за локална самоуправа и органите во состав,
- Министерство за внатрешни работи и органите во состав,
- Министерство за надворешни работи и органите во состав,
- Министерство за финансии и органите во состав,
- Министерство за економија и органите во состав,
- Министерство за транспорт и врски и органите во состав,
- Министерство за култура и органите во состав,
- Министерство за животна средина и просторно планирање и органите во состав,
- Агенција за развој и инвестиции,
- Агенција за државни службеници,
- Агенција за млади и спорт,
- Агенција за иселеништво,
- Агенција за поттикнување на развојот на земјоделството,
- Дирекција за безбедност на класифицирани информации,
- Дирекција за заштита и спасување,
- Центар за управување со кризи,
- Комисија за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер,
- Комисија за односи со верските заедници и религиозни групи,
- Државен завод за геодетски работи,
- Државен завод за статистика,
- Државен архив на Република Македонија,

- Служба за општи и заеднички работи на Владата на Република Македонија,
- Управа за хидрометеоролошки работи,
- и други органи на државната управа,
- Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор,
- Секретаријат за европски прашања,
- Секретаријат за законодавство,
- Државно правобранителство на Република Македонија,
- Уставен суд на Република Македонија,
- Судски совет на Република Македонија,
- Врховен суд на Република Македонија,
- Управен суд,
- Апелациони судови,
- Основни судови,
- Републичко јавно обвинителство,
- Виши јавни обвинителства,
- Основни јавни обвинителства,
- Народен правобранител на Република Македонија,
- Органи на општините, општините во градот Скопје и Градот Скопје.

2. Правни лица основани за специфична намена за задоволување на потребите од јавен интерес од член 4 став (1) точка б) од Законот за јавните набавки:

- Фонд за магистрални и регионални патишта,
- Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија,
- Фонд за осигурување на депозити,
- Фонд за здравствено осигурување на Македонија,
- Јавни здравствени установи,
- Агенција за вработување на Република Македонија,
- Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување „МАПАС“,
- Агенција за електронски комуникации,
- Агенција за планирање на просторот,
- Агенција за цивилно воздухопловство,
- Регулаторна комисија за енергетика на Република Македонија,
- Комисија за заштита на конкуренција,
- Комисија за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер,
- Комисија за хартии од вредност,
- Народна банка на Република Македонија,
- АД Македонска банка за поддршка на развој,
- Централен регистар на Република Македонија,
- Институт за стандардизација на Република Македонија,
- Институт за акредитација на Република Македонија,
- Институт за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија,
- Институт за македонски јазик Крсте Мисирков,
- Институт за социолошки и политички правни истражувања,
- Институт за тутун,
- Дирекција за технолошки индустриски развојни зони,
- Јавни установи од областа на детската заштита,
- Јавни установи од областа на социјалната заштита,
- Јавни установи од областа на образованието (основно, средно и високо) и науката,
- Македонска академија на науките и уметностите,
- Јавни установи од областа на културата (национални и локални),
- Јавни установи од областа на спортот,
- Академија за обука на судии,
- Полициска академија,

- Казнено поправни установи,
- Јавно претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор на Република Македонија,
- Јавно претпријатие за одржување и заштита на магистралните и регионалните патишта “Македонија пат”,
- Јавно претпријатие за стопанисување со шуми “Македонски шуми” и неговите подружници,
- Јавно претпријатие за управување и заштита на повеќе наменското подрачје “Јасен” Скопје,
- Јавно претпријатие за стопанисување со пасишта - Скопје,
- Јавно претпријатие за берзанско работење “Агро-берза” - Скопје,
- Јавно претпријатие “Македонска радиодифузија”,
- Јавно претпријатие “Македонска Радио Телевизија”,
- Јавно претпријатие “Службен весник на Република Македонија” - Скопје,
- МЖ Транспорт АД - Скопје,
- Јавно претпријатие за стопанисување на објектите за спорт во сопственост на Република Македонија,
- Повеќенаменска сала “Борис Трајковски” - Скопје, ДООЕЛ во државна сопственост,
- АД “Македонска Информативна Агенција” - Скопје,
- Јавно претпријатие “Комунална хигиена” - Скопје,
- Јавно претпријатие “Паркови и зеленило” - Скопје,
- Јавно претпријатие “Улици и патишта” - Скопје,
- Водостопанство Тиквеш - Кавадарци,
- Водостопанство Брегалница - Кочани,
- други јавни и комунални претпријатија кои што вршат комунална дејност освен од областа на водоснабдување
- и други правни лица кои се основани за специфична намена за задоволување на потребите од јавен интерес, што не се од индустриски или комерцијален карактер и во најголем дел се финансирани; или се подложни на контрола на работењето; или во кој половина од повеќето членови на управниот или надзорниот одбор се именувани од страна на државни органи, од организациите на единиците на локалната самоуправа и Градот Скопје или од други такви правни лица.

3. Правни лица кои се основани од еден или повеќе договорни органи од член 4 став (1) точка а) и б) од Законот за јавните набавки:

- ЗЕЛС (Здружението на единиците на локалната самоуправа)
- и други правни лица основани од еден или повеќе договорни органи.

4. Јавни претпријатија, акционерски друштва и друштва со ограничена одговорност, во кои договорните органи од член 4 став (1) точка а), б) и в) од Законот за јавните набавки имаат доминантно директно или индиректно влијание, а вршат една или повеќе дејности од областа на водоснабдувањето, енергетиката, транспортот и поштенските услуги:

- Јавно претпријатие за водоснабдување “Студенчица” - Скопје,
- Јавно претпријатие за извршување на водостопанска дејност “ХС Злетовица” - Пробиштип,
- Јавно претпријатие “Лисиче” - Велес,
- Јавно претпријатие за водостопанисување со Хидро Системот “Дојранско езеро” - Стар Дојран,
- Јавно претпријатие “Стрежево” - Битола,
- Јавно претпријатие “Водовод и канализација” - Скопје,
- и други јавни претпријатија од областа на водоснабдувањето,

- АД “ЕЛЕМ” за производство на електрична енергија Електрани на Македонија во државна сопственост и неговите подружници,
- АД “ТЕЦ Неготино” за производство на електрична енергија во државна сопственост - Неготино,
- АД “МЕПСО” за пренос на електрична енергија и управување со електроенергетскиот систем во државна сопственост - Скопје,
- АД “ГАМА” за пренос на природен гас,
- Јавно комунално претпријатие “Водовод” за производство, снабдување и дистрибуција на геотермална енергија - Кочани,
- Јавно сообраќајно претпријатие ЈСП Скопје - Скопје,
- ЈП МЖ Инфраструктура - Скопје,
- Јавно претпријатие за аеродромски услуги “Македонија” и неговите подружници,
- АД “Македонска пошта” - Скопје,
- и други јавни комунални претпријатија кои вршат дејност во областа на водоснабдување, акционерски друштва и друштва со ограничена одговорност во областа на енергетиката, транспортот и поштенските услуги.

5. Правни лица, освен оние кои се наведени во член 4 став (1) точка а), б), в) и г) од Законот за јавните набавки, кои вршат една или повеќе дејности од областа на водоснабдувањето, енергетиката, транспортот и поштенските услуги, врз основа на посебно или ексклузивно право:

- АД ЕСМ - ЕВН за дистрибуција и снабдување со електрична енергија,
- АД Топлификација друштво за производство и дистрибуција на топлинска енергија.

Член 3

Со денот на влегувањето во сила на оваа одлука престанува да важи Списокот со кои се утврдуваат субјектите на кои се однесуваат одредбите од Законот за јавните набавки (“Службен весник на Република Македонија” бр. 34/04 и 10/05).

Член 4

Оваа одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”.

Бр. 19-8312/1
26 декември 2007 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Македонија,
м-р **Никола Груевски**, с.р.

2251.

Врз основа на член 11-а од Законот за културата (“Службен весник на Република Македонија” бр. 31/98, 49/03, 82/05 и 24/07), Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 26.12.2007 година, донесе

РЕШЕНИЕ ЗА ДОДЕЛУВАЊЕ ТИТУЛА АМБАСАДОР НА КУЛТУРАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО МАЛЕЗИЈА

1. Со ова решение на Снежана Пановска, истакнат и меѓународно афримиран и признат македонски музички уметник, професор по пијано и се доделува титула Амбасадор на културата на Република Македонија во Малезија.

2. Ова решение влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се објави во “Службен весник на Република Македонија”.

Бр. 19-8487/1
26 декември 2007 година
Скопје

Претседател на Владата
на Република Македонија,
м-р **Никола Груевски**, с.р.

НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

2252.

Врз основа на член 64 став 1 точка 1, а во врска со член 3 од Законот за Народна банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија” бр. 03/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

ОДЛУКА ЗА ЦЕЛИТЕ НА МОНЕТАРНАТА ПОЛИТИКА ЗА 2008 ГОДИНА

1. Со оваа одлука се утврдуваат целите на монетарната политика за 2008 година.

2. Основна цел на монетарната политика е одржување на ценовната стабилност во економијата. Просечната стапка на инфлација за 2008 година, мерена преку движењето на трошоците на животот, се очекува да изнесува околу 3%.

3. Посредна цел на монетарната политика во 2008 година ќе биде одржувањето стабилен номинален девизен курс на денарот во однос на еврото, во функција на остварување на основната цел од точка 2 на оваа Одлука.

4. Народна банка на Република Македонија со монетарната политика ќе ја поддржува макроекономската политика на Република Македонија за 2008 година, без притоа да се загрозува остварувањето на основната цел на монетарната политика, утврдена во точка 2 на оваа Одлука.

5. Оваа Одлука се објавува во „Службен весник на Република Македонија”.

О.бр. 02-15/XII-1/2007
27.12.2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2253.

Врз основа на член 64 став 1 точка 4 а во врска со член 92 став 1 од Законот за Народна банка на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

ФИНАНСИСКИ ПЛАН НА НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2008 ГОДИНА

1. Обемот и структурата на приходите и расходите во Финансискиот план на Народна банка на Република Македонија за 2008 година (во натамошниот текст: Финансиски план) се следните:

Во '000 денари

I. Вкупни приходи 3,542,679

А. Приходи од монетарни операции 3,354,396
Б. Приходи од оперативно работење 180,783
В. Приходи по други основи 7,500

II. Вкупни расходи 3,310,222

Г. Трошоци поврзани со монетарни операции 2,465,127
Д. Трошоци за производство на банкноти, монети и други вредносници 181,577
Е. Трошоци поврзани со оперативното работење 630,744
Ж. Трошоци по други основи 0
З. Резерви 32,774

III. Финансиски резултат 232,457

2. Трошоците од точката “Е” се однесуваат на: а) евентуални отписи и исправка на вредност на побарувања и б) резервации за потенцијални обврски. Движењето на овие расходи има автономен карактер и доколку настанат, ќе бидат искажани во финансиските извештаи на Народна банка на Република Македонија (во понатамошниот текст: Народна банка) за 2008 година.

3. Резервите од точката “Ж” ќе се користат за неопходни и непланирани трошоци во Финансискиот план за 2008 година, врз основа на претходни поединечни одлуки на гувернерот.

4. Во утврдените рамки со Финансискиот план, гувернерот на НБРМ донесува Синтетизиран финансиски план по одделни видови приходи и расходи.

5. За реализацијата на Финансискиот план, Советот на Народна банка се известува најмалку еднаш квартално.

6. Финансискиот план влегува во сила со денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”, а ќе се применува од 01.01.2008 година.

Ф.П. бр. 02-15/XII-1/2007
27 декември 2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2254.

Врз основа на член 64 став 1 точка 4 од Законот за Народна банка на Република Македонија („Службен весник на РМ” бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

ПЛАН ЗА ИНВЕСТИЦИИ НА НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2008 ГОДИНА

1. Планот за инвестиции на Народна банка на Република Македонија за 2008 година (во натамошниот текст: План за инвестиции) изнесува 330,793 илјади денари и се состои од:
Во '000 денари

I. Започнати инвестиции во претходни години со очекувана реализација во 2008 година 174,169

А. Информациона опрема и системи 84,941
Б. Машини, опрема и други инвестиции 22,923
В. Градежни објекти 66,305

II. Планирани инвестиции во основни средства за кои што треба да отпочне постапка за набавка во 2008 година

Г. Информациона опрема и системи	156,624
Д. Машины, опрема и други инвестиции	61,802
44,642	

Г. Градежни работи	50,180
III. ВКУПНИ ИНВЕСТИЦИИ (I + II)	330,793

2. За реализација на Планот за инвестиции се обезбедуваат средства во билансите на Народна банка на Република Македонија (во натамошниот текст Народна банка).

3. Во рамки на обемот и структурата утврдени во точка 1 од Планот за инвестиции, гувернерот на Народна банка донесува Аналитички план за инвестиции во основни средства.

4. Менување на структурата и обемот на Планот на инвестиции врши Советот на Народна банка.

5. Советот на Народна банка квартално се известува за реализацијата на Планот за инвестиции.

6. Планот за инвестиции на Народна банка се реализира преку постапки утврдени со Законот за јавни набавки.

7. Планот за инвестиции влегува во сила со денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”, а ќе се применува од 01.01.2008 година.

П.П.бр. 02-15/XII-1/2007
27 декември 2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2255.

Врз основа на член 64 став 1 точка 22 од Законот за Народна банка на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), а во врска со член 26 од Законот за јавните набавки (“Службен весник на РМ” бр. 136/07), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

**ГОДИШЕН ПЛАН
ЗА ЈАВНИ НАБАВКИ ВО 2008 ГОДИНА НА
НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

1. Годишниот план за јавни набавки во 2008 година на Народна банка на Република Македонија (во натамошниот текст: План за набавки) изнесува 444.073 илјади денари и се состои од:

Во '000 денари

	(со ДДВ)	(без ДДВ)
I. Договори и рамковни спогодби за јавни набавки на стоки	316.739	273.501
II. Договори и рамковни спогодби за јавни набавки на услуги	63.594	53.893
III. Договори и рамковни спогодби за јавни набавки на работи	63.740	54.017
IV. ВКУПНО (I+II+III)	444.073	381.411

2. За реализација на Планот за набавки се обезбедуваат средства во билансите на Народна банка на Република Македонија (во натамошен текст: Народна банка).

3. Гувернерот на Народна банка донесува Детален годишен план за јавни набавки во 2008 година на Народна банка на Република Македонија и може да врши пренамена на средствата за јавни набавки до износ од 5.000 илјади денари и/или измени на предметот на договорите за јавни набавки, очекуваниот почеток на постапката и видот на постапката за набавка.

4. Средствата за заеднички работи за сите корисници во “Комплексот банки” изнесуваат 13.370 илјади денари.

5. Планот за набавки на Народна банка се реализира преку постапки утврдени со Законот за јавните набавки.

6. Планот за набавки влегува во сила со денот на донесувањето, а ќе се применува од 01.01.2008 година.

Г.П.бр. 02-15/XII-1/2007
27 декември 2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2256.

Врз основа на член 64 став 1 точка 22 од Законот за Народната банка на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), а во врска со член 44 став 2 од Законот за платниот промет (“Службен весник на РМ” бр. 113/07), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

**О Д Л У К А
ЗА НАЧИН И МЕТОДОЛОГИЈА НА НАДЗОР НА
ПЛАТНИТЕ СИСТЕМИ**

I. Општи одредби

1. Со оваа Одлука се пропишува начинот и методологијата на надзор на платните системи, како и постапката за преземање на мерки за одстранување на неправилностите во функционирањето на платните системи, од страна на Народна банка на Република Македонија (во натамошниот текст: Народна банка).

Под неправилности во смисла на оваа Одлука се подразбираат активности и начини на работа на платните системи кои не се во согласност со пропишаните стандарди од Народна банка на Република Македонија (во натамошниот текст: Базични принципи), со што се оневозможува нивното ефикасно, непречено и сигурно функционирање.

II. Предмет на надзорот

2. Предмет на надзорот од точка 1 од оваа Одлука се платните системи дефинирани согласно член 39 од Законот за платниот промет.

III. Начин на вршење на надзорот

3. Надзорот на платните системи, Народна банка го врши:

а) Непосредно со увид кај операторот кој управува и раководи со платниот систем.

б) Посредно преку перманентно вонтеренско следење на работењето на платниот систем.

4. Непосредниот надзор на платните системи може да биде:

а) делумен, заради оценка на усогласеноста на платниот систем со еден или повеќе Базични принципи.

б) целосен, заради оцена на усогласноста на платниот систем со сите Базични принципи кои треба да ги исполни во зависност од категоријата во која е класифициран.

5. Непосреден надзор на платниот систем се врши врз основа на решение од Гувернерот на Народна банка, со кое се определува предметот и видот на надзорот и лицата овластени за вршење на надзорот.

6. Операторот на платниот систем е должен на лицата овластени за вршење на надзорот да им овозможи непречено вршење на надзорот, увид во работењето и на нивно барање да им ја стави на располагање или достави целокупната потребна документација, податоци и информации.

7. Посредниот надзор се врши врз основа на дневно следење на работењето на платните системи со анализа на информации, податоци и документација доставена до Народна банка, согласно постојните прописи и на посебно барање на Народна банка.

8. По завршување на надзорот, за наодите утврдени со надзорот овластените лица изготвуваат извештај и истиот го доставуваат до операторот на платниот систем.

9. Операторот има право на приговор на извештајот од точка 8 од оваа Одлука во рок од петнаесет работни дена од денот на приемот на извештајот. Приговорот, верифициран од страна на надзорниот орган при двостепен систем на управување односно одборот на директори при едностепен систем на управување на операторот на платниот систем, се доставува до Народна банка.

10. Извештајот од извршениот надзор се смета за коначен по доставување на одговорот од страна на Народна банка до операторот на платниот систем, по евентуално доставен приговор од точка 8 од оваа Одлука.

IV. Методологија за вршење на надзор на платните системи

11. За проценка на усогласеноста на работењето на платниот систем со Базичните принципи кои се задолжителни во зависност од категоријата во која е класифициран платниот систем, операторот на платниот систем за потребите на надзорот е должен да обезбеди:

- одговори на клучните прашања, по клучните точки релевантни за оцена на усогласеноста на платниот систем со соодветниот Базичен принцип;
- опис и проценка на сите промени или реформи кои се во тек или се предвидени кои би ја промениле постојната состојба.

Врз основа на информациите, податоците и документацијата добиени од операторот и извршениот надзор, во зависност од категоријата во која е класифициран платниот систем, Народна банка врши оцена на нивото на усогласеност на платниот систем со секој Базичен принцип, според следната скала:

- Усогласен: сите клучни точки треба да бидат исполнети;

- Претежно усогласен: постојат неправилности кои немаат значително влијание врз исполнувањето на клучните точки, а со тоа и врз сигурноста и/или ефикасноста на системот;

- Делумно усогласен: постојат значителни неправилности кои имаат големо влијание врз исполнувањето на клучните точки, а со тоа и врз сигурноста и/или ефикасноста на системот, но овие неправилности ќе бидат надминати од операторот на системот во разумен временски период;

- Неусогласен: постојат значителни неправилности кои имаат големо влијание врз исполнувањето на клучните точки, а со тоа и врз сигурноста и/или ефикасноста на системот, а операторот на системот не е во можност да ги надмине неправилностите во разумен временски период.

12. Клучните точки и клучните прашања за секој базичен принцип се специфицирани во Упатство за проценка на усогласеноста на платните системи со базичните принципи, кое го донесува гувернерот на Народна банка.

V. Преземање на мерки за отстранување на неправилностите во функционирањето на платните системи.

13. Доколку со надзорот се утврдат неправилности, Народна банка може во текот на вршење на надзорот и по неговото завршување да:

- даде писмени препораки - совети за нивно отстранување до надзорниот орган при двостепен систем на управување односно одборот на директори при едностепен систем на управување на операторот на платниот систем и да утврди рокови за нивно отстранување;

- побара од надзорниот орган при двостепен систем на управување односно одборот на директори при едностепен систем на управување на операторот на платниот систем, во одреден рок да изготви план за отстранување на неправилностите утврдени со надзорот и тој план да го достави до Народна банка.

- преземе други мерки, согласно законските прописи.

VI. Завршни одредби.

14. Оваа Одлука влегува во сила од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

15. Со денот на влегување во сила на оваа Одлука престанува да важи Одлуката за вршење на надзор над работењето на банките и други институции кои даваат услуги во платниот промет ("Службен весник на Република Македонија" бр. 22/03).

О.бр. 02-15/XII-2/2007

27.12.2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,

м-р **Петар Гошев, с.р.**

2257.

Врз основа на член 64 став 1 точка 22 од Законот за Народната Банка на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), а во врска со член 45 став 1 од Законот за платниот промет ("Службен весник на РМ" бр. 113/07), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

О Д Л У К А ЗА КРИТЕРИУМИ И СТАНДАРДИ ЗА РАБОТЕЊЕТО НА ПЛАТНИТЕ СИСТЕМИ

I. Општи одредби

1. Со оваа Одлука се пропишуваат критериумите за класифицирање на платните системи според нивната значајност во платниот систем на Република Македонија и стандардите кои треба да ги исполнат за нивно ефикасно, сигурно и непречено работење.

II. Класификација и критериуми

2. Платните системи се класифицираат на следните категории:

- а) Системски значајни платни системи
- б) Значајни платни системи
- в) Други платни системи

3. Класификација на одделните платни системи врши Народна банка на Република Македонија (во натамошниот текст: Народна банка), врз основа на следните критериуми:

- Пазарното учество на вредноста на платните трансакции на одделниот платен систем во однос на вкупната вредност на платните трансакции извршени од сите платни системи од ист вид, изразено во проценти на годишно ниво.

- Вкупните финансиски ризици кои се проценуваат преку следните индикатори:

- а) учество на агрегираната вредност на платните трансакции извршени низ одделниот платен систем во однос на вкупната вредност на платните трансакции извршени низ МИПС системот на Народна банка, изразено во проценти на годишно ниво и

- б) просечната дневна вредност на платните трансакции што се извршуваат низ одделниот платен систем, на годишно ниво.

- Ризикот од domino ефект (банкротот на еден учесник во одделниот платен систем да има сериозни финансиски последици врз останатите учесници во истиот платен систем) кој се проценува преку следните индикатори:

- а) нето соодносот кој претставува учество на вредноста на платните трансакции кои се резултат на нетирањето по завршувањето на постапката на нетирање во однос на вредноста на сите платни трансакции кои учествувале во нетирањето, изразен во проценти на годишно ниво;

- б) концентрација на вредност која претставува учество на вредноста на платните трансакции иницирани од страна на петте најголеми учесници во платниот систем во однос на вкупната вредност на платните трансакции извршени преку истиот систем, изразена во проценти на годишно ниво и

- в) најголемата нето негативна состојба на учесник во платниот систем по завршувањето на нетирањето на годишно ниво.

4. Системски значајни платни системи се системи кои исполнуваат најмалку една од следните групи на критериуми:

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност поголема од 10% од вкупната вредност и концентрација на вредност поголема од 80%;

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност помала од 10% од вкупната вредност, просечна дневна вредност поголема од 60 милијарди денари и концентрација на вредност поголема од 80%;

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност поголема од 10% од вкупната вредност, концентрација на вредност помала од 80% и нето сооднос помал од 10%;

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност поголема од 10% од вкупната вредност, концентрација на вредност помала од 80%, нето сооднос поголем од 10% и најголема негативна состојба поголема од 6 милијарди денари;

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност помала од 10% од вкупната вредност, просечна дневна вредност поголема од 60 милијарди денари, концентрација на вредност помала од 80% и нето сооднос поголем од 10%;

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност помала од 10% од вкупната вредност, просечна дневна вредност поголема од 60 милијарди денари, концентрација на вредност помала од 80%, нето сооднос помал од 10% и најголема негативна состојба поголема од 6 милијарди денари.

5. Значајни платни системи се системи кои исполнуваат најмалку една од следните групи на критериуми:

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност поголема од 10% од вкупната вредност, концентрација на вредност помала од 80%, нето сооднос поголем од 10% и најголема нето негативна состојба помала од 6 милијарди денари;

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност помала од 10% од вкупната вредност, просечна дневна вредност поголема од 60 милијарди денари, концентрација на вредност помала од 80%, нето сооднос поголем од 10% и најголема нето негативна состојба помала од 6 милијарди денари;

- пазарно учество поголемо од 75%, агрегирана вредност помала од 10% од вкупната вредност и просечна дневна вредност помала од 60 милијарди денари;

- пазарно учество помало од 75%, но поголемо од 25%.

6. Други платни системи се системи со пазарно учество помало од 25%.

III. Стандарди за работењето на платните системи

7. Стандарди за работењето на платните системи (во натамошниот текст: Базични принципи) се:

- Системот треба да работи на добро поставена правна основа врз база на сета релевантна правна надлежност.

- Со системските правила и процедури треба да им се овозможи на учесниците јасно да го согледаат секој финансиски ризик на кој ги изложува системот, при нивното учество во истиот.

- Системот треба да има јасно дефинирани процедури за управување со кредитниот и ликвидносниот ризик, со кои се специфицираат одделните одговорности на операторот на системот и на учесниците, и кои обезбедуваат соодветни механизми за управување и контролирање на овие ризици.

- Системот треба да обезбеди прометно финално порамнување со датумот на валута, по можност во текот на денот, а најмалку на крајот на денот.

- Системот во кој се врши мултилатерално нетирање, во случај на невозможност да го порамни учесникот со најголема единечна обврска за порамнување, треба да биде во состојба да обезбеди најмалку навремено завршување на дневното порамнување.

- Средствата со кои се врши порамнувањето пред се треба да се наоѓаат на сметка кај централната банка како побарувања, а ако се користат други средства (надвор од централната банка), треба да обезбедат мал или никаков кредитен ризик и мал или никаков ликвидносен ризик.

- Системот треба да обезбеди високо ниво на безбедност и оперативна сигурност и треба да има аранжмани за непредвидени случаи кои ќе обезбедат навремено завршување на дневното процесирање.

- Системот треба да обезбеди инструменти за извршување на плаќањата кои се практични за учесниците и ефикасни за економијата.

- Системот треба да има реални и јавно достапни критериуми за учество кои обезбедуваат фер и отворен пристап на учесниците.

- Раководењето со системот треба да биде ефективно, одговорно и транспарентно.

8. Платните системи класифицирани од Народна банка во категоријата Системски значајни платни системи, во своето работење задолжително треба да се усогласени со сите Базични принципи наведени во точка 7 од оваа Одлука.

9. Платните системи класифицирани од Народна банка во категоријата Значајни платни системи, во своето работење задолжително треба да се усогласени со Базичните принципи од алинеја 1, 2, 7, 8, 9 и 10 наведени во точка 7 од оваа Одлука.

10. Платните системи класифицирани од Народна банка во категоријата Други платни системи, во своето работење задолжително треба да се усогласени со Базичните принципи од алинеја 1, 2, 7, 9 и 10 наведени во точка 7 од оваа Одлука.

11. Оваа Одлука влегува во сила од денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”.

О.бр. 02-15/XII-3/2007

27.12.2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2258.

Врз основа на член 13, 14 и 64 точка 2 од Законот за Народна банка на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 3/2002, 51/2003, 85/2003, 40/2004, 61/2005 и 129/2006), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

О Д Л У К А ЗА ЗАДОЛЖИТЕЛНА РЕЗЕРВА НА БАНКИ

Општи одредби

1. Со оваа Одлука Народна банка на Република Македонија (во понатамошниот текст: Народна банка) го регулира пресметувањето и исполнувањето на задолжителната резерва на банки и филијали на странски банки (во понатамошниот текст: банки).

Основа за задолжителна резерва

2. Основата за пресметување и исполнување на задолжителна резерва (во понатамошниот текст: основа за задолжителна резерва) ја сочинуваат обврски на банките во домашна и во странска валута (Прилог 1 и 2), и тоа:

- а. депозити и примени кредити;
 - б. издадени должнички хартии од вредност од страна на банки;
 - в. останати обврски.
- Во основата за задолжителна резерва не влегуваат:
- а. обврски кон останати банки;
 - б. обврски кон Народна банка.
 - в. обврски врз основа на субординиран депозит кој ги исполнува условите за дополнителен капитал согласно регулативата за адекватност на капиталот.

3. Банките се должни да ја известуваат Народна банка за состојбите на обврските, кои ја сочинуваат основата за задолжителна резерва, за секој ден од календарскиот месец, најдоцна до последниот работен ден пред почеток на периодот на исполнување.

Обврските во странска валута, за секој ден од календарскиот месец, се изразуваат во денари со примена на среден курс на Народна банка, кој важи на последниот ден од календарскиот месец.

Известувањето од став 1 на оваа точка се врши преку Електронскиот систем на Народна банка за задолжителна резерва (во понатамошниот текст: Електронски систем). Гувернерот на Народна банка донесува “Технички инструкции за работа со Електронскиот систем на Народна банка за задолжителна резерва” со кои го утврдува начинот на користење на Електронскиот систем.

4. Основата за задолжителна резерва за одреден период на исполнување се пресметува како просек од обврските за секој ден од календарскиот месец, кој му претходи на периодот на исполнување. Просекот од обврските во странска валута се изразува и во евра со примена на среден курс на Народна банка, кој важи на последниот ден од календарскиот месец.

Стапка на задолжителна резерва

5. Стапката на задолжителна резерва изнесува 10% и се однесува на сите обврски кои ја сочинуваат основата за задолжителна резерва.

Пресметка на задолжителна резерва

6. Задолжителната резерва се пресметува со примена на стапката на задолжителна резерва на основата за задолжителна резерва.

7. Банката ја потврдува пресметаната задолжителна резерва преку Електронскиот систем најдоцна еден работен ден пред почеток на периодот на исполнување на задолжителната резерва. Доколку банката не ја потврди пресметката во предвидениот рок, задолжителната резерва утврдена за тој период на исполнување е конечна.

Исполнување на задолжителна резерва

8. Задолжителната резерва пресметана од обврски во домашна валута се исполнува во денари, а задолжителната резерва пресметана од обврски во странска валута, се исполнува во евра.

9. Банката ја исполнува задолжителната резерва во денари доколку просечната дневна состојба на сметката на банката кај Народна банка за периодот на исполнување е најмалку еднаква на утврдената задолжителна резерва, согласно точка 6 од оваа Одлука.

На крајот на секој ден од периодот на исполнување состојбата на сметката на банката треба да изнесува најмалку 20% од задолжителната резерва.

10. Банката ја исполнува задолжителната резерва во евра доколку дневната состојба на издвоените средства на банката на девизна сметка на Народна банка во странство, е најмалку еднаква на пресметаната задолжителна резерва, согласно точка 6 од оваа Одлука.

11. Периодот на исполнување на задолжителната резерва почнува на 11-ти во тековниот месец и завршува на 10-ти во следниот месец.

Доколку 11-ти во тековниот месец е неработен ден во странство, поради што не е можен пренос на средства преку сметки во странство, реализацијата на преносот се врши првиот работен ден, кој е прв ден од периодот на исполнување на задолжителната резерва во евра.

Доколку 11-ти е неработен ден во земјата, а работен ден во странство, нема промени во периодот на исполнување.

Надомест на задолжителна резерва

12. Народна банка плаќа надомест на исполнетата задолжителна резерва за периодот на исполнување, најмногу до висина на пресметаната задолжителна резерва, согласно точка 6 од оваа Одлука.

13. Стапката на надомест на задолжителната резерва во денари изнесува 2,00% на годишно ниво. Стапката на надомест на задолжителната резерва во евра изнесува 0%.

14. Народна банка го пресметува надоместот на задолжителната резерва со примена на следната формула:

$$N = \frac{ZR \cdot n \cdot d}{100 \cdot 360}$$

каде:

N - надомест на задолжителна резерва за период на исполнување

ZP - износ на исполнета задолжителна резерва, согласно точка 12

n - стапка на надомест

d - број на денови во период на исполнување

Надоместот се пресметува по истекот на периодот на исполнување, а се плаќа најдоцна во рок од 8 дена по истекот на периодот.

Казнени одредби

15. Народна банка пресметува и наплаќа казнена камата за неисполнување на задолжителната резерва од страна на банките:

а. на неисполнетиот износ за целиот период на исполнување;

б. на неисполнетата дневна состојба.

Банките се должни да ја платат казнената камата во рок од осум дена од денот на настанување на обврската.

Народна банка може да превземе и други мерки во случај на непочитување на одредбите од оваа Одлука.

Задолжителна резерва при статусни промени и одземање дозвола на банка

16. Народна банка може да исклучи банка од исполнување на задолжителна резерва од првиот ден на периодот на исполнување, доколку на банката и е одземена дозволата за работа во текот на тој период.

17. Во случај на спојување или присоединување на банки во текот на периодот на исполнување, задолжителната резерва се пренесува на банката која продолжува да работи. Банката пресметува задолжителна резерва на вкупната основа за задолжителна резерва на банките кои се спојуваат или присоединуваат. Исполнувањето на задолжителната резерва претставува збир на исполнувањето на задолжителната резерва на банките кои се спојуваат или присоединуваат.

18. Во случај на поделба на банка во текот на периодот на исполнување, задолжителната резерва се пренесува на банките кои продолжуваат да работат. Секоја банка превзема дел од задолжителната резерва кој претставува соодветен сооднос од вкупната основа за задолжителна резерва на банката која е поделена. Истиот сооднос се применува и при исполнувањето на задолжителната резерва.

Завршни одредби

19. Првата пресметка на задолжителна резерва согласно оваа одлука се однесува за периодот на исполнување, кој започнува на 11.02.2008.

20. Оваа Одлука влегува во сила во рок од осум дена од денот на објавување во "Службен весник на Република Македонија", а ќе се применува од 11.02.2008 година.

21. Со денот на започнување со примена на оваа Одлука, престануваат да важат Одлуката за задолжителна резерва на банките во денари ("Службен весник на РМ" 51/04-пречистен текст, 61/04, 89/07, 105/05) и Одлуката за задолжителна резерва на банките во девизи ("Службен весник на РМ" 19/03, 89/04).

О. бр. 02-15/XII-4/2007

27 декември 2007 година

Скопје

Претседател

на Советот на Народна банка
на Република Македонија,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

ПРИЛОГ 1

Листа на обврски во домашна валута:

- 2559 Примени аванси за останати намени
- 8000 Жиро-сметки на нефинансиски правни лица
- јавни претпријатија
- 8001 Жиро-сметки на нефинансиски правни лица
- општествени претпријатија
- 8002 Жиро-сметки на нефинансиски правни лица
- приватни претпријатија
- 8009 Преодна сметка на жиро-сметки на нефинансиски правни лица
- 8010 Жиро-сметки на Држава
- 8011 Жиро-сметки на единици на локална самоуправа
- 8012 Жиро-сметки на Фонд за пензиско и инвалидско осигурување
- 8013 Жиро-сметки на Фонд за здравствено осигурување
- 8014 Жиро-сметки на Фонд за вработување
- 8015 Жиро-сметки на други републички фондови, агенции и дирекции
- 8016 Жиро-сметки на институциите на централната државна власт
- 8017 Жиро-сметки на установи од јавниот сектор
- 8053 Жиро-сметки на осигурителни компании
- 8054 Жиро-сметки на останати финансиски организации
- 8060 Жиро сметки на други комитенти
- 8070 Жиро сметки на население
- 8071 Тековни сметки на население
- 8072 Жиро сметки на здружение на граѓани
- 8080 Депозити на странски лица
- 8081 Тековни сметки на странски лица
- 8082 Посебни сметки на странски лица
- 8100 Средства на заедничка потрошувачка на нефинансиски правни лица

8110 Средства на заедничка потрошувачка на јавен сектор

8140 Ограничени депозити на нефинансиски правни лица за подмирување на отворени акредитиви во домашниот платен промет

8141 Ограничени депозити на јавен сектор за подмирување на отворени акредитиви во домашниот платен промет

8145 Ограничени депозити на банки и други финансиски организации за подмирување на отворени акредитиви во домашниот платен промет

8146 Ограничени депозити на други комитенти за подмирување на отворени акредитиви во домашниот платен промет

8147 Ограничени депозити на население за подмирување на отворени акредитиви во домашниот платен промет

8148 Ограничени депозити на странски лица за подмирување на отворени акредитиви во домашниот платен промет

8149 Ограничени депозити на јавен сектор за посебни намени

8150 Средства на заедничка потрошувачка на банки и други финансиски организации

8160 Средства на заедничка потрошувачка на други комитенти

8203 Депозити по видување на нефинансиски правни лица по инструменти за безготовинско плаќање (бизнис картички)

8204 Депозити по видување на нефинансиски правни лица за дознаки во странство

8205 Депозити по видување на нефинансиски правни лица на име покритие по акредитиви, гаранции и кредити во странство

8206 Депозити по видување на нефинансиски правни лица за издавање чекови и кредитни писма на странски средства за плаќања

8207 Депозити по видување на нефинансиски правни лица за купување на девизи

8209 Други депозити по видување на нефинансиски правни лица

821 Други депозити по видување на јавен сектор

8258* Други депозити по видување на банки и други финансиски организации

826 Други депозити по видување на други комитенти

8271 Штедни влогови по видување на население

8279 Други депозити по видување на население

828 Други депозити по видување на странски лица

8300 Краткорочни обврски спрема нефинансиски правни лица по издадени хартии од вредност до еден месец

8301 Краткорочни обврски спрема нефинансиски правни лица по издадени хартии од вредност до три месеци

8302 Краткорочни обврски спрема нефинансиски правни лица по издадени хартии од вредност до шест месеци

8303 Краткорочни обврски спрема нефинансиски правни лица по издадени хартии од вредност над шест месеци

8309 Достасани, а неизмирени краткорочни обврски на нефинансиски правни лица по издадени хартии од вредност

8310 Краткорочни обврски спрема јавен сектор по издадени хартии од вредност до еден месец

8311 Краткорочни обврски спрема јавен сектор по издадени хартии од вредност до три месеци

8312 Краткорочни обврски спрема јавен сектор по издадени хартии од вредност до шест месеци

8313 Краткорочни обврски спрема јавен сектор по издадени хартии од вредност над шест месеци

8319 Достасани, а неизмирени краткорочни обврски спрема јавниот сектор по издадени хартии од вредност

8351* Краткорочни обврски спрема банки и други финансиски организации по издадени други хартии од вредност

8359* Достасани, а неизмирени краткорочни обврски спрема банки и други финансиски организации по издадени хартии од вредност

8360 Краткорочни обврски спрема други комитенти по издадени хартии од вредност до еден месец

8361 Краткорочни обврски спрема други комитенти по издадени хартии од вредност до три месеци

8362 Краткорочни обврски спрема други комитенти по издадени хартии од вредност до шест месеци

8363 Краткорочни обврски спрема други комитенти по издадени хартии од вредност над шест месеци

8369 Достасани, а неизмирени краткорочни обврски спрема други комитенти по издадени хартии од вредност

8370 Краткорочни обврски спрема население по издадени хартии од вредност до еден месец

8371 Краткорочни обврски спрема население по издадени хартии од вредност до три месеци

8372 Краткорочни обврски спрема население по издадени хартии од вредност до шест месеци

8373 Краткорочни обврски спрема население по издадени хартии од вредност над шест месеци

8379 Достасани, а неизмирени краткорочни обврски спрема население по издадени хартии од вредност

838 Обврски спрема странски лица по издадени хартии од вредност

8400 Обврски по краткорочни кредити спрема нефинансиски правни лица до еден месец

8401 Обврски по краткорочни кредити спрема нефинансиски правни лица до три месеци

8402 Обврски по краткорочни кредити спрема нефинансиски правни лица до шест месеци

8403 Обврски по краткорочни кредити спрема нефинансиски правни лица над шест месеци

8409 Достасани, а неизмирени обврски по краткорочни кредити спрема нефинансиски правни лица

8410 Обврски по краткорочни кредити спрема јавен сектор до еден месец

8411 Обврски по краткорочни кредити спрема јавен сектор до три месеци

8412 Обврски по краткорочни кредити спрема јавен сектор до шест месеци

8413 Обврски по краткорочни кредити спрема јавен сектор над шест месеци

8419 Достасани, а неизмирени обврски по краткорочни кредити спрема јавен сектор

8453 Обврски по краткорочни кредити спрема осигурителни компании

8454 Обврски по краткорочни кредити спрема останати финансиски организации

8459 Достасани, а неизмирени обврски по краткорочни кредити спрема банки и други финансиски организации

8460 Обврски по краткорочни кредити спрема други комитенти до еден месец

8461 Обврски по краткорочни кредити спрема други комитенти до три месеци

8462 Обврски по краткорочни кредити спрема други комитенти до шест месеци

8463 Обврски по краткорочни кредити спрема други комитенти над шест месеци
8469 Достасани, а неизмирени обврски по краткорочни кредити спрема други комитенти
848 Обврски по краткорочни кредити спрема странски лица
8500 Обврски за други краткорочни средства на нефинансиски правни лица
8509 Достасани, а неизмирени обврски за други краткорочни средства на нефинансиски правни лица
8510 Обврски за други краткорочни средства на јавен сектор
8519 Достасани, а неизмирени обврски за други краткорочни средства на јавен сектор
8560 Обврски за други краткорочни средства на други комитенти
8569 Достасани, а неизмирени обврски на други краткорочни средства на други комитенти
858 Обврски на други краткорочни средства на странски лица
8700 Орочени депозити на нефинансиски правни лица до еден месец
8702 Орочени депозити на нефинансиски правни лица до три месеци
8703 Орочени депозити на нефинансиски правни лица до шест месеци
8704 Орочени депозити на нефинансиски правни лица над шест месеци
8710 Орочени депозити на јавен сектор до еден месец
8712 Орочени депозити на јавен сектор до три месеци
8713 Орочени депозити на јавен сектор до шест месеци
8714 Орочени депозити на јавен сектор над шест месеци
8750* Орочени депозити на банки и други финансиски организации до еден месец
8752* Орочени депозити на банки и други финансиски организации до три месеци
8753* Орочени депозити на банки и други финансиски организации до шест месеци
8754* Орочени депозити на банки и други финансиски организации над шест месеци
8760 Орочени депозити на други комитенти до еден месец
8762 Орочени депозити на други комитенти до три месеци
8763 Орочени депозити на други комитенти до шест месеци
8764 Орочени депозити на други комитенти над шест месеци
8770 Орочени депозити на население до еден месец
8772 Орочени депозити на население до три месеци
8773 Орочени депозити на население до шест месеци
8774 Орочени депозити на население над шест месеци
8780 Орочени депозити на странски лица до еден месец
8782 Орочени депозити на странски лица до три месеци
8783 Орочени депозити на странски лица до шест месеци
8784 Орочени депозити на странски лица над шест месеци
9200 Долгорочни депозити на нефинансиски правни лица со одредена намена

9201 Долгорочни депозити на нефинансиски правни лица без одредена намена
9210 Долгорочни депозити на јавен сектор со одредена намена
9211 Долгорочни депозити на јавен сектор без одредена намена
9254 Долгорочни депозити на други финансиски организации
9260 Долгорочни депозити на други комитенти со одредена намена
9261 Долгорочни депозити на други комитенти без одредена намена
9270 Долгорочни штедни влогови на население
9279 Други долгорочни депозити на население
9280 Долгорочни депозити на странски лица со одредена намена
9281 Долгорочни депозити на странски лица без одредена намена
9300 Долгорочни обврски спрема нефинансиски правни лица по издадени хартии од вредност
9309 Достасани, а неизмирени долгорочни обврски спрема нефинансиски правни лица по издадени хартии од вредност
9310 Долгорочни обврски спрема јавен сектор по издадени хартии од вредност
9319 Достасани, а неизмирени долгорочни обврски спрема јавен сектор по издадени хартии од вредност
9354 Долгорочни обврски спрема други финансиски организации по издадени хартии од вредност
9359* Достасани, а неизмирени долгорочни обврски спрема банки и други финансиски организации по издадени хартии од вредност
9360 Долгорочни обврски спрема други комитенти по издадени хартии од вредност
9369 Достасани, а неизмирени долгорочни обврски спрема други комитенти по издадени хартии од вредност
9370 Долгорочни обврски спрема население по издадени хартии од вредност
9379 Достасани, а неизмирени долгорочни обврски спрема население по издадени хартии од вредност
938 Обврски спрема странски лица по издадени хартии од вредност
940 Обврски по долгорочни кредити спрема нефинансиски правни лица
941 Обврски по долгорочни кредити спрема јавен сектор
9454 Обврски по долгорочни кредити спрема останати финансиски организации
9459 Достасани, а неизмирени обврски по долгорочни кредити спрема банки и финансиски организации
946 Обврски по долгорочни кредити спрема други комитенти
948 Обврски по долгорочни кредити спрема странски лица
951 Обврски за други долгорочни средства на јавен сектор
950 Обврски за други долгорочни средства на нефинансиски правни лица
955 Обврски за други долгорочни средства на банки и други финансиски организации
956 Обврски за други долгорочни средства на други комитенти
958 Обврски за други долгорочни средства на странски лица

* Во основата за задолжителна резерва влегува само износот кој претставува обврска кон други финансиски организации, кои не се банки и штедилници.

ПРИЛОГ 2

Листа на обврски во странска валута:

7010 Тековни сметки на странски банки во странска валута
 7019 Посебни сметки на странски банки во странска валута
 7040 Девизни лоро покриени акредитиви
 7041 Девизни лоро покриени гаранции
 7060 Покритија по чекови и кредитни писма во странска валута
 7080 Тековни сметки на нерезиденти-нефинансиски правни лица
 7081 Тековни сметки на странски амбасади и други дипломатски претставништва
 7085 Тековни сметки на нерезиденти-други финансиски институции
 7086 Тековни сметки на нерезиденти-други правни лица
 7087 Тековни сметки на нерезиденти-физички лица
 7088 Посебни сметки на нерезиденти-нефинансиски правни лица
 7089 Посебни сметки на нерезиденти-други финансиски институции
 7100 Тековни сметки на нефинансиски правни лица во странска валута
 7105 Тековни сметки на други финансиски институции во странска валута
 7121 Посебни тековни сметки на овластени менувачи во странска валута
 7122 Посебни тековни сметки на правни лица овластени за трансфер на пари во странска валута
 7123 Посебни тековни сметки на правни лица овластени приредувачи на игри на среќа
 7199 Други средства на правни лица во странска валута
 7211 Тековни сметки во странска валута на локално ниво на државата
 7260 Сметки во странска валута на други правни лица-непрофитни институции
 7270 Тековни сметки во странска валута на самостојни вршители на дејност со личен труд
 7271 Штедни влогови по видување во странска валута на население
 7272 Тековни сметки во странска валута на население
 7310 Издадени комерцијални записи во странска валута
 7311 Издадени сертификати за депозит во странска валута
 7312 Издадени обврзници за депозит во странска валута
 7380 Други краткорочни депозити и други обврски во странска валута
 7400 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нефинансиски правни лица до еден месец
 7401 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нефинансиски правни лица до три месеци
 7402 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нефинансиски правни лица до шест месеци
 7403 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нефинансиски правни лица до една година
 7450* Краткорочни депозити во странска валута на банки и други финансиски организации до еден месец
 7451* Краткорочни депозити во странска валута на банки и други финансиски организации до три месеци
 7452* Краткорочни депозити во странска валута на банки и други финансиски организации до шест месеци

7453* Краткорочни депозити во странска валута на банки и други финансиски организации до една година
 7460 Краткорочно орочени депозити во странска валута на други правни лица-непрофитни институции до еден месец
 7461 Краткорочно орочени депозити во странска валута на други правни лица-непрофитни институции до три месеци
 7462 Краткорочно орочени депозити во странска валута на други правни лица-непрофитни институции до шест месеци
 7463 Краткорочно орочени депозити во странска валута на други правни лица-непрофитни институции до една година
 7470 Краткорочно орочени депозити во странска валута на население до еден месец
 7471 Краткорочно орочени депозити во странска валута на население до три месеци
 7472 Краткорочно орочени депозити во странска валута на население до шест месеци
 7473 Краткорочно орочени депозити во странска валута на население до една година
 7480 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нерезиденти до еден месец
 7481 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нерезиденти до три месеци
 7482 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нерезиденти до шест месеци
 7483 Краткорочно орочени депозити во странска валута на нерезиденти до една година
 7520 Краткорочни кредити од странски банки и други финансиски институции во странска валута за сметка на комитентите на банката
 7521 Краткорочни кредити од странски банки и други финансиски институции во странска валута за сметка на банката
 7529 Достасани а неизмирени краткорочни кредити од странски банки и други финансиски институции во странска валута
 7540 Краткорочни кредити од други нерезиденти во странска валута
 7549 Достасани а неизмирени краткорочни кредити од други нерезиденти во странска валута
 7600 Долгорочно орочени депозити во странска валута на нефинансиски правни лица
 7610 Долгорочно орочени депозити во странска валута на локално ниво на државата
 7650* Долгорочно орочени депозити во странска валута на банки и други финансиски организации
 7660 Долгорочно орочени депозити во странска валута на други комитенти
 7670 Долгорочно орочени депозити во странска валута на население
 7680 Долгорочно орочени депозити во странска валута на нерезиденти
 7720 Долгорочни кредити од странски банки и други финансиски институции во странска валута за сметка на комитентите на банката
 7721 Долгорочни кредити од странски банки и други финансиски институции во странска валута за сметка на банката
 7729 Достасани а неизмирени долгорочни кредити од странски банки и други финансиски институции во странска валута
 7740 Долгорочни кредити од други нерезиденти во странска валута
 7749 Достасани а неизмирени долгорочни кредити од други нерезиденти во странска валута

* Во основата за задолжителна резерва влегува само износот кој претставува обврска кон други финансиски организации, кои не се банки и штедилници.

2259.

Врз основа на член 64 став 1 точка 22, а во врска со член 17 од Законот за Народна банка на Република Македонија (“Службен весник на РМ”, бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

**О Д Л У К А
ЗА ИЗМЕНУВАЊЕ НА ОДЛУКА ЗА КАМАТНИТЕ
СТАПКИ НА НАРОДНА БАНКА НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА**

1. Во “Одлука за каматните стапки на Народна банка на Република Македонија” (“Службен весник на РМ”, бр. 117/05, 16/06, 70/06 и 64/07), точка 9 и од точката 12 ставот 2 се бришат.

2. Точките 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 стануваат точки 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15.

3. Оваа Одлука влегува во сила во рок од осум дена од денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”, а ќе се применува од 11.02.2008 година.

О.бр. 02-15/XII-5/2007
27.12.2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2260.

Врз основа на член 13, 14 и 64 точка 2 од Законот за Народна банка на Република Македонија (“Службен весник на РМ” бр. 3/2002, 51/2003, 85/2003, 40/2004, 61/2005 и 129/2006), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

**О Д Л У К А
ЗА ДОПОЛНУВАЊЕ НА ОДЛУКА ЗА ЗАДОЛЖИТЕЛ-
НА РЕЗЕРВА НА ШТЕДИЛНИЦИТЕ ВО ДЕНАРИ
“ПРЕЧИСТЕН ТЕКСТ”**

1.1. Во “Одлука за задолжителна резерва на штедилниците во денари - Пречистен текст” (“Службен весник на РМ” бр.20/03), во точка 6 по ставот 1 се додаваат три нови става, кои гласат:

“Стапката на надомест на задолжителната резерва изнесува 2,00% на годишно ниво.

Народна банка го пресметува надоместот на задолжителната резерва со примена на следната формула:

$$N = \sum_{i=1, d} \frac{ZR_i \cdot n}{360 \cdot 100}$$

каде:

N - надомест на задолжителна резерва за период на исполнување

ZR_i - износ на исполнета задолжителна резерва

n - стапка на надомест

d - број на денови во период на исполнување

Надоместот се пресметува по истекот на периодот на исполнување, а се плаќа најдоцна во рок од 8 дена по истекот на периодот”.

2. Оваа одлука влегува во сила во рок од осум дена од денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”, а ќе се применува од 11.02.2008 година.

О.бр. 02-15/XII-6/2007
27 декември 2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2261.

Врз основа на член 64 став 1 точка 22 од Законот за Народна банка на Република Македонија (“Сл. весник на РМ” бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/4, 61/05 и 129/06) и член 16 став 3 од Законот за девизно работење (“Сл. весник на РМ” бр. 34/01, 49/01, 103/01, 54/02 и 51/03), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

**О Д Л У К А
ЗА ПРЕСТАНУВАЊЕ НА ВАЖЕЊЕ НА ОДЛУКА-
ТА ЗА НАЧИНОТ И УСЛОВИТЕ ЗА РАБОТА НА
НЕРЕЗИДЕНТИ СО ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ ВО
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА**

1. Со оваа Одлука престанува да важи Одлуката за начинот и условите за работа на нерезиденти со хартии од вредност во Република Македонија (“Сл. весник на РМ” бр. 53/02, 11/03, 19/03 и 14/04).

2. Оваа Одлука влегува во сила со денот на објавувањето во “Службен весник на Република Македонија”, а ќе се применува од 01.01.2008 година.

О.бр. 02-15/XII-7/2007
27.12.2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија
Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2262.

Врз основа на член 64 точка 22 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија” бр. 3/2002, 51/2003, 85/2003, 40/2004, 61/2005 и 129/2006) и член 82 став 3 од Законот за банките („Службен весник на Република Македонија” бр. 67/2007), Советот на Народната банка на Република Македонија донесе

**О Д Л У К А
ЗА ОСНОВНИТЕ НАЧЕЛА И ПРИНЦИПИ НА
КОРПОРАТИВНОТО УПРАВУВАЊЕ ВО БАНКА**

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Со оваа Одлука се пропишуваат основните начела и принципи за корпоративното управување во банка.

2. Корпоративното управување во банка, според оваа Одлука, претставува збир од заемни односи меѓу Управниот одбор, другите лица со посебни права и одговорности кои извршуваат раководна функција во банката, Надзорниот одбор, акционерите на банката и останатите заинтересирани субјекти.

Под заинтересирани субјекти, според став 1 од оваа точка, се подразбираат депонентите, другите доверители на банката, инвеститорите, регулаторните и супервизорските органи, агенциите за кредитен рејтинг, Фондот за осигурување на депозити, друштвата за ревизија и други субјекти кои имаат интерес за работењето на банката.

3. Корпоративно управување во банка подразбира:
- јасна организациска структура на банката со прецизно дефинирани права и одговорности на членовите на органите на надзор и управување и на другите вработени во банката;
 - ефикасни процедури за идентификување, мерење, следење и контрола на ризиците на кои е изложена банката;
 - ефикасни механизми на внатрешна контрола, кои меѓу другото вклучуваат детални административни и сметководствени процедури на банката;
 - транспарентност во работењето на банката во однос на сите заинтересирани субјекти, во согласност со прописите и со деловната политика на банката;
 - системи за надзор и контрола кои се воспоставени најмалку на следните нивоа: а) надзор од страна на Надзорниот одбор и контрола и следење на работењето од страна на Управниот одбор; б) системи на внатрешна контрола; в) систем за интегрирано управување со ризиците; г) постоење на функција за контрола на усогласеноста со прописите и д) независна внатрешна ревизија.

II. ПРИНЦИПИ ЗА ДОБРО КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ

4. Банката е должна да ги почитува следните принципи за корпоративно управување:

4.1. Членовите на Надзорниот одбор располагаат со соодветни квалификации, ја разбираат својата улога во корпоративното управување на банката и се способни за реално оценување на работењето на банката.

(1) Соодветни квалификации, во поглед на овој принцип, се:

- минимум високо образование;
- познавање на прописите од областа на банкарството и/или финансиите и познавање на финансиската индустрија и опкружувањето во кое делува банката;
- искуство кое придонесува за стабилно, сигурно и ефикасно управување и надзор на работењето на банката.

(2) Во поглед на овој принцип, членот на Надзорниот одбор треба:

- да поседува чесност, компетентност, способност за независна оценка и силен личен интегритет;
- да ја разбира својата улога во корпоративното управување и ефикасно да ја исполнува својата улога на надзор во банката;
- да го познава профилот на ризичност на банката;
- да го познава регулативното опкружување и да се грижи за воспоставување и одржување на професионални односи со Народната банка на Република Македонија (во понатамошниот текст: НБРМ) и со другите надлежни супервизорски и регулаторни институции;
- да покажува лојалност и грижа за банката;
- да избегнува судир на интереси или можен судир на интереси;
- да издвојува доволно време за да ги исполнува активно своите обврски;
- најмалку еднаш годишно да врши оценка на работењето на Управниот одбор на банката, при што појдовна основа претставува деловната политика и плановите за работа на банката. Во писмениот запис на резултатите од оценката, се наведува мислење за исполнувањето на плановите и областите, или деловите од плановите кои можеле подобро да се спроведат. Исто така, согласно со политиката за наградување, во писмениот запис се предлага евентуално и наградување на Управниот одбор на банката;

- периодично да врши оценка на ефикасноста на сопственото работење, да ги идентификува слабостите во работењето на Надзорниот одбор и да предлага измени;

- да одржува редовни средби со Управниот одбор, Одборот за управување со ризици, Одборот за ревизија и Службата за внатрешна ревизија на банката;

- да дава предлози за добро корпоративно управување;

- да не учествува во секојдневното управување со банката.

4.2. Органите на управување и надзор на банката ги утврдуваат и го следат исполнувањето на стратешките цели и корпоративните вредности на банката и со нив ги запознаваат сите нејзини вработени.

(1) Управниот одбор изготвува, а Надзорниот одбор го одобрува етичкиот кодекс на банката, кој претставува збир од професионални стандарди и корпоративни вредности, кои ќе се применуваат подеднакво на членовите на Надзорниот одбор, Управниот одбор, другите лица со посебни права и одговорности и останатите вработени во банката. Овие професионални стандарди и корпоративни вредности се однесуваат најмалку на следното:

- избегнување на случаи на корупција и други незаконски и неетички однесувања и активности;
- избегнување на судир на интереси;
- трансакции со поврзани лица со банката;
- чување на банкарска тајна.

(2) Под трансакции со поврзани лица со банката, според оваа Одлука, се подразбираат трансакциите кои претставуваат одлив на нејзините средства, или може да имаат потенцијално влијание врз нејзината ликвидност, профитабилност и солвентност.

(3) При еднакво ниво на ризик утврдено согласно со супервизорските стандарди, банката не смее да одобри кредити, или друг облик на изложеност и да врши финансиски активности на нејзини поврзани лица, под поповолни услови од оние коишто се применуваат за другите клиенти на банката.

(4) Надзорниот одбор, најмалку еднаш на три месеци, го разгледува извештајот за трансакции со поврзани лица со банката, како и за вкупниот износ на одобрени кредити и на други облици на изложеност на/кон другите вработени во банката.

Извештајот од став 1 на оваа точка ги содржи најмалку: видот на трансакцијата, износот на трансакцијата и категоријата на ризик, доколку станува збор за одобрен кредит или друг облик на изложеност кон лицето поврзано со банката и кон нејзините вработени.

(5) Врз основа на етичкиот кодекс на банката, Управниот одбор е должен да изготви политика и процедури со која се идентификуваат потенцијалните судири на интерес и се дефинираат мерките и активностите кои се преземаат во случаи на постоење судир на интереси.

Политиката од став 1 на оваа точка ја одобрува Надзорниот одбор на банката.

(6) Службата за внатрешна ревизија е должна да врши редовна ревизија на примената на професионалните стандарди и корпоративните вредности во банката.

(7) Надзорниот одбор и Управниот одбор на банката се должни да воспостават политика и процедура, врз основа на кои ќе се овозможи непречена комуникација и можност за известување од страна на кој било вработен во банката за случаите на корупција и за други незаконски и неетички однесувања и активности.

(8) Известувањата од точка (7) од Принципот 4.2. од оваа Одлука, вработените ги доставуваат до Службата за внатрешна ревизија и/или лицето или службата за контрола на усогласеноста на банката со прописите.

(9) Надзорниот одбор и Управниот одбор на банката обезбедуваат заштита на правата на вработените кои известиле за случаите од точка (8), од Принципот 4.2. од оваа Одлука.

4.3. Органите на надзор и управување воспоставуваат соодветно дефинирани одговорности и линии на известување меѓу сите вработени во банката.

(1) Според овој принцип, органите на надзор и управување на банката се должни, во согласност со обемот и видот на нејзините активности, да обезбедат разбирлива, транспарентна и документирана постапка на донесување одлуки и јасна и конзистентна поделба на правата и одговорностите.

(2) Надзорниот одбор и Управниот одбор на банката се должни да соработуваат на трајна основа. Надзорниот одбор е должен детално да ги дефинира своите права и одговорности, правата и одговорностите на Управниот одбор, како и да ја дефинира соработката меѓу овие два органа.

Соработката меѓу Надзорниот одбор и Управниот одбор треба да се однесува особено на:

- дефинирање на деловните цели на банката;
- стратегиите за преземање и управување со ризиците;
- профилот на ризичност на банката;
- политиките за остварување на деловните цели и целите во однос на профилот на ризичност на банката.

Соработката меѓу Надзорниот одбор и Управниот одбор треба да биде документирана. Банката е должна да располага со документација која се однесува на:

- дефинирање на должностите и одговорностите на Надзорниот одбор и Управниот одбор, кое вклучува и работни процедури;
- записници од одржани состаноци на Надзорниот одбор и Управниот одбор и
- друга документација врз основа на која НБРМ може да ја оцени работата на Надзорниот одбор и Управниот одбор.

(3) Доколку поединечен член на Надзорниот одбор смета дека донесените одлуки од страна на Надзорниот одбор се во спротивност со деловните цели, стратегиите и политиките на банката и во спротивност со одговорностите и задачите на овој орган, предвидени со Законот за банките и интерните акти на банката, е должен своето мислење да го искаже во писмена форма со соодветно објаснување, кое е содржано во записникот од седницата на Надзорниот одбор.

(4) Доколку поединечен член на Управниот одбор смета дека донесените одлуки од страна на Управниот одбор се во спротивност со деловните цели, стратегиите и политиките на банката и во спротивност со одговорностите и задачите на овој орган, предвидени со Законот за банките и интерните акти на банката, е должен своето мислење да го искаже во писмена форма со соодветно објаснување.

(5) Надзорниот одбор на банката треба да биде сигурен дека членовите на Управниот одбор и останатите лица со посебни права и одговорности, кои извршуваат раководна функција во банката имаат воспоставено ефикасен систем на внатрешна контрола. Најмалку еднаш годишно, Управниот одбор на банката доставува извештај до Надзорниот одбор за поставеноста и ефикасноста на системот на внатрешна контрола.

(6) Надзорниот одбор доставува годишен извештај за своето работење до Собранието на банката.

Извештајот од став 1 на оваа точка, содржи податоци за:

- начинот на извршувањето на надзорната функција;
- соработката со Управниот одбор;
- внатрешната организација и структурата на Надзорниот одбор;
- постоењето на евентуален судир на интереси и начинот на кој бил разрешен;
- резултатите од оценката на сопствената работа, од аспект на поединечните членови и колективно;
- присуството на секој поединечен член на седниците на Надзорниот одбор на банката и
- извршувањето на другите работи, согласно со закон.

4.4. Надзорниот одбор на банката треба да биде сигурен дека Управниот одбор и другите лица со посебни права и одговорности вршат соодветен надзор и следење на работењето на банката.

(1) Управниот одбор е должен да ги утврди правата и одговорностите на останатите лица со посебни права и одговорности кои извршуваат раководна функција во банката и постојано да го надгледува нивното остварување.

(2) Лицата со посебни права и одговорности кои извршуваат раководна функција во банката, во рамките на своите надлежности, ги дефинираат и ги распоредуваат должностите и одговорностите на вработените и постојано го надгледуваат нивното остварување.

(3) Лицето со посебни права и одговорности кое извршува раководна функција во банката треба да поседува стручност и способност да управува со активностите кои се во неговиот делокруг на надлежности и да спроведува ефективно следење на работењето на вработените кои се директно одговорни пред него.

4.5. Надзорниот одбор, Управниот одбор и останатите лица со посебни права и одговорности кои извршуваат раководна функција во банката, треба ефикасно да ја користат работата на Службата за внатрешна ревизија во банката како и работата на друштвото за ревизија.

(1) Надзорниот одбор, Управниот одбор и останатите лица со посебни права и одговорности кои извршуваат раководна функција во банката, се должни да придонесат за зголемување на ефикасноста на внатрешната ревизија во банката, преку:

- обезбедување целосна независност во спроведувањето на внатрешната ревизија;
- обезбедување на објективност и неутралност во спроведувањето на внатрешната ревизија, преку исклучување на можноста за ангажирање на вработените во Службата за внатрешна ревизија во извршувањето на други активности во банката;
- обезбедување услови за пристап до сите документи и информации, неопходни за извршување на внатрешната ревизија, како и можност за директна комуникација со кој било вработен во банката;
- навремено и ефикасно прифаќање на наодите и спроведување на препораките на внатрешната ревизија;
- промовирање на независноста на внатрешната ревизија;
- ангажирање на внатрешната ревизија за оценка на ефективност на системите на внатрешна контрола и управувањето со ризиците.

(2) Опфатот на внатрешната ревизија на банката најмалку се однесува на:

- контролата и оценката на соодветноста и ефектив-носта на системите на внатрешна контрола;
- увидот и оценката на спроведувањето и ефектив-носта на процедурите и методологиите за управување со ризиците;
- увидот и оценката во поставеноста на информа-тивниот систем, што особено ги вклучува: информа-тивниот систем за потребите на управувањето, еле-ктронскиот информативен систем и др.;
- увидот и оценката на точноста и веродостојноста на трговските книги и финансиските извештаи;
- увидот и оценката на системите на банката за оценка на адекватноста на капиталната позиција во од-нос на проценетите ризици;
- проценката на економичноста и ефикасноста на операциите на банката;
- тестирањето на одделни трансакции и на функци-онирањето на соодветните процедури за внатрешна контрола;
- увидот во системите на банката кои обезбедуваат нејзина усогласеност со законските барања, етичкиот кодекс и примената на политиките и процедурите;
- тестирањето на точноста, веродостојноста и на-временоста на известувањето, согласно со прописите;
- извршувањето специјални истраги.

Управниот одбор обезбедува услови според кои Службата за внатрешна ревизија е целосно и навреме-но информирана за позначајните случувања во банката, за воведувањето нови производи и за други оперативни промени.

(3) Надзорниот одбор ја воспоставува функцијата на внатрешна ревизија на трајна основа, преку форми-рање на посебен организациски дел.

По исклучок на став 1 од оваа точка, доколку од оправдани причини, организацискиот дел за внатрешна ревизија не е во можност да ја извршува функцијата, Надзорниот одбор на банката, заради обезбедување не-прекинато извршувањето на оваа функција и исполнувањето на годишниот план на внатрешната реви-зија, може да ангажира и надворешно лице кое привре-мено ќе ја извршува функцијата, за непрекинат период од најмногу 4 месеци во текот на една година.

Лицето од став 2 на оваа точка, е должно да ги по-читува принципите и правилата на внатрешна ревизија, пропишани со оваа Одлука и со други прописи.

(4) Банката е должна да ја извести НБРМ за услови-те под кои е ангажирано лицето од став 2 на оваа точ-ка.

(5) При изборот на друштвото за ревизија, кое врши ревизија на финансиските извештаи и работењето на банката, Надзорниот одбор и Одборот за ревизија:

- воспоставуваат систем кој ќе обезбеди друштвото за ревизија да работи во согласност со Меѓународните стандарди за ревизија, со Кодексот за етика на профе-сионалните сметководители утврдени од страна на Ме-ѓународната федерација на сметководители, со соод-ветниот пропис со кој се регулира содржината на реви-зијата на работењето и на годишните финансиски изве-штаи на банката и со други прописи со кои се регулира работењето на друштвото за ревизија;
- обезбедуваат периодична ротација на друштвото за ревизија, кое врши ревизија на годишните финанси-ски извештаи.

4.6. Надзорниот одбор и Управниот одбор треба да бидат сигурни дека политиката за наградување и соод-ветните процедури се во согласност со корпоративната култура, долгорочните цели и стратегијата, како и со контролното опкружување на банката.

(1) Надзорниот одбор на банката донесува политика за наградување на членовите на Управниот одбор, дру-гите лица со посебни права и одговорности кои извр-шуваат раководна функција и вработените во банката.

Политиката од став 1 на оваа точка содржи правила и критериуми за определување на варијабилниот износ на надоместокот, годишните бонуси и останатите непа-рични примања.

(2) При дефинирањето на политиката за наградува-ње на членовите на Управниот одбор, се имаат предвид следните критериуми:

- обемот на надлежности на секој член на Управни-от одбор;
- успешноста во извршувањето на функцијата - член на Управен одбор;
- обемот на работа и финансиската состојба на бан-ката;
- сложеноста во управувањето со банката, имајќи ги предвид обемот и сложеноста на активностите и нејзи-ната организациска структура;
- спроведувањето на стратегијата и годишниот план за работа;
- економските услови во кои делува банката.

(3) Политиката за наградување задолжително се одобрува од страна на Собранието на банката доколку таа предвидува примање на надоместок во форма на акции или други права кои даваат можност за стекну-вање акции.

(4) Одлуката за наградување се донесува од страна на Одборот за наградување, во кој задолжително чле-нуваат и независните членови на Надзорниот одбор на банката.

Одлуката од став 1 на оваа точка се одобрува од страна на орган на банката кој ги именува членовите на соодветниот орган за кои се однесува Одлуката за на-градување.

(5) Годишниот извештај за работењето на банката содржи и податоци за политиката за наградување на Управниот одбор на банката, кои се однесуваат најмал-ку на следните елементи: постоењето на варијабилен и фиксен надоместок, вклучително и одобрување на го-дишни бонуси, основните критериуми за наградување, висината на примањата на членовите на Надзорниот одбор и Управниот одбор и на другите лица со посебни права и одговорности кои извршуваат раководна функ-ција во банката, како и износот на одобрени кредити и други облици на изложеност и други преземени обвр-ски кон овие лица.

4.7. Обезбедување на транспарентност на корпора-тивното управување во банката.

(1) Банката објавува податоци и информации во вр-ска со нејзиното корпоративно управување.

(2) Информациите и податоците од точка (1) на Принципот 4.7. треба да бидат точни, важни, навреме-ни и достапни за сите субјекти на кои им се потребни.

(3) Банките се должни, еднаш годишно, да изработ-тат извештај за корпоративно управување.

(4) Извештајот за корпоративно управување е со-ставен дел на годишниот извештај за работењето на банката, освен ако тоа не е поинаку регулирано.

(5) Извештајот за корпоративно управување содржи:

- информации и податоци за составот и функционирањето на Надзорниот одбор и Управниот одбор и на останатите органи на банката (информации за бројот и составот на органите на банката, постапката за именување и разрешување на членовите, нивните квалификации, критериумите за независност на член на Надзорниот одбор и на Одборот за ревизија, дефинирањето на материјалниот интерес и деловниот однос со банката, обврските и одговорностите на членовите на Надзорниот и Управниот одбор, функциите на членовите на Надзорниот одбор надвор од банката и сл.);

- информации и податоци за организациската структура на банката, вклучително и за нејзините подружници;

- акционерска структура на банката - назив на акционерите со квалификувано учество и нивното учество во вкупниот број акции и вкупниот број издадени акции со право на глас и нивните претставници во Надзорниот одбор на банката;

- информации и податоци кои се поврзани со примената на Кодексот на корпоративно управување на банката, дефиниран во глава ИИИ од оваа Одлука, како и објаснување на усогласеноста, односно причините за неусогласеноста на корпоративното управување на банката со одредени одредби или начела од Кодексот за корпоративно управување кој се применува во банката;

- информации и податоци за политиката на банката за спречување судир на интереси.

4.8. Надзорниот одбор и Управниот одбор на банката ја познаваат нејзината оперативна структура, вклучувајќи ги и случаите кога банката работи во други земји или преку други структури кои ја намалуваат транспарентноста (т.е. начелото „запознај ја својата структура“).

(1) Во случај на делување на банката во други земји, или преку структури кои ја намалуваат нејзината транспарентност, Надзорниот одбор и Управниот одбор на банката се должни да воспостават политики и процедури преку кои:

- редовно се проценува потребата за делување на банката во други земји, или преку сложени структури кои ја намалуваат нејзината транспарентност;

- се управува со сите можни ризици, вклучително и правниот и репутацискиот ризик кои произлегуваат од ваквите активности;

- се дефинира постапката за одобрување на трансакции, или нови производи (одобрување на лимити на изложеност на банката, дефинирање на мерки за намалување на правниот и репутацискиот ризик, редовно известување за обемот на активностите кои се извршуваат во земјите, или преку структури кои ја намалуваат транспарентноста на банката);

- редовно се следи усогласеноста на активностите на банките во овие земји со законите, регулативата и интерните акти и политики на банката;

- на редовна основа, се обезбедува проверка на овие активности од страна на внатрешната и надворешната ревизија.

Надзорниот одбор на банката редовно се известува за активностите на банката во земјите, или преку други структури кои ја намалуваат нејзината транспарентност.

III. КОДЕКС ЗА КОРПОРАТИВНО УПРАВУВАЊЕ ВО БАНКИТЕ

5. Надзорниот одбор на банката е должен да подготви и да почитува Кодекс за корпоративно управување во банката, кој ги опфаќа правилата на управување со банката и правилата за надзор на управувањето.

Собранието на банката го донесува Кодексот за корпоративно управување.

6. При изработката на Кодексот за корпоративното управување, банката се придржува на оваа Одлука и на другите прописи со кои се регулира корпоративното управување.

7. Најмалку еднаш годишно, Кодексот за корпоративно управување е предмет на ревидирање.

8. Кодексот за корпоративно управување содржи податоци за:

- постапката на свикнување на Собранието, постапката на гласање, правата на акционерите, вклучувајќи го и правото на малцинските акционери;

- соработката меѓу Надзорниот и Управниот одбор, видот, роковите и начините на кои Управниот одбор доставува информации и документи до Надзорниот одбор и начинот на постапување во ситуации кога постои судир на интереси;

- обврските и одговорностите на Надзорниот одбор, Управниот одбор и другите органи и начинот на нивната работа;

- критериумите и правилата за именување членови на Надзорниот одбор и за начинот на нивното наградување;

- критериумите и правилата за именување членови на Управниот одбор на банката, членови на Одборот за ревизија, членови на Одборот за управување со ризиците и на останатите органи во банката;

- улогата, значењето и делокругот на работа на внатрешната ревизија, надворешниот ревизор и лицето, или организацискиот дел кои се надлежни за контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите и

- други елементи кои се регулирани со оваа Одлука или други прописи од овој домен.

IV. КОНТРОЛА НА УСОГЛАСЕНОСТА НА РАБОТЕЊЕТО НА БАНКАТА СО ПРОПИСИТЕ

9. Контролата на усогласеноста на работењето на банката со прописите претставува идентификување и следење на можните ризици од неусогласеност на работењето на банката со прописите.

10. Ризикот од неусогласеност на работењето на банката со прописите, според оваа Одлука, се дефинира како ризик од изложување на банката на правни или регулаторни санкции и ризик од настанување на финансиски загуби и загрозување на угледот на банката, како последица на неусогласеноста на работењето на банката со прописите.

11. Под прописи, според оваа Одлука, се подразбираат законски и подзаконски акти, правилници и стандарди кои се на сила во Република Македонија, други пазарни узаеси и кодекси, како и интерни акти на банката.

12. Контролата на усогласеноста на работењето на банката со прописите е во согласност со стратегијата за управување со ризиците на банката.

13. Управниот одбор е должен да изготви и да спроведе пишана политика за постојано и ефикасно спроведување контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите и да воспостави систем со кој се осигурува дека политиката соодветно се применува во работењето на банката.

14. Надзорниот одбор е должен да врши надзор на управувањето со ризикот од неусогласеност на работењето на банките со прописите.

15. Надзорниот одбор ја одобрува политиката за постојано и ефикасно спроведување на контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите.

16. Органите на надзор и управување се должни да обезбедат целосна независност на функцијата - контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите, преку:

- обезбедување на нејзиниот формален статус во банката;
- именување лице или организирање организациски дел за контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите;
- обезбедување поставеност на позицијата за контрола врз усогласеноста на работењето на банката со прописите, која нема да предизвика судир на интереси;
- обезбедување пристап до сите информации кои му се потребни на лицето, односно на вработените во службата за контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите;
- воспоставување механизам на непрекината соработка меѓу лицето, или службата за контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите и лицата кои се одговорни за управување со ризиците.

17. Лицето, односно вработените во службата за контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите се должни:

- да ги следат и да ги почитуваат прописите кои се однесуваат на работењето на банката;
- да ги идентификуваат и да ги следат ризиците од неусогласеност на работењето на банката со прописите;
- да ја следат и да ја тестираат усогласеноста на работењето на банките со прописите и да го известуваат Управниот одбор за утврдените неусогласености и за преземените корективни мерки за нивно надминување;
- постојано и ефикасно да ги советуваат членовите на Управниот одбор за прашања во врска со примената на прописите;
- навремено да ги известуваат членовите на Управниот одбор за измените и дополнувањата на прописите;
- да вршат оценување на потенцијалното влијание од промените во прописите врз работењето на банката и врз опкружувањето во кое функционира банката;
- да вршат оценување на усогласеноста на новите производи и деловните процеси во банката со законската и подзаконската рамка;
- да спроведуваат обука и информирање на вработените за начините на имплементирање на соодветните закони и подзаконски акти во нивното секојдневно работење;
- да исполнуваат други законски обврски (пр. активности за спречување на перење пари);
- да соработуваат со други институции;
- да го документираат своето работење и да поднесуваат редовни извештаи до Управниот одбор и Надзорниот одбор на банката, согласно со прописите.

18. Активностите кои се спроведени од страна на лицето или службата за контрола на усогласеноста на работењето на банката со прописите подлежат на редовна ревизија од страна на Службата за внатрешна ревизија на банката, согласно со годишниот план за внатрешна ревизија.

V. ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

19. Оваа Одлука влегува во сила осмиот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“, а ќе се применува од 31.12.2008 година.

О. бр. 02-15/XII-9/2007
27 декември 2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка
на Република Македонија,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

2263.

Врз основа на член 64 став 1 точка 22 од Законот за Народна банка на Република Македонија („Службен весник на РМ“ бр. 3/2002, 51/2003, 85/2003, 40/2004, 61/2005 и 129/2006) и член 2 став 1 точка 29 и член 64 став 3 од Законот за банките („Службен весник на РМ“ бр. 67/2007), Советот на Народна банка на Република Македонија донесе

О Д Л У К А ЗА МЕТОДОЛОГИЈАТА ЗА УТВРДУВАЊЕ НА АДЕКВАТНОСТА НА КАПИТАЛОТ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Со оваа Одлука се пропишува методологијата за утврдување на стапката на адекватност на капиталот на банка и на нејзините елементи.

2. Стапката на адекватност на капиталот се пресметува како однос помеѓу сопствените средства на банката утврден согласно со глава II од оваа Одлука и активата пондерирана според ризикот утврдена согласно со глава V од оваа Одлуката.

3. Банката е должна постојано да одржува стапка на адекватност на капиталот, која не може да биде пониска од 8%.

Гувернерот на Народна банка на Република Македонија (во понатамошниот текст: НБРМ) може да пропише повисок процент од 8% доколку тоа е потребно поради природата, видот и обемот на активностите кои ги извршува банката и ризиците на коишто е изложена како резултат на тие активности.

4. Банката е должна да обезбеди адекватно ниво на сопствени средства во зависност од видот и обемот на финансиските активности и висината на ризиците кои произлегуваат од извршувањето на тие активности.

Делот од сопствените средства потребен за покривање одреден ризик не може истовремено да се користи за покривање други ризици.

5. Во случаите кога банката е предмет на консолидирана супервизија за која важи обврската за изработка на консолидирани финансиски извештаи на банкарската група, е должна да ја утврдува адекватноста на капиталот на индивидуална и на консолидирана основа.

II. СОПСТВЕНИ СРЕДСТВА

6. Сопствени средства, во смисла на оваа Одлука, е категорија која е во функција на утврдување на стапката на адекватност на капиталот и на други прудентни лимити.

7. Сопствените средства на банката претставуваат збир на основниот капитал, дополнителниот капитал I и дополнителниот капитал II, утврдени согласно со деловите 1, 2, 3 и 4 од оваа глава, при што се имаат предвид ограничувањата од точка 9 од оваа Одлука.

8. Износот на основниот капитал и дополнителниот капитал I може да се користи за покривање на кредитниот ризик, валутниот ризик, ризикот од промена на цените на стоките и пазарните ризици, согласно со ограничувањата од точка 9 од оваа Одлука.

Износот на дополнителниот капитал II може да се користи само за покривање на пазарните ризици, со исклучок на ризикот на другата договорна страна и ризикот од порамнување, согласно со ограничувањата од точка 9 од оваа Одлука.

9. При утврдување на износот на сопствените средства, банката е должна да ги почитува следните ограничувања:

- Збирот на дополнителниот капитал I и II не смее да биде поголем од износот на основниот капитал на банката;

- Збирот на номиналната вредност на запишаните и уплатените обични акции, премијата од продажба на овие акции и износот на резервите и задржаната добивка, намален за одбитните ставки од точка 12 од оваа Одлука, треба да е поголем од збирот на останатите позиции кои се дел од основниот капитал на банката;

- Износот на субординираните инструменти кои се дел од дополнителниот капитал I не смее да надмине 50% од износот на основниот капитал;

- Износот на субординирани инструменти кои се дел од дополнителниот капитал II не смее да надмине 150% од износот на основниот капитал, намален за одбитните ставки од точка 12 од оваа Одлука, кој не се користи за покривање на кредитниот ризик, ризикот од промена на цените на стоките, ризикот на другата договорна страна, ризикот од порамнување и валутниот ризик (во понатамошниот текст: вишок на основен капитал);

- Банката може да го надмине лимитот од алинеја 4 од оваа точка, само доколку збирот на дополнителниот капитал I и субординираните инструменти кои се дел од дополнителниот капитал II не надминува 250% од вишокот на основен капитал.

1. Основен капитал

10. Основниот капитал на банката претставува збир на позициите од точка 11 од оваа Одлука, намален за одбитните ставки од точка 12 од оваа Одлука, при што се има предвид ограничувањето од точка 9 алинеја 2 од оваа Одлука.

Позициите кои се дел од основниот капитал, треба да ги исполнуваат следните услови:

а) да се безусловно неповратни;

б) да се во целост и веднаш на располагање за покривање на ризиците и загубите за време на работењето на банката;

в) да се во целост и неограничено расположливи за покривање на загубата и на обврските на банката спрема нејзините доверители во случај на стечај, односно ликвидација на банката.

11. Во основниот капитал на банката се вклучуваат следните позиции:

а) Номиналната вредност на запишаните и уплатените обични и некумулативни приоритетни акции, премија од продажбата на овие акции, како и непосредно уплатените средства (за штедилниците кои не се основани како акционерски друштва).

Премијата од продадени акции претставува разлика меѓу продажната и номиналната вредност на акциите. Доколку продажната вредност на акциите е пониска од нивната номинална вредност, се добива негативна премија од продадени акции. Доколку продажната вредност на акциите е повисока од нивната номинална вредност, се добива позитивна премија од продадени акции;

б) Резерви и задржана нераспоредена добивка или загуба на банката:

- Резерви издвоени од оданочената добивка, кои служат за покривање на загубите што произлегуваат од ризиците со кои се соочува банката во своето работење,

- Задржана добивка која не е оптоварена со какви било идни обврски, која е искажана во билансот на состојба и потврдена со Одлука на Собранието на акционери на банката. Одлуката треба да содржи одредба ко-

ја предвидува задржаната добивка да не биде расположлива за исплата на дивиденда на акционерите во иднина (ограничена за распределба на акционерите). Во оваа позиција се вклучува и акумулираната загуба од претходни години, со негативен предзнак,

- Тековна добивка доколку се исполнети следните услови:

- износот на тековната добивка на одреден пресечен датум е потврден од овластен ревизор, при што тековната добивка може да е дел од основниот капитал на банката за наредниот период на известување, само доколку во наредниот период банката остварила повисок износ на тековна добивка од износот потврден од страна на овластениот ревизор,

- износот на тековната добивка е намален за какви било плаќања врз основа на делумна дивиденда исплатена во текот на годината, даночни обврски или друг вид обврски кои се плаќаат од тековната добивка,

- банката ги вреднува своите средства и обврски врз основа на пропишаните сметководствени стандарди,

- надзорниот одбор на банката донел одлука со која се предвидува распоредување на тековната добивка во резервите или задржаната добивка на банката, со што нема да може да се користи за исплата на дивиденда на акционерите,

- банката доставила соодветен доказ до НБРМ дека ги исполнила условите наведени во претходните подалинеи.

Доколку се исполнети претходните услови, банката може да ја вклучи добивката по оданочување на крајот на годината во основниот капитал, се до донесување Одлука од Собранието на акционери на банката за распоредување на остварената добивка.

Во резервите и задржаната добивка или загуба од став 1 од оваа потточка, не се вклучува ревалоризациската резерва и останати разлики од вреднување на хеџинг на парични текови и какви било добивки или загуби од обврски на банката кои се мерат по објективна вредност, а кои добивки или загуби се резултат на промени во кредитната способност (рејтинг) на банката.

Збирот на позициите од став 1 од оваа потточка се намалува за износот на нереализирана загуба од сопственички хартии од вредност расположливи за продажба и мерени по објективна вредност.

12. Основниот капитал се намалува за следните позиции:

а) Износ на загубата на крајот на годината или на тековната загуба;

б) Износ на лиценци, патенти, гудвил и други нематеријални средства, вклучувајќи го и ревалоризацискиот вишок остварен врз основа на овие средства;

в) Износ на откупени сопствени акции;

г) Други нето негативни ревалоризациски резерви кои не се остварени врз основа на позиции кои се одбитни ставки од основниот капитал и не се вклучени во утврдувањето на сопствените средства на банката. Овие резерви, пред сè, се однесуваат на нето негативни ревалоризациски резерви и останати разлики од вреднување на: хеџинг на нето вложувања во странска валута, нетековни средства или групи за оттуѓување кои се чуваат за продажба, ефективниот дел на хеџинзите на парични текови и вложувања во придружени друштва или заеднички вложувања кои се вреднуваат со користење на методот на главнина, како и на други слични ревалоризациски резерви и останати разлики;

д) Износ на исправка на вредност на финансиски средства мерени по амортизациска вредност и посебна резерва за вонбилансни средства, кои, како резултат на сметководствено доцнење, не се утврдени на датумот на пресметување на сопствените средства;

г) Разлика помеѓу објавената исправка на вредност на финансиски средства и посебна резерва за вонбилансни средства и износот на исправката на вредност и посебната резерва утврдени согласно со Одлуката за управување со кредитниот ризик.

2. Дополнителен капитал I

13. Дополнителниот капитал I претставува збир на позициите од точка 14 од оваа Одлука, при што се имаат предвид ограничувањата од точка 9 алинеи 1, 3 и 5 од оваа Одлука.

Позициите кои се дел од дополнителниот капитал I треба да ги исполнуваат следните услови:

- да можат веднаш и без ограничувања да се користат за покривање на ризиците и загубите за време на работењето на банката;

- да се намалени за износот на идните плаќања за даночни обврски.

14. Во дополнителниот капитал I се вклучуваат следните позиции:

а) Номиналната вредност на запишаните и уплатените кумулативни приоритетни акции и премијата од продадените кумулативни приоритетни акции, намалени за износот на откупените сопствени кумулативни приоритетни акции;

б) Резерви по основ на ревалоризација и тоа:

- 80% од нереализирана добивка од ревалоризација на сопственичките хартии од вредност кои се расположливи за продажба и мерени по објективна вредност;
- 80% од нереализирана добивка од ревалоризација на должнички инструменти расположливи за продажба, мерени по објективна вредност;

в) Хибридни капитални инструменти издадени од страна на банката, дефинирани во точка 15 од оваа Одлука;

г) Субординирани инструменти издадени од страна на банката, дефинирани во точка 16 од оваа Одлука.

Кумулативните приоритетни акции од став 1 потточка а) од оваа точка, покрај условите од точка 13 став 2 од оваа Одлука, треба да ги исполнат и следните услови:

- да се безусловно неповратни;
- да се субординирани во однос на останатите доверители на банката, вклучувајќи ги и сопствениците на субординирани и хибридни инструменти;
- банката да има можност да ја ограничи исплатата на дивиденда на овие акции.

15. Хибридни капитални инструменти кои се вклучуваат во дополнителниот капитал I претставуваат финансиски инструменти кои имаат карактеристики на обврски и капитал и кои, покрај условите од точка 13 став 2 од оваа Одлука, ги исполнуваат и следните услови:

- да се во паричен облик, односно да се настанати со паричен прилив во банката, при што само уплатениот дел се вклучува во дополнителниот капитал I;
- рокот на нивното достасување не е однапред определен;

- не се покриени со друг вид обезбедување од страна на банката или лице поврзано со банката (банката или лице поврзано со банката, дополнително не ги покрила со гаранција, хипотека или друг вид обезбедување);

- да бидат евидентирани на посебна сметка во сметководствената евиденција на банката;

- да содржат клаузула за субординација, односно клаузула според која во случај на стечај или на ликвидација на банката овие обврски ќе бидат исплатени

пред измирување на обврските спрема акционерите на банката, но по измирување на обврските спрема останатите доверители, вклучувајќи ги и обврските врз основа на субординирани инструменти;

- да не можат да бидат исплатени од страна на банката, ако не се поминати најмалку пет години и еден ден од датумот на издавањето и ако банката не добие претходна согласност од НБРМ;

- договорот за хибриден капитален инструмент да содржи опција за одложено плаќање на приносот по инструментот, во случај кога банката не работи со добивка или кога стапката на адекватност на капиталот се намалила под минималното ниво пропишано од страна на НБРМ зголемено за 4 процентни поени;

- да не се користат како обезбедување на побарувања и потенцијални обврски на банката; и

- договорот за хибриден капитален инструмент да содржи клаузула за конверзија на хибридниот капитален инструмент во обични или некумулативни приоритетни акции, доколку стапката на адекватност на капиталот се намали под минималното ниво пропишано од НБРМ.

НБРМ ќе ја издаде согласноста од став 1 алинеја 6 од оваа точка доколку е исполнет еден од следните услови:

- банката обезбедила соодветен износ на основен или дополнителен капитал I со ист или подобар квалитет со кој во целост ќе се замени износот на исплатениот хибриден капитален инструмент;

- банката достави доказ дека и без исплатениот хибриден капитален инструмент, располага со адекватно ниво на сопствени средства во однос на природата, видот и обемот на активностите кои ги извршува и ризиците на кои е изложена како резултат на тие активности.

Заради добивање на согласноста од став 1 алинеја 6 од ова точка, банката е должна до НБРМ да ја достави следната документација:

- во случаите од став 2 алинеја 1 од оваа точка, проекција на нивото на сопствените средства и стапката на адекватност на капиталот за наредните 3 години, со вклучување на основниот или дополнителниот капитал I со кои ќе се замени исплатениот хибриден капитален инструмент;

- во случаите од став 2 алинеја 2 од оваа точка, проекција на нивото на сопствените средства, стапката на адекватност на капиталот и на природата, видот и обемот на активностите кои ќе ги извршува банката за наредните 3 години.

16. Субординирани инструменти кои се вклучуваат во дополнителниот капитал I се финансиски инструменти на банката, кои без оглед на формата, покрај условите од точка 13 став 2 од оваа Одлука, треба да ги исполнуваат и следните услови:

- да се во паричен облик, односно да се настанати со паричен прилив во банката, при што само уплатениот дел се вклучува во дополнителниот капитал I;

- да не се покриени со друг вид обезбедување од страна на банката или лице поврзано со банката (банката или лице поврзано со банката дополнително не ги покрила со гаранција, хипотека или друг вид обезбедување);

- да содржат клаузула за субординација, односно клаузула според која во случај на стечај или на ликвидација на банката, овие обврски ќе бидат исплатени пред измирување на обврските спрема акционерите на банката и носителите на хибридни капитални инструменти, но по измирување на обврските спрема останатите доверители;

- да немаат рок на достасување или да имаат рок на достасување подолг од пет години и еден ден од датумот на настанатиот прилив на парични средства во банката по основ на овие инструменти. Доколку субординираниот инструмент нема рок на достасување, банката може да изврши исплата само доколку ја известила НБРМ најмалку пет години пред планираната исплата. Доколку субординираниот инструмент има рок на достасување, договорот за субординиран инструмент не може да содржи клаузула за предвремена отплата, освен во случај на стечај или ликвидација на банката; и

- да не се користат како обезбедување на побарувања и потенцијални обврски на банката.

По исклучок на став 1 алинеја 4 од оваа точка, банката може да изврши (предвремена) исплата на субординираниот инструмент само доколку добие претходна согласност од НБРМ. НБРМ ќе ја издаде согласноста доколку е исполнет еден од следните услови:

- банката обезбедила соодветен износ на основен или дополнителен капитал I со ист или подобар квалитет со кој во целост ќе се замени износот на исплатениот субординиран инструмент;

- банката достави доказ дека и без исплатениот субординиран инструмент, располага со адекватно ниво на сопствени средства во однос на природата, видот и обемот на активностите кои ги извршува ризиците на кои е изложена како резултат на тие активности.

Заради добивање на согласноста од став 2 од оваа точка, банката е должна до НБРМ да ја достави следната документација:

- во случаите од став 2 алинеја 1 од оваа точка, проекција на нивото на сопствените средства и стапката на адекватност на капиталот за наредните 3 години, со вклучување на основниот или дополнителниот капитал I со кои ќе се замени исплатениот субординиран инструмент;

- во случаите од став 2 алинеја 2 од оваа точка, проекција на нивото на сопствените средства, стапката на адекватност на капиталот и на природата, видот и обемот на активностите кои ќе ги извршува банката, за наредните 3 години.

При пресметката на сопствените средства на банката во текот на последните пет години до рокот на достасување или исплата, износот на субординираниот инструмент се дисконтира за 20% секоја година. Во последната годината пред рокот на достасување или исплата, субординираниот инструмент не се вклучува во пресметката на сопствените средства.

3. Одбитни ставки од основниот капитал и дополнителниот капитал I

17. Збирот на основниот капитал и дополнителниот капитал I, утврдени согласно со деловите 1 и 2 од оваа глава, се намалува за одбитните ставки од став 2 од оваа точка, и тоа 50% од основниот капитал и 50% од дополнителниот капитал I. Доколку износот на одбитните ставки од став 2 од оваа точка кој треба да се одбие од дополнителниот капитал I го надмине неговиот износ, остатокот на одбитни ставки се одбива од основниот капитал.

Одбитни ставки од основниот капитал и дополнителниот капитал I се:

а) Вложувањата во капиталот на други банки или други финансиски институции, освен финансиските институции од потточка г), кои претставуваат над 10% од капиталот на тие институции. При утврдувањето на износот на вложувања на банката во капиталот на други банки или други финансиски институции, се земаат

предвид сите директни и индиректни вложувања во капиталот на овие институции. Доколку вака добиениот износ надминува 10% од капиталот на тие институции, како одбитна ставка се земаат само директните вложувања на банката во капиталот на тие институции;

б) Вложувањата во субординирани и хибридни капитални инструменти и други инструменти кои, согласно со прописите, се вклучуваат во утврдувањето на стапката на адекватност на капиталот на други банки или други финансиски институции, освен финансиските институции од потточка д), во кои банката поседува над 10% од капиталот на тие институции;

в) Агрегатниот износ на вложувањата на банката во капиталот, субординираните и хибридни инструменти и други инструменти кои, согласно со прописите се вклучуваат во утврдувањето на стапката на адекватност на капиталот на други банки и други финансиски институции, освен вложувањата во субјектите од потточка а) и б), кој надминува 10% од збирот на основниот капитал и дополнителниот капитал I на банката пред да се намали за одбитните ставки од оваа точка. Во агрегатниот износ не се земаат вложувањата на банката во финансиските институции од потточка г) и д);

г) Директните вложувања на банката во капиталот на друштва за осигурување и реосигурување и на друштва за управување со пензиски фондови;

д) Вложувањата во финансиски инструменти издадени од друштва за осигурување и друштва за управување со пензиски фондови, кои, согласно со прописите, се вклучуваат во утврдувањето на капиталот на овие друштва;

ѓ) Износот на надминување на лимитите од Законот за банките кои се однесуваат на поединечен капитален дел (15%) и на агрегатен, односно вкупен износ на капитални делови во нефинансиски институции (30%). Доколку банката надмине еден од наведените лимити, како одбитна ставка се зема износот на надминувањето на лимитот. Доколку банката ги надмине и двата наведени лимити, како одбитна ставка се зема поголемиот износ од надминувањата на двата лимити.

Вложувањата од став 2 потточка а), б) и в) од оваа точка, кои се дел од портфолиото за тргување на банката, не претставуваат одбитни ставки од основниот капитал и дополнителниот капитал I.

4. Дополнителен капитал II

18. Дополнителниот капитал II на банката се состои од износот на субординираните инструменти дефинирани во став 2 од оваа точка, при што се имаат предвид ограничувањата од точка 9 алинеи 4 и 5 од оваа Одлука.

Субординираните инструменти кои се вклучуваат во дополнителниот капитал II, без оглед на формата, покрај условите од точка 16 став 1 алинеи 1, 2, 3 и 5, треба да ги исполнуваат и следните услови:

- да имаат фиксен рок на достасување подолг од две години и еден ден од датумот на настанатиот прилив на парични средства во банката. Договорот за субординиран инструмент не може да содржи клаузула за предвремена отплата, освен во случај на стечај или ликвидација на банката;

- да не можат да бидат исплатени од страна на банката пред рокот на нивното достасување; и

- да содржат клаузула според која ниту каматата, ниту главницата не можат да се исплатат, дури ни на рокот на достасување, доколку таквото плаќање доведе до намалување на стапката на адекватност на капиталот под минималното ниво пропишано од НБРМ.

По исклучок на став 2 алинеја 1 од оваа точка, банката може да изврши предвремена исплата на субординираниот инструмент само доколку добие претходна согласност од НБРМ. НБРМ ќе ја издаде согласноста доколку е исполнет еден од следните услови:

- банката обезбедиа соодветен износ на основен или дополнителен капитал I со ист или подобар квалитет со кој во целост ќе се замени износот на исплатениот субординиран инструмент;

- банката достави доказ дека и без исплатениот субординиран инструмент, располага со адекватно ниво на сопствени средства во однос на природата, видот и обемот на активностите кои ги извршува и ризиците на кои е изложена како резултат на тие активности.

Заради добивање на согласноста од став 3 од оваа точка, банката е должна до НБРМ да ја достави следната документација:

- во случаите од став 3 алинеја 1 од оваа точка, проекција на нивото на сопствените средства и стапката на адекватност на капиталот за наредните 2 години, со вклучување на основниот или дополнителниот капитал I со кои ќе се замени исплатениот субординиран инструмент;

- во случаите од став 3 алинеја 2 од оваа точка, проекција на нивото на сопствените средства, стапката на адекватност на капиталот и на природата, видот и обемот на активностите кои ги извршува банката, за наредните 2 години.

19. Пред да се вклучат хибридни капитални инструменти од точка 15 и субординираните инструменти од точките 16 и 18 од оваа Одлука во пресметката на сопствените средства, банката е должна да ја извести НБРМ за условите под кои се настанати хибридни капитални инструменти и субординираните инструменти, преку презентирање на договорот и другата документација.

Документацијата од став 1 од оваа точка која се однесува на хибридни капитални инструменти од точка 15 и субординираните инструменти од точките 16 и 18 од оваа Одлука треба да ги содржи сите наведени услови, вклучително и одредба според која хибридните капитални инструменти и субординираните инструменти немаат третман на депозит и не се предмет на осигурување од страна на Фондот за осигурување на депозити.

III. ПОРТФОЛИО ЗА ТРГУВАЊЕ (TRADING BOOK) И ПОРТФОЛИО НА БАНКАРСКИ АКТИВНОСТИ (BANKING BOOK)

20. При утврдување на потребниот капитал за покривање на кредитниот ризик, валутниот ризик и пазарните ризици, банката е должна да ги распореди позициите во портфолио за тргување и во портфолио на банкарски активности.

21. Во смисла на оваа Одлука, позициите кои се распоредуваат во портфолиото за тргување се позиции во финансиски инструменти и стоки кои се држат заради тргување, или позиции заради заштита на вредноста (hedging) на другите позиции во портфолиото за тргување. Овие позиции се чуваат за да се оствари приход од нивна продажба на краток рок и/или да се оствари приход како резултат на настанатите или очекуваните краткорочни промени во цените на пазарот.

За адекватно распоредување на позициите во финансиските инструменти и стоките во портфолиото за тргување, целта за нивното стекнување, односно за склучувањето на договорот поврзан со финансискиот инструмент или стоката, мора да биде позната пред стекнувањето, односно пред склучувањето на договорот.

За да можат да се вклучат во портфолиото за тргување, позициите во финансиски инструменти и стоки мора да бидат ослободени од какви било рестриктивни одредби со кои се организира можноста со нив слободно да се тргува или да се заштити нивната вредност.

Во смисла на оваа Одлука, позициите кои се распоредуваат во портфолиото за тргување ги вклучуваат сите позиции од точка 22 од оваа Одлука кои произлегуваат од тргување на банката во свое име и за своја сметка (proprietary positions) и во име и за сметка на нејзините клиенти, како и кои се јавуваат кога банката добила овластување да настапува како поддржувач на пазар (market maker).

22. Позиции кои согласно со оваа глава се распоредуваат во портфолиото за тргување се:

- а) финансиски инструменти:

- сопственички хартии од вредност;

- должнички инструменти;

- финансиски деривати (фјучерс и форвард-договори, опции, своп-договори и сл.).

- б) изложеност која произлегува од ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна по финансиски инструменти и стоки кои се дел од портфолиото за тргување;

- в) репо-договори и договори за давање хартии од вредност или стока кои се дел од портфолиото за тргување на заем на друга договорна страна;

- г) договори за зајмување хартии од вредност или стоки од друга договорна страна кои ги исполнуваат условите за вклучување во портфолиото за тргување;

- д) провизии, надоместоци, камати, дивиденди и маргини по основ на финансиските деривати со кои се тргува на берза, кои се директно поврзани со позиции вклучени во портфолиото за тргување;

- ѓ) изложеност по основ на договор за гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност.

23. Во смисла на оваа Одлука, под репо-договор се подразбира договор за промптна продажба/купување на хартии од вредност или стока, со обврска на продавачот/купувачот за повторен откуп/продажба на истите или на слични хартии од вредност или стока на некој иден датум по однапред утврдена цена, при што мора да бидат исполнети следните услови:

- банката или другата договорна страна се должни да го пренесат правото на сопственост на хартии од вредност или стоката;

- согласно со договорот, банката не смее во исто време да ги пренесе или да ги заложат хартиите од вредност или стоката на или кај трети лица, со обврска за нивен откуп или замена за исти или слични хартии од вредност или стока.

Во смисла на оваа Одлука, под договор за давање хартии од вредност или стока на заем на друга договорна страна и договор за зајмување хартии од вредност или стока од друга договорна страна се подразбира договор со кој банката или нејзината договорна страна ги пренесуваат хартиите од вредност или стоката во замена за соодветно обезбедување, со обврска договорната страна што ги зела на заем хартиите од вредност или стоката да ги врати истите или слични хартии од вредност или стока на некој иден датум или кога тоа од неа ќе го побара договорната страна што ги дала на заем.

Банката може да ја вклучи изложеноста, која произлегува од репо-договорите во портфолиото за тргување, во кои таа купува хартии од вредност или стока (reverse repo) и договорите за зајмување хартии од вредност или стока од друга договорна страна, во портфолиото за тргување доколку се исполнети следните услови:

- изложеноста се вреднува на дневна основа, согласно со пазарната вредност;
- вредноста на обезбедувањето се усогласува за секоја промена во вредноста на хартијата од вредност или стоката која е предмет на договорот;
- согласно со договорот, побарувањата на банката можат автоматски и веднаш да се компензираат со побарувањата на договорната страна, доколку договорната страна не ги исполни своите обврски;
- договорната страна е домашна банка, странска банка со кредитен рејтинг од најмалку A- (согласно со рејтингот на Standard & Poor's) или од најмалку A3 (согласно со рејтингот на Moody's), берза или клириншка кука;
- одредбите од договорот јасно ја изразуваат намерата на двете договорни страни за склучување ваков вид договори.

Банката е должна веднаш да ја извести НБРМ за секое неисполнување на обврските на другата договорна страна врз основа на договорите од став 1 и 2 од оваа точка.

24. Банката е должна да ги вреднува сите позиции од портфолиото за тргување на дневна основа според нивната пазарна вредност. Во случај на отсуство на пазарни цени за одредени позиции, банката може да применува други методи за одредување на вредноста (пр. пазарна вредност на слични инструменти), по претходна согласност од НБРМ.

25. Сè што не се вклучува во портфолиото за тргување е дел од портфолиото на банкарски активности.

26. Банката ги распоредува позициите кои се вклучуваат во портфолиото за тргување и во портфолиото на банкарски активности по пат на користење објективни критериуми согласно со меѓународните стандарди. Банката е должна да ги применува овие критериуми на конзистентна основа.

Банката е должна да воспостави и да применува адекватни пишани политики за распоредување одредена позиција во портфолиото за тргување или во портфолиото на банкарски активности. Претпоставките за распоредување на одредена позиција во портфолиото за тргување или во портфолиото на банкарски активности и нивната примена треба да бидат адекватно документирани и да се предмет на редовна внатрешна ревизија.

Банката е должна да ги усвои политиките од став 2 од оваа точка и да ги достави до НБРМ пред почетокот на примената на оваа Одлука.

IV. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА РИЗИЦИТЕ

27. Банката е должна да располага со адекватно ниво на капитал потребен за покривање на:

- кредитниот ризик кој произлегува од портфолиото на банкарски активности;
- валутниот ризик и ризикот од промени во цените на стоките кои произлегуваат од портфолиото на банкарски активности и од портфолиото за тргување; и
- пазарни ризици кои произлегуваат од портфолиото за тргување.

Капиталот потребен за покривање на ризиците од став 1 од оваа точка претставува збир на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик, утврден согласно со точка 36 од оваа Одлука, капиталот потребен за покривање на валутниот ризик, утврден согласно со глава VII од оваа Одлука, капиталот потребен за по-

кривање на ризикот од промена на цените на стоките, утврден согласно со глава IX од оваа Одлука и капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, утврден согласно со глава VIII од оваа Одлука.

Покрај ризиците од став 1 од оваа точка, во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризици се вклучуваат и други ризици, доколку банката или НБРМ оцени дека е тоа потребно заради природата, видот и обемот на активности кои ги врши банката (пр. ликвидносен ризик, ризик на каматни стапки кој произлегува од портфолиото на банкарски активности, ризик од концентрација итн.).

28. По исклучок на точка 27 од оваа Одлука, банката не е должна да утврдува и да располага со капитал потребен за покривање на валутниот ризик, доколку износот на нето позицијата во злато и наагрегатната девизна позиција, утврден согласно со глава VII од оваа Одлука, не е поголем од 2% од сопствените средства на банката.

29. По исклучок на точка 27 од оваа Одлука, банката не е должна да утврдува и да располага со капитал потребен за покривање на пазарни ризици доколку:

- износот на позициите во портфолиото за тргување вообичаено не е поголем од 5% од вкупните активности на банката и истовремено не надминува 915 милиони денари; и
- износот на позициите во портфолиото за тргување никогаш не надминува 6% од вкупните активности на банката и истовремено не надминува 1.220 милиони денари.

Вкупните активности на банката се пресметуваат како збир на активните билансни и вонбилансни ставки. Банката ја одредува вредноста на активните билансни и вонбилансни ставки согласно со Одлуката за Методологија за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи.

Банката ја одредува вредноста на дериватите според нивната договорна вредност на главницата (notional value) или пазарната вредност на предметот на деривативот. Долгите и кратките позиции се собираат, без разлика на нивниот предзнак.

За банката која не е должна да утврдува капитал потребен за покривање на пазарни ризици, останува обврската за вреднување на позициите од портфолиото за тргување на дневна основа.

30. Банката која го надминала лимитот од точка 29 став 1 алинеја 1 најмалку три пати за период од 30 дена, но не го надминала лимитот од точка 29 став 1 алинеја 2, е должна да достави до НБРМ преглед на дневната и просечната месечна вредност на портфолиото за тргување во апсолутен износ како и учество во вкупните активности, заедно со образложение за настанатото надминување на лимитот. Банката треба да го достави прегледот во рок од три дена од денот кога е остварено третото надминување на лимитот. Врз основа на доставениот преглед и образложение, НБРМ, во рок од десет работни дена, ќе одлучи дали треба банката да започне со пресметување на капитал потребен за покривање на пазарните ризици.

31. Банката која го надминала лимитот од точка 29 став 1 алинеја 2 е должна веднаш (не подоцна од еден работен ден) да ја извести НБРМ за настанатото надминување на лимитот и за причините заради кои е настанато надминувањето. НБРМ, во рок од десет работни дена, го утврдува датумот од кој банката е должна да започне со пресметување на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, освен доколку врз ос-

нова на добиеното образложение не се утврди дека настанатото надминување на лимитот од точка 29 став 1 алинеја 2 е од вонредна природа.

32. Банката која согласно со точките 29, 30 и 31 не е должна да утврдува капитал потребен за покривање на пазарните ризици, е должна да утврдува капитал за покривање на кредитниот ризик, валутниот ризик и ризикот од промена на цените на стоките кои произлегуваат од сите позиции во портфолиото на банкарски активности и портфолиото за тргување.

33. Заради адекватно утврдување на лимитите пропишани во оваа глава, банката е должна на дневна основа да го следи износот на позициите од портфолиото за тргување и на позициите кои се вклучуваат во утврдувањето на агрегатната девизна позиција и да обезбеди соодветна документација од која ќе може да се согледа движењето на овој износ.

V. АКТИВА ПОНДЕРИРАНА СПОРЕД РИЗИКОТ

34. Активата пондерирана според ризикот претставува збир на активата пондерирана според кредитниот ризик утврдена согласно со глава VI од оваа Одлука и активата пондерирана според другите ризици, утврдена согласно со став 2 од оваа точка.

Активата пондерирана според другите ризици се добива кога збирот на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик, утврден согласно со глава VII од оваа Одлука, капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките, утврден согласно со глава IX од оваа Одлука и капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, утврден согласно со глава VIII од оваа Одлука, ќе се помножи со 12,5.

35. Во случаите кога НБРМ има пропишано повишока стапка на адекватност на капиталот од пропишаниот минимум од 8%, утврдувањето на активата пондерирана според ризикот треба да биде соодветно прилагодено на повисоката стапка на адекватност на капиталот.

VI. АКТИВА ПОНДЕРИРАНА СПОРЕД КРЕДИТНИОТ РИЗИК

36. Активата пондерирана според кредитниот ризик претставува збир на активните билансни позиции помножени со соодветниот пондер на ризичност, согласно со делот 1 од оваа глава и активните вонбилансни позиции помножени со соодветниот пондер на ризичност, согласно со делот 2 од оваа глава.

Капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик се добива кога ќе се помножи активата пондерирана според кредитниот ризик со 8%.

37. Пондерот на ризичност на одредени побарувања на банките, во смисла на оваа Одлука, е утврден врз основа на видот на активната позиција, карактеристиките на должникот и видот на обезбедувањето.

При определени специфични околности (војна, природни непогоди и други вонредни состојби во земјата), НБРМ може да пропише и повисоки пондери на ризичност за одредени побарувања на банката.

38. Банката која не е должна да утврдува капитал потребен за покривање на пазарните ризици, во износот на активата пондерирана според кредитниот ризик го вклучува и кредитниот ризик кој произлегува од позициите во портфолиото за тргување со примена на соодветните пондери на ризичност и кредитни еквиваленти.

1. Активни билансни позиции

39. Активните билансни позиции се искажуваат во него-износ, како разлика помеѓу нивната сметководствена вредност и соодветниот износ на исправка на вредноста, акумулирана амортизација и ефекти од промена на објективната вредност.

40. За утврдување на активата пондерирана според кредитниот ризик се користат следните пондери на ризичност:

0% за:

а) парични средства, злато и депозити кај НБРМ;
б) побарувања од НБРМ и побарувања обезбедени со хартии од вредност издадени од НБРМ;

в) побарувања од Република Македонија и побарувања обезбедени со неотповикливи, безусловни гаранции плативи на прв писмен повик и хартии од вредност издадени од Република Македонија;

г) побарувања од Европската централна банка и од владите и централните банки на земјите-членки на Европската унија, Швајцарија, Канада, Јапонија, Австралија, Норвешка и САД и побарувања обезбедени со неотповикливи, безусловни гаранции плативи на прв писмен повик и хартии од вредност издадени од Европската централна банка и од владите на овие земји или нивните централни банки;

д) побарувања од мултилатерални развојни банки и побарувања обезбедени со неотповикливи, безусловни гаранции и хартии од вредност издадени од овие банки.

Во смисла на оваа Одлука, во групата на мултилатерални развојни банки влегуваат: Меѓу НБРМ за обнова и развој (IBRD), Меѓународната финансиска корпорација (IFC), Интер-американската банка за развој, Азиската банка за развој, Африканската банка за развој, Банката за развој на Советот на Европа, Нордиската инвестициона банка, Карипската банка за развој, Европската банка за обнова и развој (EBRD), Европската инвестициона банка (EIB), Европскиот инвестиционен фонд, Агенцијата за мултилатерално гарантирање на инвестиции (MIGA), Меѓународната финансиска институција за имунизација, Исламската банка за развој;

ѓ) побарувања или дел од побарувања обезбедени со паричен депозит или парични средства во депо, до износот на паричниот депозит, односно на паричните средства во депо, при што е потребно да бидат истовремено исполнети следниве услови:

- рокот на достасување на паричниот депозит е еднаков или поголем од рокот на достасување назначен во договорот за изложеност на кредитен ризик, односно паричните средства во депо можат да се повлечат само под услов кредитната изложеност на банката да биде целосно затворена;

- постои писмен документ со кој се потврдува намената на депозитот, односно на паричните средства во депо, како средство за обезбедување на кредитната изложеност;

- во случај на активирање на обезбедувањето, банката е единствен корисник на депозитните средства, односно на парични средства во депо;

- активирањето на обезбедувањето може да настане во услови кога клиентот не ги исполнува своите обврски кои произлегуваат од договорот за изложеност на кредитен ризик.

е) сите активни билансни позиции кои согласно со глава II од оваа Одлука претставуваат одбитни ставки од сопствените средства или нивните компоненти.

20% за:

а) побарувања покриени со друг вид обезбедувања дадени од Република Македонија, Европската централна банка, владите и централните банки на земјите-членки на Европската унија, Швајцарија, Канада, Јапонија, Австралија, Норвешка и САД, освен побарувањата за кои важи пондер на ризичност 0%;

Во оваа позиција се вклучуваат и побарувањата од институции основани од институциите од став 1 од оваа потточка и чие работење и обврски се целосно покриени со експлицитна гаранција издадена од тие институции;

б) побарувања обезбедени со злато, до износот на обезбедувањето, при што треба да бидат истовремено исполнети условите дефинирани во потточка г) кои се однесуваат на побарувањата со пондер на ризичност 0%;

в) побарувања од првокласни банки и побарувања обезбедени со неотповикливи, безусловни гаранции и хартии од вредност издадени од овие банки.

Како првокласна банка, во смисла на оваа Одлука, се смета секоја банка која е оценета најмалку со А- (согласно со рејтингот на Standard & Poor's) или со А3 (согласно со рејтингот на Moody's);

г) побарувања од домашни и странски банки кои не влегуваат во групата првокласни банки со ризидуална рочност до една година и побарувања со ризидуална рочност до една година обезбедени со неотповикливи, безусловни гаранции и хартии од вредност издадени од овие банки.

Во смисла на оваа Одлука, како домашни банки се сметаат банките и штедилниците кои работат со дозвола издадена од НБРМ.

Во рамките на побарувањата од банки, во смисла на оваа Одлука, не се вклучуваат оние побарувања на банката, кои во другите банки служат како обезбедување, побарувања кои се вклучени како компонента на сопствените средства на тие банки, како и побарувањата од банки против кои се води судска постапка.

д) побарувања покриени со друг вид обезбедувања дадени од мултилатерални развојни банки, освен побарувањата за кои важи пондер на ризичност 0%.

50% за:

а) побарувања од државните фондови и државните агенции во Република Македонија и побарувања обезбедени со неотповикливи, безусловни гаранции и хартии од вредност издадени од овие субјекти;

б) станбени кредити кои се целосно обезбедени со хипотеки на станбени објекти во кои живее или ќе живее клиентот, или кои клиентот ги издава под наем за живеење;

в) побарувања од регионалните или локалните власти на земјите-членки на Европската унија, Швајцарија, Канада, Јапонија, Австралија, Норвешка и САД;

100% за:

а) земјиште, недвижности и опрема;

б) вложувања во капиталот, субординираните инструменти и хибридни инструменти и други вложувања во капиталот на други банки и финансиски институции кои, согласно со глава II од оваа Одлука не претставуваат одбитни ставки од сопствените средства;

в) долгорочни побарувања од банки кои не се вклучени во побарувања за кои важи пондер на ризичност 20%;

г) побарувања по основ на кредити, камати и други побарувања, освен побарувањата за кои важат пондерите на ризичност;

д) останата неспомната актива.

Во оваа позиција се вклучуваат и сите достасани побарувања и платени гаранции, акредитиви, авали и други билансни побарувања настанати врз основа на вонбилансна изложеност на банката, без разлика во која категорија на пондер на ризичност припаѓа целокупното побарување.

2. Активни вонбилансни позиции

41. Активните вонбилансни позиции во смисла на оваа Одлука се поделени во две групи вонбилансни позиции: основни и специфични вонбилансни позиции, а разликите произлегуваат како од нивниот карактер, така и од начинот на утврдување на кредитните еквиваленти.

2.1. Кредитни еквиваленти на основните вонбилансни позиции

42. Кредитните еквиваленти на основните вонбилансни позиции претставуваат производ на нето-износот на вонбилансните позиции и соодветниот фактор на конверзија, утврден согласно со точка 43 од оваа Одлука.

Нето-износот на основните вонбилансни позиции претставува разлика помеѓу нивната сметководствена вредност и соодветниот износ на издвоената посебна резерва.

43. За потребите на утврдување на кредитните еквиваленти на основните вонбилансни позиции се користат следните фактори на конверзија:

0%:

а) неискористени, безусловно отповикливи рамковни кредити кои банката може да ги отповика во секој момент без претходно известување;

б) покриени гаранции, акредитиви или други покриени вонбилансни позиции кои не носат кредитен ризик, односно не претставуваат потенцијална кредитна обврска за банката.

Под покриени вонбилансни позиции се подразбираат вонбилансните позиции за кои во моментот на одобрувањето клиентот положил покритие во денарски или девизни парични средства, кое е со строго одредена намена и кое не може да се повлече сè до моментот на затворање на вонбилансната позиција. Под покритие не се подразбираат хипотеките или другите начини на обезбедување, освен паричните средства.

20%:

а) неискористени неотповикливи рамковни кредити по основ на дозволени пречекорувања по тековни сметки, кредитни картички и друг вид потенцијална изложеност на кредитен ризик со рок на важност до една година.

50%:

а) неискористени неотповикливи рамковни кредити по основ на дозволени пречекорувања по тековни сметки, кредитни картички и друг вид потенцијална изложеност на кредитен ризик со рок на важност над една година;

б) чинидбени гаранции.

100%:

а) непокриени акредитиви и гаранции;

б) останата неспомната вонбилансна актива поврзана со преземени потенцијални обврски.

2.2. Кредитни еквиваленти на специфичните вонбилансни позиции

44. Кредитните еквиваленти на специфичните вонбилансни позиции - финансиски деривати се пресметуваат со примена на еден од следните два метода:

- метод на оригинална изложеност (точка 45 од Одлуката);

- метод на пазарна вредност (точка 46 од Одлуката).

Само банка што го користи методот на оригинална изложеност може да премине кон користење на методот на пазарна вредност. Банката е должна да го применува методот на пазарна вредност за утврдување на кредитните еквиваленти за финансиските деривати чиј предмет се сопственички хартии од вредност, благородни метали или стоки.

Финансиските деривати со кои се тргува на берза не се вклучуваат во пресметката на кредитните еквиваленти од став 1 од оваа точка, односно се исклучуваат од износот на активата пондерирана според кредитниот ризик.

45. При користење на методот на оригинална изложеност, факторите на конверзија за специфичните вонбилансни позиции се поделени во две групи во зависност од предметот на договорот за финансиски дериватив: каматна стапка или девизен курс. Кредитниот еквивалент претставува производ на договорната вредност на главницата на финансискиот дериватив и следните фактори на конверзија:

Табела бр. 1

Рок на достасување	Договори чиј предмет се каматните стапки	Договори чиј предмет се девизиот курс и златото
До 1 година	0,5%	2%
1-2 години	1,0%	5%
За секоја дополнителна година	+ 1,0%	+ 3%

Под рок на достасување се подразбира рокот наведен во склучениот договор за финансиски дериватив.

46. Согласно со методот на пазарна вредност, банката ги утврдува кредитните еквиваленти како збир на:

- тековната изложеност утврдена како трошок за замена на деривативот (replacement cost). Трошокот за замена ја претставува пазарната вредност на деривативот, односно износот што ќе треба да го плати банката во случај на потреба за замена на деривативот. Доколку овој износ е негативен, тогаш трошокот е еднаков на нула;

- потенцијалната изложеност на кредитен ризик која се добива како производ на договорната вредност на главницата на деривативот и факторот на конверзија од табела бр. 2, кој се утврдува согласно со резидуалната рачност на деривативот.

Табела бр. 2

Резидуална рачност	Договори чиј предмет се каматните стапки	Договори чиј предмет се девизиот курс и златото	Договори чиј предмет се сопственичките хартии од вредност	Договори чиј предмет се благородните метали, освен злато	Договори чиј предмет се стоците
До 1 година	0%	1,0%	6,0%	7,0%	10,0%
Од 1 до 5 години	0,5%	5,0%	8,0%	7,0%	12,0%
Над 5 години	1,5%	7,5%	10,0%	8,0%	15,0%

47. По пресметката на кредитните еквиваленти согласно со точка 42 и точка 44 од оваа Одлука, добиените износи се пондерираат со пондерите на ризичност од точка 40 од оваа Одлука според категоријата на која £ припаѓа потенцијалниот должник на банката и видот на обезбедувањето.

VII. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА ВАЛУТНИОТ РИЗИК

48. Валутниот ризик, во смисла на оваа Одлука, е ризик од загуба заради промена на меѓувалутните курсеви, промена на вредноста на денарот спрема вредноста на другите странски валути и промени во вредноста на златото.

49. Капиталот потребен за покривање на валутниот ризик се пресметува на тој начин што збирот на апсолутниот износ на нето-позицијата во злато и агрегатната девизна позиција на банката се множи со 8%.

50. Нето-позицијата на банката во злато претставува разлика помеѓу сите активни и пасивни позиции на банката во злато, вклучувајќи ги и сите вонбилансни позиции изразени во злато (форвард и фјучерс договори во злато, опции во злато и слично).

51. Агрегатната девизната позиција на банката, која се утврдува согласно со точките 52 и 53 од оваа Одлука, ги вклучува девизните активни и пасивни позиции на банката.

Под девизни активни, односно девизни пасивни позиции се сметаат и денарските активни, односно денарските пасивни позиции со девизна клаузула.

52. Нето девизната позиција во една валута претставува збир на:

- нето спот-позицијата, која е еднаква на разликата помеѓу девизната актива и девизната пасива во таа валута, вклучувајќи ја и недостасаната камата;

- нето форвард-позицијата која е еднаква на разликата помеѓу сите износи кои ќе бидат примени и сите износи кои ќе бидат платени врз основа на валутни форвард-договори, вклучувајќи ги и валутните фјучерс-договори и главницата на валутните своп-договори која не е вклучена во спот-позицијата;

- вонбилансните ставки во девизи (неотповикливи гаранции, непокриени акредитиви и слични инструменти), кои се класифицирани во категории на ризик Г и Д. Во случај на гаранции и акредитиви во одделна валута кои се покриени со депозит во таа валута, во пресметката на нето девизната позиција се вклучува непокриениот износ на овие гаранции и акредитиви. Вонбилансните ставки не се прикажуваат на нето-основа, односно не се намалуваат за соодветниот износ на посебна резерва;

- вредноста на валутните опции изразена согласно со точка 108 од оваа Одлука.

Во нето девизната позиција не се вклучуваат позициите на банката во странска валута кои произлегуваат од нејзиното работење во туѓо име и за туѓа сметка, како и позициите кои, согласно со глава II од оваа Одлука, претставуваат одбитни ставки од сопствените средства.

Нето девизната позиција во една валута се изразува во денари со примена на средниот курс на НБРМ кој важи на денот на кој се утврдува нето девизната позиција за таа валута.

53. Збирот на сите нето девизни кратки позиции во одделни валути изразени во денари ја претставува вкупната кратка девизна позиција на банката, додека збирот на сите долги нето девизни позиции во одделни валути изразени во денари ја претставува вкупната долга девизна позиција на банката.

Кратка девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е помал од збирот на пасивните позиции.

Долга девизна позиција постои кога збирот на активните позиции е поголем од збирот на пасивните позиции.

Поголемиот износ од вкупната кратка девизна позиција и вкупната долга девизна позиција ја претставува агрегатната девизна позиција на банката.

VIII. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА ПАЗАРНИТЕ РИЗИЦИ

54. Во смисла на оваа Одлука, пазарните ризици се дефинираат како ризици од загуби кај позициите од портфолиото за тргување на банката, како резултат на промени во пазарните цени. Како пазарни ризици се сметаат:

- ризикот од вложувања во сопственички хартии од вредност кои се дел од портфолиото за тргување;
- ризикот од вложувања во должнички инструменти кои се дел од портфолиото за тргување;
- ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна.

Капиталот потребен за покривање на пазарните ризици претставува збир од:

- капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти, утврден согласно со делот 3 од оваа глава;
- капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички хартии од вредност, утврден согласно со делот 4 од оваа глава;
- капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна, утврден согласно со делот 5 од оваа глава.

Во капиталот од став 2 од оваа точка се вклучува и капиталот потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност, утврден согласно со делот 6 од оваа глава.

Во износот на капиталот од став 2 од оваа точка соодветно се вклучува и капиталот утврден согласно со глава X од оваа Одлука, во зависност од предметот на опцијата.

55. Капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти и на ризикот од вложувања во сопственички хартии од вредност се утврдува врз основа на следниве две компоненти: специфичен и генерален ризик.

Специфичниот ризик е ризикот од промена на цената на финансискиот инструмент како резултат на фактори кои се поврзани со издавачот на тој инструмент, односно издавачот на предметот на деривативот, кај финансиските деривати.

Генералниот ризик е ризик од промена на цените на финансиските инструменти како резултат на промените на пазарните каматни стапки или промените во цените на пазарот на капитал.

56. Банката ја одредува нето-позицијата на еден финансиски инструмент како разлика помеѓу неговата долга (купување) и кратка позиција (продавање, зајмување). При утврдувањето на нето-позицијата, дериватите се третираат како позиции на предметот на дериватот.

Нетирањето во смисла на став 1 од оваа точка е дозволено само доколку станува збор за инструмент издаден од ист издавач, деноминиран во иста валута, со иста каматна стапка, со ист рок на достасување и со ист третман во случај на стечај.

57. Изложеноста на банката спрема лице и со него поврзани лица која произлегува од портфолиото за тргување претставува збир на следните позиции:

- разликата помеѓу долгата и кратката позиција во сите инструменти издадени од страна на лице и со него поврзани лица, само доколку оваа разлика има позитивна вредност;

- нето-позиција на банката во сопственички хартии од вредност или должнички инструменти издадени од лице и со него поврзани лица, чија емисија ја гарантира банката, утврдена согласно со делот 2 од оваа глава;

- позиции поврзани со трансакции и договори со лице и со него поврзани лица кои банката ја изложуваат на ризик од порамнување/испорака и ризик од другата договорна страна, при што изложеноста се утврдува согласно со делот 5 од оваа глава.

1. Третман на финансиските деривати и други финансиски инструменти

58. Финансиските деривати се инструменти чија вредност директно или индиректно зависи од цената на хартиите од вредност, стоките, берзанските индекси, валутите или од каматните стапки кои претставуваат предмет на финансискиот дериватив (underlying financial instrument). Овие инструменти се измируваат на некој иден датум и во моментот на нивното склучување нема вложување на парични средства или вложениот износ е многу мал.

При утврдување на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, позициите во финансиски деривати од став 1 од оваа точка и другите финансиски инструменти претставуваат комбинација на долга или кратка позиција, искажани согласно со одредбите од овој дел. Во Анекс бр. 1, кој е составен дел на оваа Одлука, е даден сумарен преглед на третманот на финансиските деривати при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти и сопственички хартии од вредност.

59. Финансиските деривати со кои се презема обврска за купување или продажба на одреден должнички инструмент или каматна стапка (форвард договори, фјучерс договори или слични договори) се прикажуваат како комбинација на долга или кратка позиција, при што:

- едната позиција достасува на рокот на достасување на фјучерс договорот, односно на датумот на порамнување на форвард договорот или сличен договор;
- другата позиција достасува на рокот на достасување на предметот на деривативот.

При утврдување на капиталот потребен за покривање на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во должнички инструменти, се вклучуваат позициите од став 1 од оваа точка, изразени преку пазарната или сегашната вредност на предметот на дериватот.

Кај форвард и фјучерс договорите од став 1 од оваа точка, како долга позиција се смета онаа позиција кога банката добива однапред договорена каматна стапка, додека како кратка позиција се смета онаа позиција кога банката плаќа однапред договорена каматна стапка.

60. Купувањето фјучерс или форвард договор каде предмет е каматна стапка (interest rate futures, forward interest rate agreements) се прикажува како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

Продажбата на фјучерс или форвард договор каде предмет е каматна стапка се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на предметот на дериватот.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти, позициите од став 1 и 2 од оваа точка се вклучуваат во категоријата на позиции кои не носат ризик (пондер 0%).

Форвард договорите каде предмет е девизниот курс (foreign exchange forward - FX forwards) се прикажуваат како долга позиција во должнички инструмент во валутата што се купува и кратка позиција во должнички инструмент во валутата што се продава, при што се зема предвид рочноста на валутата која се купува, односно продава. Долгите и кратките позиции во форвард договорите каде предмет е девизниот курс се вклучуваат при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, односно, покрај тоа што се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик, овие форвард-договори се вклучуваат и во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти.

61. Купувањето на фјучерс или форвард договор каде предмет е должнички инструмент (forward contract, bond future) се прикажува како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на должничкиот инструмент.

Продажбата на фјучерс или форвард договор каде предмет е должнички инструмент се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на должничкиот инструмент.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти, кратката позиција од став 1 од оваа точка и долгата позиција од став 2 од оваа точка се вклучуваат во категоријата на позиции кои не носат ризик (пондер 0%).

62. Купувањето форвард или фјучерс договор каде предмет е сопственичка хартија од вредност или портфолио на сопственички хартии од вредност (equity forward contracts, equity futures), се прикажуваат како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и долга позиција во сопственичката хартија од вредност (или портфолио на сопственички хартии од вредност). Кратката позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека долгата позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички хартии од вредност.

Продажбата на фјучерс или форвард договор каде предмет е сопственичка хартија од вредност (или портфолио на сопственички хартии од вредност) се прикажува како комбинација на долга позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на фјучерсот, односно на датумот на порамнување на форвардот и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност (или портфолио на сопственички хартии од вредност). Долгата позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека кратката позиција се вклучува

чува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички хартии од вредност.

Форвард и фјучерс договори на берзански индекси се прикажуваат согласно со ставовите 1 и 2 од оваа точка, при што позициите во берзанскиот индекс можат да се прикажат како една позиција во берзанскиот индекс или како позиции во секоја од сопственичките хартии од вредност врз кои се базира берзанскиот индекс - компоненти на берзанскиот индекс. Во зависност од начинот на прикажување, позициите во берзански индекс се изразуваат преку пазарната вредност на берзанскиот индекс или преку пазарната или сегашната вредност на одделните компоненти на берзанскиот индекс.

63. Своповите на каматни стапки (interest rate swap) кај кои банката прима променлива каматна стапка и плаќа фиксна каматна стапка се прикажуваат како комбинација на долга позиција во должнички инструмент со променлива каматна стапка која достасува на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и кратка позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на свопот.

Своповите на каматни стапки кај кои банката прима фиксна каматна стапка и плаќа променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на кратка позиција во должнички инструмент со променлива каматна стапка која достасува на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и долга позиција во должнички инструмент која достасува на рокот на достасување на свопот.

Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти, позициите од став 1 и 2 од оваа точка се вклучуваат во категоријата на позиции кои не носат ризик (пондер 0%).

Своповите на валути (cross-currency swap) се прикажуваат согласно со ставовите 1, 2 и 3 од оваа точка, како комбинација на долга позиција во должнички инструмент во едната валута со фиксна/променлива каматна стапка и кратка позиција во должнички инструмент во другата валута со фиксна/променлива каматна стапка, при што се зема предвид рочноста на секоја од валутите што се разменуваат. Позициите во овој вид своп се вклучуваат и при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик како позиции во валутите кои се разменуваат согласно со нивната рачност.

64. Своповите на сопственички хартии од вредност (equity swap) се прикажуваат како комбинација на долга позиција во сопственичката хартија од вредност што се прима и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност што се дава.

Своповите на сопственички хартии од вредност кај кои банката прима фиксна или променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на долга позиција во должнички инструмент со фиксна или променлива каматна стапка која достасува на рокот на достасување на свопот, односно на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и кратка позиција во сопственичката хартија од вредност. Долгата позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека кратката позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички хартии од вредност.

Своповите на сопственички хартии од вредност кај кои банката плаќа фиксна или променлива каматна стапка се прикажуваат како комбинација на кратка по-

зиција во должнички инструмент со фиксна или променлива каматна стапка која достасува на рокот на достасување на својот, односно на датумот кога настанува наредното менување на каматната стапка и долга позиција во сопственичката хартија од вредност. Кратката позиција се вклучува во утврдувањето на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти, додека долгата позиција се вклучува во утврдувањето на ризикот (специфичен и генерален ризик) од вложувања во сопственички хартии од вредност.

65. Вложувањата во портфолио на финансиски инструменти (collective investment units) се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик и валутниот ризик (доколку станува збор за вложувања во странска валута), а не се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици.

66. Позициите во конвертибилни хартии од вредност (convertible securities) се прикажуваат како позиции во должнички инструмент или сопственички хартии од вредност. Конвертибилната хартија од вредност се смета како сопственичка хартија од вредност доколку:

- до првиот датум кога може да се изврши конверзијата преостануваат помалку од три месеци, односно периодот до следниот датум кога може да се изврши конверзија е помал од една година (доколку првиот датум веќе поминал);

- висината на тековната пазарна вредност на должничкиот инструмент е најмногу 10% поголема од вредноста на соодветното количество на сопственичка хартија од вредност кое може да се стекне доколку се изврши конверзијата.

67. Позициите во хартии од вредност (сопственички хартии од вредност, должнички инструменти) од портфолиото за тргување кои привремено се продаваат на друга договорна страна врз основа на репо-договор или кои врз основа на соодветен договор се даваат на заем на друга договорна страна се прикажуваат како комбинација на долга позиција во хартијата од вредност која е привремено продадена, односно дадена на заем и кратка позиција во безризичен должнички инструмент со соодветна рочност и камата која е еднаква на приносот од овие договори.

Позицијата во хартијата од вредност која се продава, односно дава на заем и позицијата во безризичниот должнички инструмент се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти и/или сопственички хартии од вредност, изразени преку пазарната вредност на предметот на договорот. Во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на специфичниот ризик, позициите во безризичен должнички инструмент се вклучуваат во категоријата на позиции кои не носат ризик (пондер 0%).

Позициите во хартии од вредност од портфолиото за тргување кои привремено се купуваат од друга договорна страна врз основа на репо-договор или кои врз основа на соодветен договор се зајмуваат од друга договорна страна се прикажуваат како долга позиција во неризичен должнички инструмент со соодветна рочност и камата која е еднаква на приносот од овие договори.

Позицијата од став 3 од оваа точка се вклучува во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти.

68. Позициите во опции и инструменти кои имаат карактеристики на опции (interest rate options, debt instrument options, equity options, stock indices option, financial future options, swaptions, foreign currency options, warrants) се прикажуваат согласно со глава X од оваа Одлука и соодветно се вклучуваат во капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, ризикот од промена на цените на стоките или валутниот ризик.

2. Гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност

69. Под гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност во смисла на оваа Одлука се подразбира договор со кој банката се обврзува за сметка на издавачот на хартии од вредност да организира и да спроведе издавање на хартии од вредност и да ги запише и да ги уплати сите хартии од вредност, или само оние што ќе останат незапишани, заради нивна понатамошна продажба на потенцијални инвеститори, како и пласирање на веќе издадени хартии од вредност на нов пазар.

Банката е должна на ист начин да ги третира и договорите со кои се јавува како когарант или членка на група банки кои гарантираат издавање на хартии од вредност.

70. Позициите кои произлегуваат од обврската на банката за гарантирање и/или пласман на емисија на хартии од вредност соодветно се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички хартии од вредност или од вложувања во должнички инструменти, согласно со деловите 3 и 4 од оваа глава.

Позициите од став 1 од оваа точка се прикажуваат како нето-позиција на банката во хартиите од вредност чија емисија ја гарантира. Нето-позицијата претставува разлика помеѓу износот на емисијата на хартии од вредност што ја гарантира банката и износот на хартии од вредност пренесен на трети лица кои ги купиле тие хартии од вредност или презеле обврска за суб-гарантирање на емисијата.

Банката може да ја намали нето-позицијата од став 2 од оваа точка која се вклучува во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на генералниот и специфичниот ризик од вложувања во должнички инструменти или сопственички хартии од вредност, со користење на факторите на намалување од табела бр. 3. За користење на факторите на намалување е потребна претходна согласност на НБРМ.

Табела бр. 3

	Фактор на намалување
Работен ден 0	100%
Работен ден 1	90%
Работен ден 2-3	75%
Работен ден 4	50%
Работен ден 5	25%
Над 5 работни дена	0%

Под работен ден 0 се подразбира работниот ден на кој банката стекнува безусловна обврска за преземање на утврдениот износ на хартии од вредност по однапред договорена цена.

3. Капитал потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти

71. Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти кои се водат во портфолиото за тргување.

72. Во смисла на оваа Одлука, како должнички инструменти кои се водат во портфолиото за тргување се сметаат:

- обврзници;
- инструменти со кои се тргува на пазарот на пари;
- деривати и други финансиски инструменти кои се однесуваат на каматни стапки и/или на должничките инструменти од алинеја 1 и 2 од овој став.

Банката е должна да ги вклучи и позициите по основ на гарантирање и/или пласман на емисија на должнички инструменти во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти, како и сите други позиции чија вредност зависи од движењето на каматните стапки (пр. форвард-договор каде предмет е девизиот курс - FX forward).

Банката е должна да ги утврди позициите на секој должнички инструмент од став 1 од оваа точка согласно со точка 56 и делот 1 од оваа глава и да го утврди потребниот капитал за покривање на ризикот од вложувања во должнички инструменти за секоја валута одделно.

3.1. Специфичен ризик

73. Банката врши класифицирање на позициите согласно со нивната резидуална рочност и карактеристиките на издавачот.

Под резидуална рочност на должничките инструменти во смисла на оваа Одлука се подразбира преостанатиот период до нивната фактичка рочност (за инструментите со фиксни каматни стапки), односно до периодот во кој се врши повторно утврдување на каматните стапки (за инструментите со променливи каматни стапки).

74. Врз основа на извршената класификација според резидуалната рочност, банката врши пондерирање на позициите согласно со пондерите од табела бр. 4.

Табела бр. 4

Позиции кои не носат ризик	Квалифицирани позиции				Останати позиции
	До 6 месеци	Од 6 до 24 месеци	Над 24 месеци	24 месеци	
0,00%	0,25%	1,00%	1,60%		8,00%

Како позиции кои не носат ризик се сметаат позициите кои се издадени или се во целост се обезбедени од лица на кои, согласно со точка 40 од оваа Одлука, им се доделува пондер на ризичност за кредитен ризик од 0%.

Квалифицирани позиции се позиции кои се издадени од лицата, односно кои се целосно обезбедени со инструменти за кои, согласно со точка 40 од оваа Одлука, им се доделува пондер на ризичност за кредитен ризик од 20% и пондер на ризичност за кредитен ризик од 50% и тоа за лицата од потточките а) и в).

Сите позиции кои не се вклучуваат во позициите од став 2 и 3 од оваа точка се сметаат за останати позиции.

75. Потребниот капитал за покривање на специфичниот ризик претставува збир на апсолутните вредности на добиените пондерираани позиции.

3.2 Генерален ризик

76. Банката го пресметува износот на генерален ризик врз основа на резидуалната рочност на позициите во должнички инструменти и нивната каматна стапка. Со примена на пондерите од табелата бр. 5 се добиваат пондерираани долги и кратки позиции во секој одделен должнички инструмент.

Табела бр. 5

Зона	Групи на резидуална рочност		Пондер (во %)
	Каматна стапка од 3% и повеќе	Каматна стапка до 3%	
Зона 1	0 - 1 месец	0 - 1 месец	0,00
	1 - 3 месеци	1 - 3 месеци	0,20
	3 - 6 месеци	3 - 6 месеци	0,40
	6 - 12 месеци	6 - 12 месеци	0,70
Зона 2	1 - 2 години	1,0 - 1,9 години	1,25
	2 - 3 години	1,9 - 2,8 години	1,75
	3 - 4 години	2,8 - 3,6 години	2,25
Зона 3	4 - 5 години	3,6 - 4,3 години	2,75
	5 - 7 години	4,3 - 5,7 години	3,25
	7 - 10 години	5,7 - 7,3 години	3,75
	10 - 15 години	7,3 - 9,3 години	4,50
	15 - 20 години	9,3 - 10,6 години	5,25
	над 20 години	10,6 - 12 години	6,00
		12 - 20 години	8,00
		над 20 години	12,50

77. Пред да се изврши прикажување на позициите во финансиски деривати, согласно со делот 1 од оваа глава, банката може да изврши нетирање на долгата и кратката позиција во ист финансиски дериватив, доколку се исполнети следните услови:

а) позициите се со иста номинална вредност и се деноминирани во иста валута;

б) имаат иста референтна каматна стапка (за позициите со променливи каматни стапки) или иста купонска камата (за позициите со фиксна каматна стапка), или стапката не се разликува значително (не повеќе од 15 базични поени=0,15 процентни поени);

в) роковите на достасување на позициите со фиксни каматни стапки, односно наредните рокови на кои се врши повторно утврдување на каматните стапки (за позициите со променливи каматни стапки) ги исполнуваат следните ограничувања:

- паѓаат на ист ден, за позициите кај кои овие рокови се пократки од еден месец;

- не се разликуваат за повеќе од седум дена, за позициите кај кои овие рокови изнесуваат помеѓу еден месец и една година;

- не се разликуваат за повеќе од триесет дена, за позициите кај кои овие рокови се подолги од една година.

78. Збирот на сите пондерираани долги позиции во одделна група на резидуална рочност ја дава пондерираната долга позиција за таа група на резидуална рочност. Збирот на сите пондерираани кратки позиции во одделна група на резидуална рочност ја дава пондерираната кратка позиција за таа група на резидуална рочност. Помалиот износ од овие два збира во секоја одделна група на резидуална рочност се смета за усогласена пондерирана позиција на таа група на резидуална рочност.

Преостанатиот износ (разликата која може да биде со позитивен или негативен предзнак) се смета за неусогласена пондерирана долга или неусогласена пондерирана кратка позиција на таа група на резидуална рочност и се зема предвид при утврдување на хоризонталното усогласување во секоја зона (точка 79 од оваа Одлука).

79. Збирот на неусогласените пондерираани долги позиции на групите на резидуална рочност што припаѓаат на една зона се смета за неусогласена пондерирана долга позиција на таа зона. Збирот на неусогласените

пондерирани кратки позиции на групите на резидуална рочност што припаѓаат на една зона се смета за неусогласена пондерирана кратка позиција на таа зона. Помалиот износ од овие два збира се смета за усогласена пондерирана позиција на зоната.

Преостанатиот износ (разликата која може да биде со позитивен или негативен предзнак) претставува неусогласена долга или неусогласена кратка пондерирана позиција на таа зона и се зема предвид при утврдување на хоризонталното усогласување помеѓу зоните од точка 80 од оваа Одлука.

80. Помалиот износ од неусогласената пондерирана долга или кратка позиција во зоната 1 и неусогласената пондерирана кратка или долга позиција во зоната 2, се смета за усогласена пондерирана позиција помеѓу зоните 1 и 2.

Доколку износот на неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 2 е поголем од износот на неусогласената пондерирана кратка или долга позиција на зоната 1, преостанатиот износ од зоната 2 се споредува со неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 3. Помалиот износ од овие два износа се смета за усогласена пондерирана позиција помеѓу зоните 2 и 3.

Доколку износот на неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 1 е поголем од износот на неусогласената пондерирана кратка или долга позиција на зоната 2, преостанатиот износ од зоната 1 се споредува со неусогласената пондерирана долга или кратка позиција на зоната 3. Помалиот износ од овие два износа се смета за усогласена пондерирана позиција помеѓу зоните 1 и 3.

Хоризонталното усогласување помеѓу зоните од ставовите 1, 2 и 3 од оваа точка се врши само доколку неусогласените пондерирани позиции на зоните што се споредуваат се со различен знак (се споредува неусогласена пондерирана долга позиција од една зона со неусогласена пондерирана кратка позиција од друга зона). Доколку неусогласените пондерирани позиции на зоните што се споредуваат се со ист знак (пр. двете зони што се споредуваат имаат неусогласена долга позиција), нивниот збир е дел од резидуалната позиција од став 5 од оваа точка.

Преостанатиот износ на неусогласена позиција помеѓу зоните 1, 2 и 3 се смета за резидуална позиција.

81. Износот на капитал потребен за покривање на генералниот ризик од вложувања во должнички инструменти претставува збир на:

- 10% од износот на усогласената пондерирана позиција на секоја група на резидуална рочност;
- 40% од износот на усогласена позиција на зоната 1;
- 30% од износот на усогласена позиција на зоната 2;
- 30% од износот на усогласена позиција на зоната 3;
- 40% од износот на усогласена позиција помеѓу зоните 1 и 2;
- 40% од износот на усогласена позиција помеѓу зоните 2 и 3;
- 150% од износот на усогласена позиција помеѓу зоните 1 и 3;
- 100% од износот на резидуалната позиција.

4. Капитал потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички хартии од вредност

82. Сопственичките хартии од вредност, во смисла на оваа Одлука, ги вклучуваат обичните акции со право или без право на глас, потврдата за акции на депозитарната институција (пр. ЦДХВ), конвертибилните хартии од вредност (хартиите од вредност кои даваат

можност за конвертирање во акции), берзанските индекси, како и позициите во финансиски деривати кои се однесуваат на сопственичките хартии од вредност, прикажани согласно со делот 1 од оваа глава.

Како позиции во сопственички хартии од вредност се сметаат и позициите по основ на гарантирање и/или пласман на емисија на сопственички хартии од вредност.

83. Банката е должна да ја утврди долготата или кратката позиција на секоја одделна сопственичка хартија од вредност за секој национален пазар на кој тргува банката со таа хартија од вредност (market-by-market basis) и да го утврди капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички хартии од вредност како збир на капиталот потребен за покривање на овој ризик за секој одделен национален пазар.

84. Капиталот потребен за покривање на ризикот од вложувања во сопственички хартии од вредност на секој национален пазар се пресметува како збир на:

- износот на специфичниот ризик утврден согласно со точка 85 од оваа Одлука помножен со 4%;
- износот на генералниот ризик утврден согласно со точка 86 од оваа Одлука помножен со 8%.

85. Специфичниот ризик се дефинира како бруто-позиција на сопственичките хартии од вредност, односно збир на апсолутната вредност на сите долго и на сите кратки позиции во одделни сопственички хартии од вредност.

86. Генералниот ризик ја претставува нето-позијата на сопственичките хартии од вредност, односно разликата помеѓу збирот на долгите и збирот на кратките позиции во одделни сопственички хартии од вредност.

5. Капитал потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна

87. Ризикот од порамнување/испорака (settlement/delivery risk) и ризикот од другата договорна страна (counterparty risk) се ризици кои произлегуваат од фактори поврзани со страната со која се тргува со конкретниот финансиски инструмент, а не со издавачот на тој инструмент.

Ризикот од порамнување/испорака е поврзан со трансакции со должнички инструменти, сопственички хартии од вредност, валути и стоки во портфолиото за тргување, кои не се порамнети на датумот на порамнување/испорака. Ризикот од другата договорна страна се јавува кај сите позиции во портфолиото за тргување кои не се порамнети. Под датум на испорака се подразбира датумот на порамнување договорен помеѓу банката и другата договорна страна.

5.1 Ризик од порамнување/испорака

88. Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака за сите трансакции со должнички инструменти, сопственички хартии од вредност, валути и стоки кои не се измирани во рок од пет или повеќе работни дена по договорениот датум на испорака.

Банката не е должна да утврдува капитал за покривање на ризикот од порамнување/испорака по основ на репо-договори и договори за земање, односно давање на заем хартии од вредност и стоки на друга договорна страна.

89. Капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака се пресметува кога изложеноста на банката се помножи со соодветниот пондер од

колона 2 од табела бр. 6. Изложеноста на банката претставува разлика помеѓу договорената цена на порамнување за конкретниот инструмент и неговата тековна пазарна вредност.

Табела бр. 6

Број на работни денови по датумот на испорака	% од разликата во цени
5 - 15	8%
16 - 30	50%
31 - 45	75%
46 и повеќе	100%

Капиталот од став 1 од оваа точка се утврдува само доколку разликата помеѓу цените на конкретниот инструмент значи загуба за банката (во случај на купување, кога тековната пазарна цена е повисока од договорената цена, или во случај на продажба, кога тековната пазарна цена е пониска од договорената цена на порамнување).

5.2 Ризик од другата договорна страна

90. Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна претставува збир на капиталот утврден согласно со точките 91, 92, 93 и 94 од оваа Одлука.

Вклучувањето на позициите од портфолиото за тргување во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака согласно со делот 5.1. од оваа глава, не значи нивно исклучување од пресметката на потребниот капитал за покривање на ризикот од другата договорна страна, во смисла на точките 91, 92, 93 и 94 од оваа Одлука.

91. Банката е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна во случаите кога нема усогласеност помеѓу датумот на плаќање по хартиите од вредност, валутата или стоката и датумот на нивната испорака (free deliveries), и тоа кога:

- банката извршила плаќање по купените хартии од вредност, валута или стока пред нивната испорака или ги испорачала продадените хартии од вредност, валута или стока пред нивната наплата;
- при трансакции со странство е поминат еден или повеќе денови од денот кога е извршено плаќањето или е извршена испораката на хартиите од вредност, валутата или стоката.

Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна по основ на позициите од став 1 од оваа точка изнесува 8% од производот на вредноста на хартијата од вредност, валутата, стоката или готовината што ги побарува банката (изложеност на банката) и пондерот за кредитен ризик кој се применува за таа договорна страна, согласно со точка 40 од оваа Одлука.

92. Кај репо-договорите за продажба на хартии од вредност и стоки и договорите за давање хартии од вредност и стоки на заем, банката е должна да ја утврди својата изложеност како разлика помеѓу пазарната вредност на продадените, односно дадените хартии од вредност и стоки на заем и готовината или пазарната вредност на обезбедувањето што го добила банката по основ на тој договор. Банката ја вклучува оваа разлика во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна кој произлегува од овие договори, само доколку оваа разлика е позитивна.

Кај репо-договорите за купување хартии од вредност и стоки (reverse repo) и договорите за зајмување на хартии од вредност и стоки од друга договорна страна, банката е должна да ја утврди својата изложеност како разлика помеѓу платената готовина, односно пазарната вредност на обезбедувањето кое е дадено на другата договорна страна и пазарната вредност на купените, односно зајмените хартии од вредност и стока од другата страна. Банката ја вклучува оваа разлика (изложеност) во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна кој произлегува од овие договори, само доколку таа е позитивна.

Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна по основ на позициите од став 1 и 2 од оваа точка, изнесува 8% од производот на разликата (изложеноста) утврдена согласно со ставите 1 и 2 од оваа точка и пондерот за кредитен ризик кој се применува за таа договорна страна, согласно со точка 40 од оваа Одлука.

93. Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна за позиции во финансиски деривати со кои се тргува преку шалтер изнесува 8% од производот на трошокот за замена утврден со примена на методот на пазарна вредност од точка 46 од оваа Одлука (изложеност на банката) и пондерот за кредитен ризик кој се применува за таа договорна страна, согласно со точка 40 од оваа Одлука.

94. Банката е должна да утврдува капитал потребен за покривање на ризикот од другата договорна страна по основ на изложеност на провизии, камати, дивиденди или маржи за финансиски деривати кои се пресметуваат и плаќаат на дневна основа, а кои се однесуваат на позиции од портфолиото за тргување.

Капиталот потребен за покривање на ризикот од другата страна изнесува 8% од производот на изложеноста од став 1 од оваа точка и пондерот за кредитен ризик кој се применува за таа договорна страна, согласно со точка 40 од оваа Одлука.

6. Капитал потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност

95. За секое надминување на лимитите на изложеност пропишани со Законот за банките (3%, 10%, 25%, 65%, 800%), кое е настанато како резултат на повисок износ на изложеност која произлегува од портфолиото за тргување, банката е должна да утврдува капитал потребен за покривање на надминувањето на лимитите на изложеност.

Изложеноста на банката спрема лице и лица поврзани со него, која произлегува од позиции во портфолиото на банкарски активности, утврдена согласно со Одлуката за управување со кредитниот ризик, не смее да ги надмине лимитите на изложеност пропишани со Законот за банките.

96. Износот на надминувањето од точка 95 став 1 од оваа Одлука се добива со вклучување на оние позиции од вкупната изложеност која произлегува од портфолиото за тргување кои имаат највисок специфичен ризик, согласно со деловите 3 и 4 од оваа глава и/или највисок капитал потребен за покривање на ризикот од порамнување/испорака и ризикот од другата договорна страна, утврден согласно со делот 5 од оваа глава.

97. Доколку надминувањето на лимитите на изложеност трае помалку од 10 дена, капиталот потребен за покривање на тоа надминување се добива кога износот утврден согласно со точка 96 од оваа Одлука се помножи со 200%.

Доколку надминувањето на лимитите на изложеност трае 10 и повеќе дена, банката е должна да го распореди износот на надминувањето во колона 1 од табелата бр. 7, согласно со процентуалното учеството во сопствени-те средства. Капиталот потребен за покривање на надми-нувањето се добива кога износот на надминувањето се помножи со соодветниот пондер од табела бр. 7.

Табела бр. 7

Надминување на лимитот (како процент од сопствените средства)	Пондер
До 40%	200%
40 - 60%	300%
60 - 80%	400%
80 - 100%	500%
100 - 250%	600%
Над 250%	900%

IX. КАПИТАЛ ПОТРЕБЕН ЗА ПОКРИВАЊЕ НА РИ- ЗИКОТ ОД ПРОМЕНА НА ЦЕНИТЕ НА СТОКИТЕ

98. Банката е должна да го утврдува капиталот по-требен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките за сите позиции од портфолиото на банкар-ски активности и од портфолиото за тргување.

99. Под стока, во смисла на оваа Одлука, се подраз-бира физичкиот производ со кој се тргува или може да се тргува на секундарниот пазар, како што се земјодел-ските производи, минералите (вклучувајќи ја и нафта-та), благородните метали (без златото) и дериватите и другите финансиски инструменти кои се однесуваат на овие производи.

Секоја позиција на банката во стоки се изразува во стандардните мерни единици (пр. барели, тони, кило-грами). Банката е должна да ја изрази пазарната вред-ност на секоја стока во денари. Кога пазарната вред-ност на стоката се изразува во друга валута, банката е должна да ја изрази таа вредност во денари, со примена на пазарниот девизен курс.

100. При утврдување на капиталот потребен за покри-вање на ризикот од промена на цените на стоките, банката е должна да ја прикаже долгата или кратката позиција во секоја стока. Позицијата во секоја одделна стока, позициите во финансиски деривати и други финансиски инструменти кои се однесуваат на стоки се искажуваат согласно со точките 101 и 102 од оваа Одлука.

Доколку одредена позиција во стока претставува изложеност и на други ризици дефинирани со оваа Одлука, банката е должна соодветно да ја вклучи во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на тие ризици.

101. Позициите во финансиски деривати и други финансиски инструменти кои се однесуваат на стоки се прикажуваат како комбинација на долга и кратка позиција со соодветната рочност, и тоа:

- за фјучерс и форвард договори каде предметот е одредена стока, како долга или кратка позиција во предметот на договорот (стоката);

- за своп на стоки како комбинација на долга и кра-тка позиција на стоките што се предмет на свопот.

Позициите во репо-договори и договори за земање или давање на заем стоки на друга договорна страна се вклучуваат во утврдувањето на капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените како позиции во стоките кои се предмет на овие договори.

102. Банката може да врши нетирање на кратките и долгите позиции во деривати на стоки доколку станува збор за ист вид и исто количество стока, чија вредноста е изразена во иста валута и кои имаат ист рок на достасување.

103. Капиталот потребен за покривање на ризикот на промена на цените на стоките се пресметува за секоја одделна стока, како збир на:

- 15% од нето-позицијата на стоката утврдена сог-ласно со точка 104 од оваа Одлука, помножена со те-ковната пазарна цена на таа стока; и

- 3% од бруто-позицијата на стоката утврдена сог-ласно со точка 105 од оваа Одлука, помножена со те-ковната пазарна цена на таа стока.

104. Нето-позицијата на банката во една стока прет-ставува разлика помеѓу долгите и кратките позиции во таа стока.

105. Бруто-позицијата на банката во една стока претставува збир на апсолутните вредности на долгите и кратките позиции во таа стока.

106. Вкупниот капитал на банката потребен за по-кривање на ризикот на промена на цените на стоки претставува збир на капиталот на банката потребен за покривање на ризикот од промена на цената на секоја стока со која тргува.

X. ТРЕТМАН НА ОПЦИИТЕ

107. Во смисла на оваа Одлука, како позиции во оп-ции се сметаат сите опции на каматни стапки, долж-нички инструменти, сопственички хартии од вредност, девизен курс и на други финансиски инструменти со кои тргува банката на официјална берза или преку шалтер, како и сите други инструменти кои имаат слични карактеристики на опциите.

108. Банката која купува опции е должна да утврду-ва капитал потребен за покривање на пазарните ризици од купените опции на хартии од вредност, вклучувајќи ги и опциите кои се купени заради заштита на одреде-ни позиции од портфолиото за тргување.

Износот на капиталот добиен согласно со точките 109 и 110 од оваа Одлука, соодветно се вклучува во ка-питалот потребен за покривање на ризикот од вложува-ња во должнички инструменти и ризикот од вложува-ња во сопственички хартии од вредност (дел 3 и 4 од глава VIII), капиталот потребен за покривање на валут-ниот ризик (глава VII од оваа Одлука) и капиталот по-требен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките (глава IX од оваа Одлука).

109. Капиталот потребен за покривање на ризикот по основ на купени "call" и/или "put" опции, е помали-от од следните износи:

- а) пазарната вредност на предметот на опцијата помножена со:

- збирот на специфичниот и генералниот ризик - за опции на должнички инструменти или сопственички хартии од вредност;

- 8% - за валутни опции;

- 15% - за опции на стоки; или

- б) пазарната вредност на опцијата.

110. Капиталот потребен за покривање на ризикот по основ на купени опции заради заштита на одредена позиција (hedged position) во портфолиото за тргување (комбинација на купена "put" опција и долга позиција во финансиски инструмент, странска валута или стока чија позиција се заштитува, или комбинација на купена "call" опција и кратка позиција во финансиски инстру-мент, странска валута или стока чија позиција се за-штитува), претставува разлика помеѓу:

- а) пазарната вредност на предметот на опцијата помножена со:

- збирот на капиталот потребен за покривање на специфичниот и генералниот ризик по основ на предметот на опцијата - за опции на должнички инструменти и сопственички хартии од вредност;

- 8% - за валутни опции;
- 15% - за опции на стоки; и

б) внатрешната вредност на опцијата, односно износот кој претставува приход за купувачот на опцијата ("in the money").

111. Банка не може да врши продажба на опции без претходна согласност од НБРМ за методот кој ќе го користи за утврдување на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, ризикот од промена на цените на стоките и валутниот ризик поврзани со тие опции (пр. делта-плус метод или друг интерен модел).

XI. АДЕКВАТНОСТ НА КАПИТАЛОТ НА КОНСОЛИДИРАНА ОСНОВА

112. Банка која е предмет на консолидирана супервизија е должна да ја применува оваа Одлука на индивидуална и на консолидирана основа.

Банката која е предмет на консолидирана супервизија ја утврдува стапката на адекватност на капиталот преку утврдување на износот на сопствените средства и на активата пондерирана според ризикот, врз основа на консолидираните извештаи на банкарската група.

113. Банка која е предмет на консолидирана супервизија која, согласно со оваа Одлука, е должна да утврдува капитал за покривање на валутниот ризик и на пазарните ризици на индивидуална основа, е должна да го утврдува капиталот потребен за покривање на овие ризици и на консолидирана основа.

Банката која е предмет на консолидирана супервизија која, согласно со оваа Одлука, не е должна да утврдува капитал за покривање на валутниот ризик и на пазарните ризици на индивидуална основа, е должна да утврдува капитал за покривање на овие ризици на консолидирана основа, доколку банкарската група не ги исполнува исклучоците пропишани во точките 28 и 29 од оваа Одлука.

114. Утврдувањето на адекватноста на капиталот на консолидирана основа базира на утврдување на позициите кои се вклучуваат во портфолиото на банкарски активности и позициите кои се вклучуваат во портфолиото за тргување на ниво на банкарската група, односно на утврдување на активата пондерирана според кредитниот ризик и активата пондерирана според другите ризици на банкарската група.

1. Утврдување на сопствените средства на консолидирана основа

115. Износот на сопствените средства на банкарската група не смее да биде понизок од износот пропишан со Законот за банките.

116. Сопствените средства на банкарската група се утврдуваат согласно со глава II од оваа Одлука, врз основа на консолидираните финансиски извештаи на банкарската група.

Покрај позициите од став 1 од оваа точка, во утврдувањето на сопствените средства на консолидирана основа како консолидирани резерви се сметаат и следните позиции:

- износ на малцински учество;
- секоја разлика утврдена како резултат на извршената консолидација, вклучувајќи ги и резервите од курсни разлики настанати при консолидацијата;

- учество на членките на групата во трети лица за кои НБРМ издала согласност да не се вклучат во консолидацијата.

Позициите од став 2 од оваа точка се составен дел на основниот капитал на банкарската група. Доколку овие позиции имаат негативна вредност, се вклучуваат во одбитните ставки од точка 17 од оваа Одлука, односно претставуваат одбитна ставка од основниот капитал и дополнителниот капитал I.

2. Утврдување на активата пондерирана според кредитниот ризик на консолидирана основа

117. Позициите од портфолиото на банкарски активности на банкарската група се утврдуваат врз основа на консолидираните финансиски извештаи на групата, изработени со користење на методот на целосна консолидација или друг метод, во зависност од односите помеѓу матичното лице на банкарската група и другите членки на групата.

Позициите од портфолиото на банкарски активности ги вклучуваат позициите од точка 25 од оваа Одлука, како и сите други слични позиции на другите членки на групата.

118. Активата пондерирана според кредитниот ризик се утврдува со примена на пондерите на ризичност од глава VI од оваа Одлука на позициите од портфолиото на банкарски активности на банкарската група.

Капиталот потребен за покривање на кредитниот ризик на ниво на банкарската група треба да изнесува најмалку 8% од износот на активата пондерирана според кредитниот ризик на банкарската група, утврдена согласно со став 1 од оваа точка.

3. Утврдување на активата пондерирана според другите ризици на консолидирана основа

119. Активата пондерирана според другите ризици на банкарската група се утврдува кога збирот на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на банкарската група, утврден согласно со точката 120 од оваа Одлука, капиталот потребен за покривање на пазарните ризици на банкарската група, утврден согласно со точките 121 и 122 од оваа Одлука и капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките, утврден согласно со точка 123 од оваа Одлука, ќе се помножи со 12,5.

При утврдувањето на капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на банкарската група, капиталот потребен за покривање на пазарните ризици на банкарската група и капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките на банкарската група, се користи агрегираната метода, на начин утврден во точките 120, 121 и 123 од оваа Одлука.

120. Секоја членка на банкарската група е должна да го утврди капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на индивидуална основа, согласно со глава VII од оваа Одлука.

Збирот на утврдениот капитал од став 1 од оваа точка за сите членки на групата го дава капиталот потребен за покривање на валутниот ризик на банкарската група. При утврдувањето на капиталот, не може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во иста валута помеѓу членките на групата.

121. Секоја членка на банкарската група е должна да го утврди капиталот потребен за покривање на пазарните ризици на индивидуална основа, согласно со глава VIII од оваа Одлука.

Збирот на утврдениот капитал од став 1 од оваа точка за сите членки на групата го дава капиталот потребен за покривање на пазарните ризици за банкарската група. При утврдувањето на капиталот, не може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски помеѓу членките на групата.

Позициите од портфолиото за тргување ги вклучуваат позициите утврдени согласно со точките 21 и 22 од оваа Одлука.

122. Во случај кога одредена членка на групата не е должна да утврдува капитал за покривање на пазарните ризици, нејзините позиции од портфолиото за тргување се вклучуваат во утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик на консолидирана основа.

123. Секоја членка на банкарската група е должна да го утврди капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките на индивидуална основа, согласно со глава IX од оваа Одлука.

Збирот на утврдениот капитал од став 1 од оваа точка за сите членки на групата го дава капиталот потребен за покривање на ризикот од промена на цените на стоките за банкарската група. При утврдувањето на капиталот, не може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски инструменти и стоки помеѓу членките на групата.

124. По исклучок на точка 119 став 2 од оваа Одлука, по претходна согласност на НБРМ, банката која е предмет на консолидирана супервизија може да го примени методот на целосна консолидација за утврдување на активата пондерирана според другите ризици, доколку се исполнети следните услови:

- матичното лице ги утврдува позициите во портфолиото за тргување и/или агрегатната девизна позиција и ги следи пазарните ризици, валутниот ризик и ризикот од промена на цените на стоките поврзани со овие позиции на ниво на целата група и на перманентна основа;

- секоја членка на групата на индивидуална основа ја одржува пропишаната стапка на адекватност на капиталот;

- матичното лице има адекватна стручност и ресурси за спроведување на методот на целосна консолидација на дневна основа;

- сопствените средства можат слободно да се пренесуваат помеѓу членките на групата.

Доколку НБРМ издаде согласност за користење на методот на целосна консолидација, при утврдувањето на капиталот потребен за покривање на пазарните ризици, валутниот ризик и ризикот од промена на цените на стоките, може да се врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски инструменти и стоки помеѓу членките на групата. Доколку банката која е предмет на консолидирана супервизија одлучи да врши нетирање на кратките и долгите позиции во исти финансиски инструменти и стоки, должна е истиот пристап да го применува кај сите членки на банкарската група.

XII. ИЗВЕШТАЈ

125. Банките составуваат извештај за спроведувањето на оваа Одлука според сметководствената состојба на 31 март, 30 јуни, 30 септември и 31 декември и го доставуваат до НБРМ.

Рокот за доставување на извештајот со состојба на 31 декември е пет работни дена по истекот на рокот за доставување на неревидириот годишен финансиски извештај.

Рокот за доставување на извештајот со состојба на 31 март, 30 јуни и 30 септември е петнаесет работни дена по истекот на периодот за кој се доставува извештајот.

По исклучок на став 1 од оваа точка, банката која е предмет на консолидирана супервизија е должна да достави извештај за адекватноста на капиталот на консолидирана основа според сметководствената состојба на 30 јуни и 31 декември, во рок од 30 дена по истекот на роковите од став 2 и 3 од оваа точка, предвидени за доставување на извештајот за адекватноста на капиталот на индивидуална основа.

126. На посебно барање на НБРМ, банката е должна да изготви извештај со состојба на друг ден и во друг рок кој е различен од состојбата и роковите наведени во точка 125 од оваа Одлука.

127. Банката е должна да го изготви првиот извештај од точка 125 од оваа Одлука со состојба на 31.12.2007 година и да го достави до Народна банка на Република Македонија најдоцна до рокот утврден во точка 125 од оваа Одлука.

XIII. ПРЕОДНИ И ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

128. Народна банка на Република Македонија го пропишува упатството за спроведување на оваа Одлука.

129. Одредбите од оваа Одлука што се однесуваат на банките се применуваат и на штедилниците.

Филијалите на странски банки се должни соодветно да ги применуваат одредбите од оваа Одлука, имајќи ги предвид одредбите од Законот за банките и подзаконските акти донесени врз основа на овој Закон со кои се регулира работењето на филијалите на странски банки во Република Македонија

130. Оваа Одлука влегува во сила на денот на објавувањето во „Службен весник на РМ“.

По исклучок на став 1 од оваа точка, главите II.4, III, IV, V, VIII, IX, X и XI.3 (освен точка 120), како и одредбите од оваа Одлука кои значат примена на меѓународните стандарди за финансиско известување (точка 11 потточка б) став 3 и 4, точка 12 потточка г), д) и ѓ), точка 14 потточка б), ќе почнат да се применуваат од 01.01.2009.

До отпочнување со примена на одредбите од став 2 од оваа точка, при утврдувањето на износот на сопствените средства и активата пондерирана според ризикот се има предвид следното:

- основниот капитал се намалува за разликата меѓу висината на потребните посебни резерви за потенцијални загуби согласно со извршената класификација на ризичноста на клиентите и издвоените посебни резерви на банката;

- активата пондерирана според ризикот претставува збир на активата пондерирана според кредитниот ризик и на апсолутниот износ на нето-позицијата во злато и агрегатната девизна позиција на банката. Доколку збирот на нето позицијата во злато и на агрегатната девизна позиција не е поголем од 2% од сопствените средства, банката не е должна да го вклучува овој износ во утврдувањето на активата пондерирана според ризикот;

- банката ги вклучува позициите од портфолиото за тргување во утврдувањето на активата пондерирана според кредитниот ризик.

131. Со влегувањето во сила на оваа Одлука, престанува да важи Одлуката за методологијата на утврдување на адекватноста на капиталот („Службен весник на РМ“ бр. 5/2007).

О.бр. 02-15/ХП-10/2007
27 декември 2007 година

Претседател
на Советот на Народна банка на
Република Македонија,
Гувернер,
м-р **Петар Гошев, с.р.**

Анекс бр. 1

Финансиски дериватив	Ризик од вложувања во должнички инструменти		Ризик од вложување во сопственички хартии од вредност	
	Специфичен ризик	Генерален ризик	Специфичен ризик	Генерален ризик
Фјучерси и форварди на				
- државни обврзници	Не	Да, како две позиции		
- обврзници на претпријатија	Да	Да, како две позиции		
- индекси на каматни стапки (пр. ЛИБОР)	Не	Да, како две позиции		
- сопственички хартии од вредност		Да, како позиција во бескупонскиот должнички инструмент	Да	Да, како позиција во предметот
- берзански индекси		Да, како позиција во бескупонскиот должнички инструмент	Да	Да, како позиција во предметот
Форварди на каматни стапки (FRA)	Не	Да, како две позиции		
Форварди на девизен курс (FX forward)	Не	Да, како една позиција во секоја валута		
Свопови	Не	Да, како две позиции	Да	Да, како две позиции во предметот

2264.

Врз основа на член 64, став 1, точка 22 од Законот за Народната банка на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06) и член 34 став 2 и член 37 став 2 од Законот за платен промет („Службен весник на Република Македонија“ бр.113/2007), Советот на Народната банка на Република Македонија донесе

О Д Л У К А ЗА УСЛОВИТЕ И НАЧИНОТ НА РАБОТА НА ДРУШТВОТО ЗА ИЗДАВАЊЕ ЕЛЕКТРОНСКИ ПАРИ

I. ОПШТИ ОДРЕДБИ

1. Со оваа Одлука се пропишуваат условите за издавање дозволи и согласности и начинот на работа на друштвото за издавање електронски пари (во натамошниот текст: издавач), видот на средствата во кои издавачот може да вложува, обемот на вложувањата, методологијата за вреднување на средствата, методологијата за управување со ризиците кои произлегуваат од издавањето електронски пари и од вложувањата, како и содржината на извештаите и начинот на нивно доставување до Народната банка на Република Македонија (во натамошниот текст: НБРМ).

II. ИЗДАВАЊЕ ДОЗВОЛИ И СОГЛАСНОСТИ

2. За издавање дозвола за основање и работа на издавач, до НБРМ се доставува документацијата предвидена во одредбите од глава II и III од подзаконскиот акт пропишан од страна на НБРМ за издавање дозволи на банка.

Покрај документацијата од став 1 оваа точка, до НБРМ се доставува и:

- Број на инструменти и износ на електронски пари кои се планира да бидат издадени во следните 5 години;
- Процедури за процесот на издавање, користење и порамнување и за исплата на покритието за издадените електронски пари;
- Листа на видот на трговците кои прифаќаат или се очекува дека ќе прифаќаат плаќања со електронски пари, како и односите на издавачот со тие трговци;
- Нацрт на договорот, кој ќе се склучува помеѓу издавачот и трговците кои ќе прифаќаат плаќања со електронски пари;
- Опис на мерките за заштита од злоупотреба на електронските пари, како и за спречување на неавторизиран пристап до базата на податоци за издадените електронски пари;
- Опис на мерките за спречување на пречекорување на износот на кој гласат издадените електронски пари;
- Нацрт на договорот, кој ќе се склучува помеѓу издавачот и сопственикот на електронските пари, кој треба да ги опфаќа условите за издавање и употреба на електронските пари;
- План на активности во вонредни услови.

Одредбите од став 1 од оваа точка се однесуваат и на банка, која до НБРМ поднесува барање за издавање согласност за вршење на активноста издавање на електронски пари.

3. Начинот на доставување на документите, податоците и информациите од точка 2 од оваа Одлука и постапката за нивно оценување од страна на НБРМ, се врши според одредбите од подзаконскиот акт пропишан од страна на НБРМ за издавање дозволи на банка.

По исклучок на став 1 од оваа точка, гувернерот на НБРМ издава решение за основање и работа на издавач, без спроведување постапка за издавање на привремена дозвола.

4. На издавачот се применуваат одредбите од Законот за банките кои се однесуваат на акционери, почетен капитал, приоритетни акции и упис во трговски регистар.

По исклучок од став 1 од оваа точка, издавач се основа со почетен капитал од најмалку 70 милиони денари.

5. На издавач се применуваат одредбите за издавање дозвола за статусни промени од подзаконскиот акт пропишан од страна на НБРМ за издавање дозволи на банка, и тоа за следните статусни промени:

- а. присоединување на издавач кон банка, со пренос на целокупниот имот и на обврските на издавачот, без да се спроведе негова ликвидација, во замена за акции на банката која присоединува;
- б. спојување на два или повеќе издавачи или спојување на еден или повеќе издавачи со други правни лица во еден издавач, при што сите издавачи и/или правни лица го губат правниот идентитет и се основа нов издавач на кој преминува целокупниот имот и обврските на издавачите и/или правните лица што се спојуваат, во замена за акции на новиот издавач;

в. поделба на издавач преку:

- раздвојување со основање, со пренос на целокупниот имот и обврски на два или повеќе нови издавачи, при што издавачот што се дели престанува без спроведување ликвидација;

- раздвојување со преземање, со пренос на целокупниот имот и обврски на два или повеќе постојни издавачи, при што издавачот што се дели престанува без спроведување ликвидација;

- издвојување со основање, со пренос на дел од имотот и од обврските на еден или повеќе нови издавачи, при што издавачот што се дели не престанува;

- издвојување со преземање, со пренос на дел од имотот и од обврските на еден или повеќе постојни издавачи, при што издавачот што се дели не престанува.

6. На издавачот се применуваат одредбите од подзаконскиот акт кој се однесува на издавање согласно пропишан од страна на НБРМ врз основа на Законот за банките, кои се однесуваат на именување член на надзорен одбор и управен одбор на банка, основање филијала на банка во странство, квалификувано учество, статут и промена на име и седиште на банка.

III. НАЧИН НА РАБОТА

7. На издавачот се применуваат одредбите од Законот за банките и подзаконските акти пропишани од страна на НБРМ врз основа на Законот за банките, кои се однесуваат на: Собрание на банка, надзорен одбор, управен одбор, служба за внатрешна ревизија, сопствени акции, поврзани лица, лица поврзани со банка, објавување на податоци и водење на деловните книги.

8. Издавачот може да издава електронски пари кои гласат исклучиво во денари.

9. Издавач не смее да врши кредитирање во било каква форма.

10. Во случај на непочитување на одредбите од оваа Одлука, Законот за банките, Законот за платниот промет и други прописи, гувернерот на НБРМ презема мерки, изрекува прекршочни санкции и предлага отварање на стечајна и ликвидациона постапка на издавач, во согласност со закон.

IV. ВЛОЖУВАЊА

11. Вложувањата на издавачот се: задолжителната актива од точка 12 од оваа Одлука, други вложувања на издавачот кај банки и штедилници и капиталните делови кои издавачот може да ги има согласно со Законот за платен промет.

Издавачот не смее да вложува и да се стекне со земјиште, згради и опрема кои не ги користи за извршување на своите активности.

12. Задолжителната актива се состои од:

1) Парични средства;

2) Побарувања од НБРМ и побарувања обезбедени со хартии од вредност издадени од НБРМ;

3) Побарувања од Република Македонија и побарувања обезбедени со неотповикливи, безусловни гаранции плативи на прв писмен повик и хартии од вредност издадени од Република Македонија;

4) Депозити по видување во банки и штедилници кои имаат дозвола за основање и работа издадена од гувернерот на НБРМ;

5) Вложувања во должнички хартии од вредност кои се чуваат за тргување и кои треба да ги исполнуваат следните критериуми:

- Да бидат ликвидни, односно за нив да постои организиран пазар и/или да постојат информации за купопродажба на исти или слични хартии од вредност за последните шест месеци;

- Да бидат издадени од лица за кои, согласно со подзаконскиот акт пропишан од страна на НБРМ за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот се применува пондер не повисок од 20%;

- Да бидат издадени од лице кое нема квалификувано учество во издавачот.

13. Издавачот е должен да има задолжителна актива во износ кој е најмалку еднаков на тековното салдо на сите обврски по издадените електронски пари.

НБРМ може да бара од издавачот, да одржува и повисок износ на задолжителна актива, доколку е тоа потребно заради нивото на ликвидносниот ризик на кој е изложен.

14. Доколку вредноста на задолжителната актива од точка 12 од оваа Одлука, се намали под износот на вкупните обврски кои произлегуваат од издадените електронски пари, издавачот е должен веднаш да ги извести НБРМ, писмено да ги образложи причините кои довеле до тоа намалување, и да ги наведе мерките кои ќе ги преземе за усогласување со точката 13 од оваа Одлука.

НБРМ може да му наложи на издавачот усогласување со одредбите од точка 13 од оваа Одлука во определен временски рок, со определување мерки за таа цел.

15. Издавачот не смее да изврши вложување кое ќе се искористи за купување акции во истиот издавач.

16. Вложувањата на издавачот кон поединечно лице и лицата поврзани со него не смее да надминат 25% од сопствените средства на издавачот.

По исклучок од став 1 на оваа точка, вложувањата на издавачот во лице кое е поврзано со него, вклучително и лицата поврзани со тоа лице, не смее да надминат 20% од сопствените средства на издавачот.

Лимитите од став 1 и 2 од оваа точка не се однесуваат на вложувањата од точка 12 став 1 потточка 1, 2 и 3.

17. Агрегатниот износ на вложувања кои надминуваат 10% од сопствените средства на издавачот, не смее да надмине 800% од сопствените средства на издавачот.

18. Вкупниот износ на вложувањата во депозити по видување во банките и штедилниците од точка 12 став 1 потточка 4 од оваа Одлука и во должничките хартии од вредност од точка 12 став 1 потточка 5 од оваа Одлука, не смеат да го надминат дваесеткратниот износ на сопствените средства на издавачот.

19. Вложувањата на издавачот кои надминуваат 1.000.000 денари се одобруваат од страна на надзорниот одбор на издавачот.

20. За пресметка на вредноста на задолжителната актива од точка 12 од оваа Одлука, се применува подзаконскиот акт пропишан од страна на НБРМ за методологијата за евидентирање и вреднување на сметководствените ставки и за подготовка на финансиските извештаи.

21. Само заради заштита од пазарните ризици кои произлегуваат од издавањето електронски пари и од вложувањата, издавачот може да користи финансиски деривати чии предмет се каматни стапки, доколку истовремено тие ги исполнуваат условите од точка 12 став 1 потточка 5 алинеја 1 од оваа Одлука.

V. МЕТОДОЛОГИЈА ЗА УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИТЕ

22. Собствените средства на издавачот се пресметуваат согласно со подзаконскиот акт пропишан од страна на НБРМ за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот.

Собствените средства на издавачот, пресметани во согласност со став 1 од оваа точка, не смеат да изнесуваат помалку од износот на почетниот капитал на издавачот.

23. Собствените средства на издавачот во секое време треба да изнесуваат најмалку 2% од вкупните финансиски обврски на издавачот врз основа на издадените електронски пари.

Вкупните финансиски обврски на издавачот врз основа на издадени електронски пари се еднакви на поголемиот износ од:

- тековното салдо на сите обврски за плаќање кои што произлегуваат од издадените електронски пари, на денот на пресметката или

- просечното салдо на сите обврски за плаќање што произлегуваат од издадените електронски пари на крајот на последните шест месеци.

Вкупните финансиски обврски на издавач кој постои помалку од 6 месеци се еднакви на поголемиот износ од:

- обврските утврдени согласно со став 2 алинеја 1 од оваа точка или

- просекот на проектираната состојба на крајот на првите шест месеци, согласно со проекциите на издавачот доставени кон барањето за издавање дозвола за основање и работа.

24. Издавачот е должен да ги применува подзаконските акти пропишани од страна на НБРМ со кои се регулира управувањето со ризиците во банка, доколку поинаку не е одредено со оваа Одлука.

25. Издавачот е должен да обезбеди систем на внатрешни контроли кој ќе овозможи континуирано следење и управување со ризиците на кои е изложен.

26. Издавачот е должен да донесе политика за управување со ризиците и соодветни процедури за примена на политиката.

27. Политиката за управување со ризиците опфаќа:

- Дефинирање на прифатливо ниво на ризик;
- Управување со ликвидносниот ризик;
- Управување со оперативниот ризик;
- Управување со кредитниот ризик;
- Управување со пазарните ризици;
- Управување со други материјални ризици (репутациони ризик и сл.).

28. Управниот одбор и надзорниот одбор на издавачот се должни да обезбедат редовно ревидирање на политиката и процедурите за управување со ризиците.

29. Лицата вработени кај издавачот треба да бидат запознаени со содржината и значењето на политиката и процедурите за управување со ризиците.

30. Издавачот е должен да воспостави системи за спречување на перење пари и финансирање на тероризмот, во согласност со закон.

31. Издавачот треба да ги почитува одредбите за доверливост на податоците и за заштита на личните податоци во согласност со закон.

VI. ИЗВЕСТУВАЊЕ

32. На издавачот се применуваат одредбите од Законот за банките за известување на НБРМ.

33. Покрај известувањата од точка 32 од оваа Одлука, издавачот е должен до НБРМ да ги доставува следните податоци и извештаи:

- Број на издадени инструменти и вредност на издадени електронски пари, број и вредност на дополнувања на инструментот и број и вредност на реализирани трансакции со електронски пари во текот на кварталот;

- Број на издадени инструменти и вредност на издадени електронски пари, број и вредност на трансакции со електронски пари на крајот на кварталот;

- Број на трговци кои прифаќаат плаќања со електронски пари на крајот на кварталот;

- Број и вредност на незаконски реализирани трансакции и обиди за незаконска реализација на трансакции со електронски пари во текот на кварталот;

- Структура и висината на задолжителната актива на крајот на кварталот;

- Висината на собствените средства на издавачот;

- Поединечните вложувања кои надминуваат 10% од собствените средства на издавачот и нивниот агрегатен износ.

34. Издавачот е должен, податоците и извештаите од точка 33 од оваа Одлука да ги доставува до НБРМ на квартална основа и тоа најдоцна во рок од:

- 5 работни дена по истекот на рокот за доставување на неревидирани годишни финансиски извештаи за извештаите за 31.12. и

- 15 работни дена по истекот на кварталот, за извештаите за 31.03, 30.06. и 30.09.

Доставувањето на податоците и извештаите од точка 33 став 1 алинеи од 1 до 5 од оваа Одлука, се врши на обрасците ЕП промет, ЕП состојба, ЗВ и НТЕП, кои се составен дел на оваа Одлука.

Доставувањето на податоците и извештаите од точка 33 став 1 алинеи 6 и 7 се врши согласно со подзаконските акти пропишани од страна на НБРМ, кои се однесуваат на методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот и на големи изложености на банка.

35. На банка, која од гувернерот на НБРМ добила согласност за вршење на активноста издавање електронски пари, се применуваат одредбите за доставување на податоците и извештаите од точка 33 став 1 алинеи од 1 до 4 од оваа Одлука, на начин, во рокови и динамика согласно со одредбите од точка 34 став 1 и 2 од оваа Одлука.

По исклучок на став 1 на оваа точка, банка не го пополнува образецот ЗВ.

36. Покрај податоците и извештаите од точката 33 од оваа Одлука, НБРМ може да побара доставување и на други податоци и извештаи.

НБРМ може да побара доставување на податоци и извештаи во рокови и за периоди поинакви од определените во точка 34 од оваа Одлука.

VII. РЕВИЗИЈА НА РАБОТЕЊЕТО И НА ФИНАНСИСКИТЕ ИЗВЕШТАИ

37. Ревизија на работењето и на финансиските извештаи на издавачот врши друштво за ревизија, во согласност со Законот за банките и подзаконскиот акт пропишан од страна на НБРМ за содржината на ревизијата на работењето и на годишните финансиски извештаи на банка.

Ревизијата од став 1 на оваа точка, опфаќа и опис на:

- висината и структурата на активата од точка 12 од оваа Одлука во споредба со висината на обврските кои произлегуваат од издадените електронски пари;

- почитувањето на одредбите од оваа Одлука од аспект на лимитите на изложеност, висината на почетниот капитал и висината на собствените средства на издавачот.

VIII. ЗАВРШНИ ОДРЕДБИ

38. Оваа Одлука влегува во сила на денот на објавувањето во Службен весник на Република Македонија, а ќе се применува од 01.01.2008 година.

О. бр. 02-15/XII-11/2007

27 декември 2007 година
Скопје

Претседател
на Советот на Народна банка
на Република Македонија,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

Образец ЕП промет

Назив и матичен број на издавачот

ИЗВЕШТАЈ
за трансакции со издадените електронски пари
во период _____

Опис	Број на реализирани трансакции во текот на кварталот			Вредност на реализирани трансакции во текот на кварталот			Број на издадени инструменти во текот на кварталот	Вредност на издадени електронски пари во текот на кварталот	Број на дополнувања на инструмент во текот на кварталот	Вредност на дополнувањата во текот на кварталот
	Трансакции во трговската мрежа	Трансакции кај издавачот и негови подружници	Вкупно	Трансакции во трговската мрежа	Трансакции кај издавачот и негови подружници	Вкупно				
Картично базирани трансакции										
Софтверски базирани трансакции										
Вкупно										

Составил

Одговорно лице

Образец ЕП состојба

Назив и матичен број на издавачот _____

ИЗВЕШТАЈ
за трансакции со издадените електронски пари
состојба на _____

Опис	Број на трансакции на крајот на кварталот			Вредност на трансакции на крајот на кварталот			Број на издадени инструменти на крајот на кварталот	Вредност на издадени електронски пари на крајот на кварталот
	Трансакции во трговската мрежа	Трансакции кај издавачот и негови подружници	Вкупно	Трансакции во трговската мрежа	Трансакции кај издавачот и негови подружници	Вкупно		
Картично базирани трансакции								
Софтверски базирани трансакции								
Вкупно								

Број на трговци кои прифаќаат плаќања со електронски пари _____

Број на подружници на издавачот кај кои се користат електронските пари од тој издавач _____

Составил _____

Одговорно лице _____

Образец НТЕП

Назив и матичен број на издавачот _____

ИЗВЕШТАЈ
за незаконски трансакции со издадените електронски пари
во период _____

Опис	Број на реализирани незаконски трансакции во текот на кварталот			Вредност на реализирани незаконски трансакции во текот на кварталот			Број на обиди за незаконски трансакции во текот на кварталот			Вредност на обидите за незаконски трансакции во текот на кварталот		
	Во трговската мрежа	Кај издавачот и негови подружници	Вкупно	Во трговската мрежа	Кај издавачот и негови подружници	Вкупно	Во трговската мрежа	Кај издавачот и негови подружници	Вкупно	Во трговската мрежа	Кај издавачот и негови подружници	Вкупно
Картично базирани трансакции												
Софтверски базирани трансакции												
Вкупно												

Составил _____

Одговорно лице _____

Образец 3В

Назив и матичен број на издавачот

ИЗВЕШТАЈ
за структурата и висината на задолжителната актива
состојба на _____

Ред.бр.	Вид на задолжителна актива	Износ
	Вкупно	

Вкупно финансиски обврски на крајот на кварталот: _____
Задолжителна актива / финансиски обврски (во %) _____

2265.

Врз основа на член 69 од Законот за Народната банка на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), а во врска со точка 5 од Одлуката за доставување на податоци за извршените активности во платниот промет ("Службен весник на Република Македонија број 146/07"), гувернерот на Народна банка на Република Македонија донесе

У П А Т С Т В О
ЗА ДОСТАВУВАЊЕ ПОДАТОЦИ ЗА ИЗВРШЕНИ АКТИВНОСТИ ВО
ПЛАТНИОТ ПРОМЕТ

1. Со ова Упатство се дефинираат видот и описот на податоците и начинот на нивното доставување.
2. Носителите на платниот промет и правните лица кои не се носители на платниот промет, а се вклучени во работењето на платен систем или вршат други услуги поврзани со плаќања (во натамошниот текст: известувачи) се должни да ги доставуваат податоците најдоцна до петтиот работен ден од месецот за претходниот месец.

I. Дефинирање на податоците кои треба да се доставуваат

3. Податоците кои треба да се достават се однесуваат за денарски сметки и трансакции во денари во Република Македонија и се дефинирани на следниот начин:

3.1. Сметки

Образец ПС-01

Број на известувачот:		
Месец за кој се известува:		
Вид на податок	Број на сметки	
	физички лица	правни лица
1	2	3
Вкупен број на сметки		
Сметки достапни преку РС или друг терминал само за извештаи		
Сметки достапни преку РС или друг терминал за плаќања и извештаи		

Датум на поднесување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Во Образецот ПС-01 во одделните колони се впишуваат следните податоци:

- Во колона 2 да се внесе состојбата за бројот на отворени сметки за видот на податок наведен во колона 1, за физички лица - на крај од месецот за кој се известува;

- Во колона 3 да се внесе состојбата за бројот на отворени сметки за видот на податок наведен во колона 1, за правни лица - на крај од месецот за кој се известува.

Под поимот сметки се подразбираат сите трансакциски сметки преку кои се врши плаќања во денари.

3.2. Платни инструменти

3.2.1. Кредитни трансфери

Образец ПС-02

Број на известувачот:								
Месец за кој се известува:								
Платни инструменти	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
	Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Хартиени налози ПП 30								
Преку РС или друг терминал ПП 30								
Хартиени налози ПП31								
Преку РС или друг терминал ПП31								
Хартиени налози ПП31 -расчленето								
Преку РС или друг терминал ПП31 -расчленето								
Хартиени налози ПП32								
Преку РС или друг терминал ПП32								
Хартиени налози ПП32 -расчленето								
Преку РС или друг терминал ПП32 -расчленето								
Хартиени налози ПП 50								

Преку РС или друг терминал ПП 50								
Други налози								
Други налози Преку РС или друг терминал								

Датум на доставување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Во редиците за ПП 31 и ПП 32 каде е наведено расчленето се наведуваат сите поединечни трансакции во рамките на збирните налози за пренос.

Податоците во Образец ПС-02 ги пријавува известувачот кој ги примил платните инструменти и истите ги иницирал.

3.2.2. Чекови

Образец ПС-03

Број на известувачот:								
Месец за кој се известува:								
Платни инструменти	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
	Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чек								

Датум на доставување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Податоците во Образец ПС-03 ги пријавува известувачот што е задолжен.

3.2.3. Уплата**Образец ПС-04**

Број на известувачот:								
Месец за кој се известува:								
Платни инструменти	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
	Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката
	2	3	4	5	6	7	8	9
1								
ПП 10								
ПП 50								
Други налози								

Датум на доставување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Податоците во Образец ПС-04 ги пријавува известувачот каде што е уплатено.

3.2.4. Исплата**Образец ПС-05**

Број на известувачот:								
Месец за кој се известува:								
Платни инструменти	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
	Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката
	2	3	4	5	6	7	8	9
1								
ПП 40								
ПП 41								
Други налози								

Датум на доставување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Податоците во Образец ПС-05 ги пријавува известувачот кој извршил исплата.

3.2.5. Директни задолжувања**Образец ПС-06**

Број на известувачот:								
Месец за кој се известува:								
Платни инструменти	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
	Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции во банката
	2	3	4	5	6	7	8	9
Хартиени налози								
Преку РС или друг терминал								

Датум на доставување

Составит:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Податоците во Образец ПС-06 ги пријавува известувачот иницијатор.

Во Образецот ПС-02, Образецот ПС-03, Образецот ПС-04, Образецот ПС-05 и Образецот ПС-06 во одделните колони се впишуваат следните податоци:

- Во колона 2 да се внесе бројот на меѓубанкарски трансакции за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец;
- Во колона 3 да се внесе бројот на интерни трансакции кај известувачот за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец;
- Во колона 4 да се внесе бројот на меѓубанкарски трансакции за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец;
- Во колона 5 да се внесе бројот на интерни трансакции кај известувачот за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец;
- Во колона 6 да се внесе вредноста на меѓубанкарските трансакции за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец;
- Во колона 7 да се внесе вредноста на интерните трансакции кај известувачот за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец;
- Во колона 8 да се внесе вредноста на меѓубанкарските трансакции за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец;
- Во колона 9 да се внесе вредноста на интерните трансакции кај известувачот за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот во колона 1 во соодветниот образец.

3.2.6. Електронски пари**Образец ПС-07**

Број на известувачот:								
Месец за кој се известува:								
Вид	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
	Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
	меѓу банкар- ски трансак- ции	интерни трансак- ции во банката	меѓу банкар- ски трансак- ции	интерни трансак- ции во банката	меѓу банкар- ски трансак- ции	интерни трансак- ции во банката	меѓу банкар- ски трансак- ции	интерни трансак- ции во банката
	2	3	4	5	6	7	8	9
картично базирани								
софтверско базирани								

Датум на доставување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Во Образецот ПС-07 во одделните колони се впишуваат следните податоци:

- Во колона 2 да се внесе бројот на меѓубанкарски трансакции за физички лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;
- Во колона 3 да се внесе бројот на интерни трансакции кај известувачот за физички лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;
- Во колона 4 да се внесе бројот на меѓубанкарски трансакции за правни лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;
- Во колона 5 да се внесе бројот на интерни трансакции кај известувачот за правни лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;
- Во колона 6 да се внесе вредноста на меѓубанкарските трансакции за физички лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;
- Во колона 7 да се внесе вредноста на интерните трансакции кај известувачот за физички лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;
- Во колона 8 да се внесе вредноста на меѓубанкарските трансакции за правни лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;
- Во колона 9 да се внесе вредноста на интерните трансакции кај известувачот за правни лица иницирани со соодветен вид на електронски пари наведен во описот во колона 1;

Во Образецот ПС-02, Образецот ПС-03, Образецот ПС-04, Образецот ПС-05 Образецот ПС-06 и Образецот ПС-07 каде не постојат меѓубанкарски трансакции или интерни трансакции кај известувачот во соодветната колона наменета за тој податок се внесува вредност нула. Во истите обрасци се внесуваат податоци за број и вредност на трансакции остварени во месецот за кој се известува.

3.3. Платежни картички и уреди на кои тие се користат

Потребно е да се пополнат следните видови обрасци:

3.3.1. Општи податоци за платежни картички

Образец ПС-08

Број на известувачот:		
Месец за кој се известува:		
Вид на податок	податок	
1	2	
1. Вкупен број на картички во циркулација		
Од кои:		
1.1. само со кеш функција		
1.2. само со дебитна функција		
1.3. само со кредитна функција		
1.4. со функција на електронски пари		
1.5. со комбинирана функција		
2. Имиња на мрежи на картички во кои известувачот е вклучен:		
3. Вкупен број на трговци во земјава кои се клиенти на известувачот и прифаќаат картички на известувачот		
4. Вкупен број на продажни места во земјава кои се инсталирани кај клиенти на известувачот		
Од кои:		
4.1. број на инсталирани импринтери		
4.2. број на инсталирани ПОС терминали		
5. Вкупен број на АТМ-и кои ги сервисира известувачот		
Од кои:		
5.1. број на сопствени АТМи		
5.2. број на изнајмени АТМи		

Датум на доставување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Во Образецот ПС-08 во колона 2 да се внесе соодветниот податок за видот на податокот опишан во колона 1- на крај од месецот за кој се известува.

Доколку во точка 2 од колона 1 има повеќе мрежи, тогаш во колона 2 да се наведат сите во посебни редови.

3.3.2. Промет по платежни картички

Образец ПС-09

Број на известувачот:				
Месец за кој се известува:				
Вид на податок	Број на остварени трансакции		Вредност на остварени трансакции	
	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции
1	2	3	4	5
1. Промет по картички на физички лица				
Од кои:				
1.1. само со кеш функција				
1.2. само со дебитна функција				
1.3. само со кредитна функција				
1.4. со функција на електронски пари				
1.5. со комбинирана функција				
2. Промет по картички на правни лица				
Од кои:				
2.1. само со кеш функција				
2.2. само со дебитна функција				
2.3. само со кредитна функција				
2.4. со функција на електронски пари				
2.5. со комбинирана функција				
3. Промет по места за продажба				
Од кои:				
3.1. на импринтери				
3.2. на ПОС терминали				
3.3. преку РС или друг терминал				
4. Промет по АТМ-и кои ги сервисира известувачот				
Од кои:				
4.1. на сопствени АТМи				
4.2. на изнајмени АТМи				
4.3. преку други уреди				

Датум на доставување

Составил:

Име и Презиме _____

Потпис _____

Во Образецот ПС-09 во одделните колони се впишуваат следните податоци:

- Во колона 2 треба да се внесе бројот на остварени меѓубанкарски трансакции за соодветниот вид на податок наведен во колона 1;
- Во колона 3 треба да се внесе бројот на остварени интерни трансакции кај известувачот за соодветниот вид на податок наведен во колона 1;
- Во колона 4 треба да се внесе вредноста на остварените меѓубанкарски трансакции за соодветниот вид на податок наведен во колона 1;
- Во колона 5 треба да се внесе вредноста на остварените интерни трансакции кај известувачот за соодветниот вид на податок наведен во колона 1.

Во Образецот ПС-09 каде не постојат меѓубанкарски трансакции или интерни трансакции кај известувачот во соодветната колона наменета за тој податок се внесува вредност нула. Во истиот образец се внесуваат податоци за број и вредност на трансакции остварени во месецот за кој се известува.

За сите горенаведени обрасци задолжително во соодветните места се пополнуваат следните заеднички елементи: број на известувачот, месец за кој се известува, датум на доставување, име и презиме и потпис.

II. Одделни поими кои се употребуваат во ова Упатство се дефинирани на следниот начин:

Кредитен трансфер

Платен налог или понекогаш секвенца на платни налози направени со цел да се пренесат средства на располагање на примачот. Платната инструкција и средствата опишани во платната инструкција се движат од банката на плаќачот до банката на примачот, можно преку неколку други банки како посредници и/или повеќе од еден кредитен трансфер систем.

Дебитен трансфер

Платен налог направен или авторизиран од плаќачот со кои платната инструкција се движи од (банката на) примачот кон (банката на) плаќачот и резултира со задолжување (дебитирање) на сметката на плаќачот.

Директно задолжување

Однапред авторизирано дебитирање на банкарската сметка на плаќачот иницирано од страна на примачот.

Дебитна картичка

Картичка која му овозможува на имателот неговите купувања да се наплатат со директно зафаќање на средства од неговата сметка во депозитната институција.

Кредитна картичка

Картичка која означува дека на имателот му е одобрена кредитна линија. Тоа му овозможува на имателот да купува или подига готовина до однапред определен плафон; одобрениот кредит може да биде порамнет во цел износ на крај од специфициран период или може да се порамни во дел, додека за останатата состојба се одобрува кредит. Камата се наплатува на износот од одобрениот кредит и имателот понекогаш плаќа годишна членарина.

Кеш картичка

Картичка која се користи само во АТМ-и или кеш диспанзери (другите картички често имаат и кеш функција со кои му се дозволува на имателот да повлекува готовина).

Електронски пари(е-пари)

Електронски склад на парична вредност на технички уред која може да се користи во широк спектар за вршење на плаќања за обврски на други освен од издавачот, без задолжително инволвирање на банкарски сметки во трансакцијата, но делува како однапред платен инструмент (prepaid) кој носи вредност.

Софтверско базирани електронски пари

Електронски пари, за кои е потребен посебен софтвер на персонален компјутер и кои обично може да се користат за трансфер на вредност во електронска форма преку телекомуникациски мрежи како што е интернет.

Картички со функција на електронски пари

Мулти наменски однапред платени (prepaid) картички кои повеќекратно може да се полнат, кои можат да бидат користени од страна на неколку сервис провајдери за широк опсег на

намени и имаат потенцијал да се користат на национално или интернационално ниво, но може понекогаш да имаат ограничување за одредено подрачје.

III. Начин на доставување на податоците од носителите на платниот промет

4. Податоците дефинирани на Обрасците се доставуваат по електронски пат, согласно "Инструкции за доставување податоци за извршени активности во платниот промет по електронски пат" наведени во Прилог 1, кој е составен дел на ова Упатство.

Во случај да не е можно податоците да се достават по електронски пат, тие се доставуваат на хартија, на Обрасците дефинирани во точка 3 од ова упатство.

5. Ова упатство влегува во сила во рок од осум дена од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија" и ќе се применува од 01.01.2008 година.
6. Со денот на применувањето на ова Упатство престанува да важи Упатството за доставување податоци за платниот промет од страна на носителите на платниот промет ("Службен весник на Република Македонија" бр. 38/04 и 44/05).

У. бр. 15
28 декември 2007 година
Скопје

Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

Прилог 1**Инструкции за доставување податоци за извршени активности во платниот промет по електронски пат****1. Дефинирање на форматот на податоците кои треба да се доставуваат**

Податоците се доставуваат до Народна банка на Република Македонија по електронски пат во CSV (comma separated value) текст датотека. Во оние елементи каде што има износи: децималната запирка е точка, а не се користи знак за групирање на цифрите.

За сите обрасци се доставува една датотека. Ако не се прифати еден податок од датотеката, тогаш целата датотека се одбива и се смета дека не е доставена до Народна Банка на Република Македонија. Ако известувачот достави нова исправна датотека за истиот месец, тогаш таа се смета за важечка, а претходната датотека се поништува.

Секој ред од еден образец е еден ред во датотеката. Ако сите податоци кои треба да ги достави известувачот од тој ред се нули, тогаш тој ред не се доставува.

Колоните кои подолу не се означени со броеви, треба да ги содржат само шифрите означени со задебелени букви, а колоните кои се означени со броеви се оние кои се пополнуваат со податоци од известувачите. На тој начин, еден ред кој содржи податоци ќе почнува со шифра на образец, потоа шифра на податок, па податоците од колоните означени со броеви. Сите елементи се одвоени со запирки.

Известувачот е должен да ги доставува податоците на време.

1.1. СметкиОбразец ПС-01

Шифра на образец	Шифра на податок	Број на известувачот	За период	Број на сметки	
				физички лица	правни лица
		1	2	3	4
ПС01	1 Вкупен број на сметки				
ПС01	2 Сметки достапни преку РС или друг терминал само за извештаи				
ПС01	3 Сметки достапни преку РС или друг терминал за плаќања и извештаи				

Во Образецот ПС-01 во одделните колони се внесуваат следните податоци:

- Во колона 1 се внесува водечкиот број на известувачот кој го праќа извештајот (три цифри);
- Во колона 2 се внесува последниот датум од месецот за кој се доставуваат податоци вклучително (дд.мм.гггг);
- Во колона 3 се внесува бројот на отворени сметки за физички лица (цел број);
- Во колона 4 се внесува бројот на отворени сметки за правни лица (цел број).

1.2. Платни инструменти

1.2.1. Кредитни трансфери

Образец ПС-02

[illegible]

1.2.5. Директни задолжителства

Образец ПС-06

Шифра на образец	Шифра на податок	Број на известувачот	За период	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
				Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
				меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката
				1	2	3	4	5	6	7	8
ПС06	ППД-1 Хартиени налози										
ПС06	ППД-2 Преку РС или друг терминал										

1.2.6. Електронски пари

Образец ПС-07

Шифра на образец	Шифра на податок	Број на известувачот	За период	Број на трансакции				Вредност на трансакциите			
				Физички лица		Правни лица		Физички лица		Правни лица	
				меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката	меѓу банкарски трансакции	интерни трансакции на банката
				1	2	3	4	5	6	7	8
ПС07	КБ (картично базирани)										
ПС07	СБ (софтверс. базирани)										

Во Образецот ПС-02, Образецот ПС-03, Образецот ПС-04, Образецот ПС-05 и Образецот ПС-06 и ПС-07 во отделните колони се внесуваат следните податоци:

- Во колона 1 се внесува водечки број на известувачот (три цифри);
- Во колона 2 се внесува последниот датум од месецот за кој се доставуваат податоци вклучително (дд.мм.гггг);
- Во колона 3 се внесува бројот на меѓубанкарски трансакции за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (цел број);
- Во колона 4 се внесува бројот на интерни трансакции во банката за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (цел број);
- Во колона 5 се внесува бројот на меѓубанкарски трансакции за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (цел број);
- Во колона 6 се внесува бројот на интерни трансакции во банката за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (цел број);
- Во колона 7 се внесува вредноста на меѓубанкарските трансакции за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (децимален број со две децимали);

- Во колона 8 се внесува вредноста на интерните трансакции во банката за физички лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (децимален број со две децимали);
- Во колона 9 се внесува вредноста на меѓубанкарските трансакции за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (децимален број со две децимали);
- Во колона 10 се внесува вредноста на интерните трансакции во банката за правни лица иницирани со соодветен тип на платен инструмент наведен во описот за секоја редица во соодветниот образец (децимален број со две децимали).

1.3. Платежни картички и уреди на кои тие се користат

1.3.1. Општи податоци за платежни картички

Образец ПС-08

Шифра на образец	Шифра на податок	Број на известувачот	За период	Податок
		1	2	3
ПС08	11 Вкупен број на картички во циркулација само со кеш функција			
ПС08	12 Вкупен број на картички во циркулација само со дебитна функција			
ПС08	13 Вкупен број на картички во циркулација само со кредитна функција			
ПС08	14 Вкупен број на картички во циркулација со функција на електронски пари			
ПС08	15 Вкупен број на картички во циркулација со комбинирана функција			
ПС08	2 Имиња на мрежи на картички во кои известувачот е вклучен:			
ПС08	3 Вкупен број на трговци во земјава кои се клиенти на известувачот и прифаќаат картички на известувачот			
ПС08	41 Вкупен број на продажни места во земјава кои се инсталирани кај клиенти на известувачот со импринтери			
ПС08	42 Вкупен број на продажни места во земјава кои се инсталирани кај клиенти на известувачот со ПОС терминали			
ПС08	51 Вкупен број на АТМ-и кои ги сервисира известувачот - сопствени			
ПС08	52 Вкупен број на АТМ-и кои ги сервисира известувачот - изнајмени			

Во Образецот ПС-08 во одделните колони се внесуваат следните податоци:

- Во колона 1 се внесува број на известувачот (три цифри);
- Во колона 2 се внесува последниот датум од месецот за кој се доставуваат податоци вклучително (дд.мм.гггг);
- Во колона 3 се внесува соодветниот податок за видот на податокот опишан во колоната "Вид на податок". Доколку во точка 2 од колона "Вид на податок" има повеќе мрежи, тогаш во колона 2 да се наведат сите во истиот ред, одвоени со ";" (цифри, букви и ";").

1.3.2. Промет по платежни картички

Образец ПС-09

Шифра на образец	Шифра на податок	Број на известува- чот	За период	Број на остварени транзакции		Вредност на остварени транзакции	
				меѓу банкарски транзакции	интерни транзакции	меѓу банкарски транзакции	интерни транзакции
		1	2	3	4	5	6
ПС09	11 Промет по картички на физички лица само со кеш функција						
ПС09	12 Промет по картички на физички лица само со дебитна функција						
ПС09	13 Промет по картички на физички лица само со кредитна функција						
ПС09	14 Промет по картички на физички лица со функција на електронски пари						
ПС09	15 Промет по картички на физички лица со комбинирана функција						
ПС09	21 Промет по картички на правни лица само со кеш функција						
ПС09	22 Промет по картички на правни лица само со дебитна функција						
ПС09	23 Промет по картички на правни лица само со кредитна функција						
ПС09	24 Промет по картички на правни лица со функција на електронски пари						
ПС09	25 Промет по картички на правни лица со комбинирана функција						
ПС09	31 Промет по места за продажба на импринтери						

ПС09	32 Промет по места за продажба на ПОС терминали						
ПС09	33 Промет по места за продажба преку РС или друг терминал						
ПС09	41 Промет по АТМ-и кои ги сервисира банката на сопствени АТМи						
ПС09	42 Промет по АТМ-и кои ги сервисира банката на изнајмени АТМи						

Во Образецот ПС-9 во одделните колони се впишуваат следните податоци:

- Во колона 1 се внесува водечки број на известувачот (три цифри);
- Во колона 2 се внесува последниот датум од месецот за кој се доставуваат податоци вклучително (дд.мм.гггг);
- Во колона 3 се внесува бројот на остварени меѓубанкарски трансакции за соодветниот вид на податок наведен во колоната "Вид на податок" (цел број);
- Во колона 4 се внесува бројот на остварени интерни трансакции во банката за соодветниот вид на податок наведен во колоната " Вид на податок " (цел број);
- Во колона 5 се внесува вредноста на остварените меѓубанкарски трансакции за соодветниот вид на податок наведен во колоната " Вид на податок " (децимален број со две децимали);
- Во колона 6 се внесува вредноста на остварените интерни трансакции во банката за соодветниот вид на податок наведен во колоната " Вид на податок " (децимален број со две децимали).

2266.

Врз основа на член 69 од Законот за Народната банка на Република Македонија ("Службен весник на РМ" бр. 3/02, 51/03, 85/03, 40/04, 61/05 и 129/06), а во врска со точка 5 од Одлуката за доставување на податоци за извршените активности во платниот промет ("Службен весник на Република Македонија број 146/07"), гувернерот на Народна банка на Република Македонија донесе

У П А Т С Т В О ЗА ДОСТАВУВАЊЕ НА ПОДАТОЦИ ЗА ПРОМЕТОТ ВО ВНАТРЕШНИОТ И НАДВОРЕШНИОТ КЛИРИНГ

1. Со ова Упатство се утврдува начинот и формата на доставување на податоци од носителот на платен промет (во натамошниот текст: банка) за прометот во внатрешниот и надворешниот клиринг.

2. Банката е должна секојдневно да доставува податоци за внатрешниот и надворешниот клиринг до Народна банка на Република Македонија на Образецот ВНК "Известување за внатрешниот и надворешниот клиринг" наведен во Прилог 1, кој е составен дел на ова Упатство.

Образецот ВНК треба да се достави најдоцна до 12.00 часот, наредниот работен ден на МИПС.

1. Дефинирање на поимите

3. Одделни поими употребени во ова Упатство го имаат следново значење:

- Внатрешен клиринг

Внатрешен клиринг претставува порамнување на плаќања меѓу сметки кои ги води банката. Во внатрешниот клиринг учествуваат и платните инструменти со кои се задолжува и одобрува иста сметка.

- Надворешен клиринг

Надворешен клиринг претставува порамнување на плаќања врз основа на налог за плаќање преку МИПС или друг клириншки систем во кој банката е учесник, без разлика дали налогодавачот е депонент на банка, или налогодавачот е самата банка.

Како надворешен клиринг од и кон Народна банка на Република Македонија се сметаат сите плаќања на терет и во корист на сметки кои се водат во Народна банка на Република Македонија, освен сметките на банките, трезорската сметка и сметката за готовина.

- Сметки

Под поимот сметки се подразбираат сите трансакциони сметки преку кои се врши плаќања во денари.

II. Начин на пополнување на податоците за прометот во внатрешниот и надворешниот клиринг

4. Податоците за прометот во внатрешниот и надворешниот клиринг се евидентираат во Образецот ВНК на следниот начин:

- во колона 2 се внесува водечкиот број на банката кон која се насочени одливите и од која се пристигнати приливите;

- во колона 3 се внесува името на банката кон која се насочени одливите и од која се пристигнати приливите;

- во колона 4 се внесува вкупниот износ на одливите во рамките на банката која го праќа Образецот ВНК, кон банката чиј водечки број е наведен во колона 2 преку МИПС системот на Народна банка на Република Македонија;

- во колона 5 се внесува вкупниот број на налози што се однесува на износот за одливот евидентиран во колона 4;

- во колона 6 се внесува вкупниот износ на одливите во рамките на банката која го праќа Образецот ВНК, кон банката чиј водечки број е наведен во колона 2 преку системот на КИБС;

- во колона 7 се внесува вкупниот број на налози што се однесува на износот за одливот евидентиран во колона 6;

- во колона 8 се внесува вкупниот износ на одливите во рамките на банката која го праќа Образецот ВНК, кон банката чиј водечки број е наведен во колона 2 преку системот на КАСИС;

- во колона 9 се внесува вкупниот број на налози што се однесува на износот за одливот евидентиран во колона 8;

- во колона 10 се внесува вкупниот износ на приливите пристигнати во рамките на банката која го праќа Образецот ВНК, од банката чиј водечки број е наведен во колона 2 преку МИПС системот на Народна банка на Република Македонија;

- во колона 11 се внесува вкупниот број на налози што се однесува на износот за приливите евидентирани во колона 10;

- во колона 12 се внесува вкупниот износ на приливите пристигнати во рамките на банката која го праќа Образецот ВНК, од банката чиј водечки број е наведен во колона 2 преку системот на КИБС;

- во колона 13 се внесува вкупниот број на налози што се однесува на износот за приливите евидентирани во колона 12;

- во колона 14 се внесува вкупниот износ на приливите пристигнати во рамките на банката која го праќа Образецот ВНК, од банката чиј водечки број е наведен во колона 2 преку системот на КАСИС; и

- во колона 15 се внесува вкупниот број на налози што се однесува на износот за приливите евидентирани во колона 14.

5. Податоците за внатрешниот клиринг се евидентират на тој начин што во колона 2 се внесува водечкиот број на банката која го праќа Образецот ВНК, во колона 3 се внесува називот на банката која го праќа Образецот ВНК, а податоците за внатрешниот клиринг се внесуваат во колоните 4 (износот) и 5 (бројот на налози).

6. Податоците за промет од и кон трезорската сметка се евидентират на тој начин што во колона 2 се внесува ознаката 630, а во колона 3 се внесува описот "Трезорски систем".

7. Податоците за готовинска уплата на сметка во банката и готовинска исплата од сметка во банката се евидентират на тој начин што во колона 2 се внесува ознаката 101, а во колона 3 се внесува описот "Готовина на шалтери на банка".

8. Податоците за готовинската уплата на сметката на банката во Народна банка на Република Македонија и готовинската исплата од сметката на банката во Народна банка на Република Македонија се евидентират на тој начин што во колона 2 се внесува ознаката 102, а во колона 3 се внесува описот "Готовина разменета со НБРМ".

9. Во Образецот ВНК се евидентираат следните податоци:

- Вкупен број на депоненти кои имаат отворено сметки во банката,

- Вкупен број на отворени сметки во банката,

- Вкупен број на пријавени сметки во ЕРТС,

- Вкупен број на блокирани сметки по иницијатива на банката,

- Вкупен број на блокирани депоненти по иницијатива на банката,

- Вкупен број на блокирани сметки по иницијатива на друга банка и

- Вкупен број на блокирани депоненти по иницијатива на друга банка.

10. Податоците од Образецот ВНК се доставуваат по електронски пат, согласно со "Инструкции за употреба на Апликацијата за внесување на податоци за прометот во внатрешниот и надворешниот клиринг по електронски пат", наведени во Прилог 2, кој е составен дел на ова Упатство.

Во случај да не е можно да се достават по електронски пат, тие се доставуваат на хартија, на Образецот ВНК.

11. Ова упатство влегува во сила во рок од осум дена од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија" и ќе се применува од 01.02.2008 година.

12. Со денот на применувањето на ова Упатство престанува да важи Упатството за доставување податоци за внатрешниот и надворешниот клиринг ("Службен весник на Република Македонија" бр. 56/02).

У. бр. 16
28 декември 2007 година
Скопје

Гувернер,
м-р **Петар Гошев**, с.р.

Прилог 2

**Инструкции
за употреба на апликацијата
за внесување на податоци за прометот
во внатрешниот и надворешниот клиринг
по електронски пат**

Со овој Прилог се објаснува начинот и формата на доставување на податоци од носителот на платен промет (во понатамошниот текст: банка) за прометот во внатрешниот и надворешниот клиринг по електронски пат.

1. ПРИСТАПУВАЊЕ НА ЕЛЕКТРОНСКИОТ СИСТЕМ ЗА ДОСТАВУВАЊЕ НА ПОДАТОЦИТЕ

За внесување на податоци за прометот во внатрешниот и надворешниот клиринг по електронски пат, банката треба да користи апликација која се наоѓа во информациониот систем за доставување на податоци на Народна банка на Република Македонија.

За да може да се работи на WEB апликација во Народна Банка на Република Македонија, на компјутерот на кој работи корисникот треба да му се овозможи пристап до IP адресите и портите дадени во фајлот "Readme.txt", кој се наоѓа на CD-ROM-от.

Физичкото поврзување со Народна Банка на Република Македонија може да се реализира преку IP VPN (основна линија) или со Диал-уп (резервна линија).

1.1. Dial-up пристап

За остварување на диал-уп конекција потребно е да ги поставите следниве параметри:

- Телефонски број: 3100-410.
- User name: постоечкиот¹.
- Password: постоечкиот¹.

Dial-up пристап е дозволен само од одредни телефонски броеви, кои банката е должна да ги достави на посебен образец.

Dial-up пристапот во Народна Банка на Република Македонија е строго контролиран, евидентиран и надгледуван, а евентуалните злоупотреби подлежат на одговорност.

1.2. Доставување податоци

За да може да се идентификува во информативниот систем на Народна Банка на Република Македонија, секој корисник на апликација треба да достави "username" и "password"². Корисничко име ("username") треба да биде поголемо од 6, а помало од 10 алфанумерички латинични карактери, без празно место. Лозинка ("password") треба да:

¹ Доколку институцијата претходно не се поврзувала со Народна банка на Република Македонија преку dial-up, потребно е да достави и username и password за остварување на dial-up конекција.

² Доколку институцијата има корисничко име кое го користи за работа со други апликации во НБРМ, истото може да го користи и за работа на оваа апликација. Корисниците кои веќе имаат корисничко име во НБРМ, не треба да доставуваат "username" и "password", туку само треба да го наведат корисничкото име со кое ќе работат на апликацијата.

Биде долга најмалку 6 карактери;
Не содржи дел од user name-от;
Содржи најмалку 3 од слениве 4 категории:
Големи букви (А до З)
Мали букви (а до з)
Бројки (0 до 9)
Не-алфанумерички карактери (на пр. !, \$, #, %).

Значи, лозинка со барем една мала, една голема буква и бројка, не помала од 6 карактери ќе биде прифатена.

Доколку три пати внесете погрешна лозинка, вашата корисничка сметка ќе се заклучи. За да можете повторно да внесете лозинка, потребно е да се јавите на телефонот 3108-226 за да администраторите на апликациите во Народна Банка на Република Македонија ја отклучат вашата корисничка сметка.

Доколку корисникот на апликацијата престане со работа во вашата институција или на некој друг начин е спречен да работи, треба веднаш писмено да не известите за да го блокираме неговиот "username".

Бидејќи лозинките мора да се менуваат најмалку еднаш на секои 6 месеци, подетални информации за присилното менување на лозинките можете да најдете во документот „Технички инструкции за присилно менување на лозинка преку web апликација“.

Корисничкото име и лозинката треба да бидат затворени во плик, на кој го пишува името на корисникот. Сите пликови треба да се достават до Народна Банка на Република Македонија со пропратно писмо. Писмото треба да содржи:

- име на апликацијата,
- имиња, телефони и е-маил адреси на корисниците на апликацијата, и
- список на телефонски броеви од кои ќе се врши dial-up.

Писмото треба да има потпис и печат од одговорно лице, да биде препорачано и адресирано на:

Строго доверливо!
Народна Банка на Република Македонија
н/р Мартин Тасевски
Комплекс Банки б.б.
1000 Скопје
Строго доверливо!

1.3. Пристапување до апликацијата за пренос на податоци

Пристапувањето до апликацијата ќе се одвива преку browser. Бидејќи пристапот до веб-страната каде што се наоѓа апликацијата е контролиран, мора да се користи Internet Explorer, верзија 5.0 или понова. Browser-от е бесплатен и може да се земе од Интернет на адреса:

<http://www.microsoft.com/windows/IE/>

Апликацијата се стартува со пишување на следнава адреса во полето address на Internet Explorer-от:

<http://172.30.100.10/platnisisitemi>

Ако имате оперативен систем Windows 2000, на екранот ќе се појави прозор за автентикација, во кој треба да се впише:

Username: <корисничко име за апликација>
Password: <лозинка за апликација>
Domain: nbrm

Доколку користите друг оперативен систем и/или browser, и немате поле за внесување на Domain, тогаш корисничкото име ќе го внесете со префикс "intraweb\\"", на следниов начин:

Username: nbm\<корисничкото име>

Password: <лозинка>

По најавувањето на банката на веб-страницата: <http://172.30.100.10/platnisistemi>, и внесувањето на корисничкото име и лозинката, се отвара страна на која во горниот десен агол на прозорот се гледа кој учесник во МИПС се најавил за внес на податоци.

Опциите на менито се:

Внес на нов извештај

Поправка на грешка

Инфо/Помош

2. ВНЕСУВАЊЕ НА ПОДАТОЦИ

2.1. Внес на нов извештај

Со оваа опција се внесува извештајот на учесникот во МИПС за претходниот работен ден (до 12 часот), или за тековниот работен ден (по 12 часот).

Внесот на податоци може да се изврши на два начини: рачно (запис по запис) или со upload на датотека.

2.1.1. Начин на внесување број 1: рачен внес

Од паѓачкото мени "Внес на нов извештај" треба да се одберат двете опции: "Рачен внес" и "Внес на поединечни податоци".

Во првата опција "Рачен внес" треба прво да се избере учесникот во МИПС со кој се вршел надворешен клиринг, а потоа да се пополнат полињата за прилив и одлив за "Број на трансакции" и "Износ" преку МИПС, КИБС и КАСИС.

Полињата за број на налози се пополнуваат со целобројни вредности, а полињата за износ ако имаат децимали можат да завршуваат со .00 или .50.

Напомена: Во првата опција "Рачен внес", за да се внесат податоци за внатрешен клиринг на банката треба прво да се избере истата банка и да се пополнат полињата за "Број на трансакции" и "Износ" во колоните на МИПС.

Кога се доставува податок за прилив и одлив од/на "100-НБРМ", како сметки се земаат сите сметки, освен сметките на носителите на платен промет, трезорската сметка и сметката за готовина, за кои има посебна информација.

Во втората опција "Внес на поединечни податоци" треба да се пополнат седум полиња со целобројни вредности (внесот се врши само еднаш):

- Вкупен број на депоненти кои имаат отворено сметки во банката,
- Вкупен број на отворени сметки во банката,
- Вкупен број на пријавени сметки во ЕРТС,
- Вкупен број на блокирани сметки по иницијатива на банката,
- Вкупен број на блокирани депоненти по иницијатива на банката,
- Вкупен број на блокирани сметки по иницијатива на друга банка и
- Вкупен број на блокирани депоненти по иницијатива на друга банка.

2.1.2. Начин број 2: внесување на податоците со upload на датотека

Со овој начин се овозможува со однапред подготвена датотека со одреден формат да се изврши upload на датотека на линкот "upload на датотека" од паѓачкото мени "Внес на нов извештај". Треба само да се напише патеката до датотеката или со помош на бројсе копчето да се стигне до саканата датотека, и потоа се притиска копчето Пренеси.

За да податоците од датотеката се сметаат за примени, датотеката треба да биде со строго дефинирана содржина, пропишана во ова Упатство.

Датотеката треба да биде во .csv формат (comma separated values). Во овој формат сите податоци од еден слог (ред) се меѓусебе одвоени со записки (","), Овој формат може да се добие, на пример, со експорт од MS Excel).

Податоците во датотеката треба да бидат во следниот формат:

```

Водечки слог на датотеката (прв ред во датотеката)
бр. на колона Назив Формат
1 Датум дд.мм.гггг
2 Водечки број на банката која го испраќа извештајот###
3 Вкупен број на депоненти кои имаат отворено сметки во банката
4 Вкупен број на сметки во банката
5 Вкупен број на пријавени сметки во ЕРТС
6 Вкупен број на блокирани сметки по иницијатива на банката
7 Вкупен број на блокирани депоненти по иницијатива на банката
8 Вкупен број на блокирани сметки по иницијатива на друга банка
9 Вкупен број на блокирани депоненти по иницијатива на друга банка
Поединечен слог на датотеката (секој од останатите редови после првиот)
бр. на колона Назив Формат
1 Водечки број на банка (кон/од)###
2 Број на налози за одливи преку МИПС
3 Износ на одливи преку МИПС
4 Број на налози за одливи преку КИБС
5 Износ на одливи преку КИБС
6 Број на налози за одливи преку КАСИС
7 Износ на одливи преку КАСИС
8 Број на налози за приливи преку МИПС
9 Износ на приливи преку МИПС
10 Број на налози за приливи преку КИБС
11 Износ на приливи преку КИБС
12 Број на налози за приливи преку КАСИС
13 Износ на приливи преку КАСИС

```

Напомена: Во вториот начин, за да се внесат податоци за внатрешен клиринг на банката треба во полето за "водечки број" да се напише водечкиот број на банката која ги доставува податоците и да се пополнат полињата за "Број на трансакции" и "Износ" во колоните на МИПС.

Пример за исправна датотека може да се види на линкот "Инфо/помош", најдолу на страницата на линкот "линк" (овој пример се однесува на пример-банка со водечки број 999).

3. ПОПРАВКА НА ГРЕШКИ

Доколку некои податоци кои се внесени во извештајот не се поклопуваат со податоците на соодветниот учесник во МИПС, се појавува статус “Грешка” спрема соодветниот учесник, и апликацијата автоматски испраќа е-маил до учесниците чии податоци при споредбата не се согласуваат. Е-маил-от се праќа на адресите кои се доставени од учесниците во МИПС на посебен образец даден во прилог.

Доколку соодветните податоци се исти, се јавува статус “Во ред” и овие податоци не може да се менуваат. Статусот “Во ред” се јавува секогаш во редиците каде се следните податоци за прилив и одлив:

- сметки на НБРМ (водечки број 100, без сметките на носителите на платен промет и трезорската сметка)
- трезорска сметка
- готовина
- внатрешен промет.

Во случај кога се појавува статус “Чека”, тоа значи дека соодветниот учесник не пратил извештај и податоците не можат да се споредат.

На паѓачкото мени “Поправка на грешки” има две опции:

- “Промени грешни записи” и
- “Додај запис за претходен датум”

3.1. Промена на погрешни записи

За податоците кои се со статус “Грешка”, има можност да се поправат на линкот “Промени погрешни записи” од паѓачкото мени “Поправка на грешки”. Тука се појавуваат сите записи кои се грешно спарени со соодветниот учесник (со статус “Грешка”) или записите кои не се спарени поради тоа што соодветниот учесник не пратил податоци (статус “Чека”). Записите со статус “Чека” и записите со статус “Грешка” може да се променат на линкот “Промени”, или да се избришат на линкот “Бриши”.

3.2. Додавање запис за претходен датум

Оваа опција од паѓачкото мени “Поправка на грешки” се користи доколку од предходен датум не е доставен податок. Притоа треба да се напише датумот во точен формат (дд.мм.гггг) и да се одбере учесникот во МИПС кон кој се приливите и одливите. Потоа се пополнуваат полињата со точните податоци.

4. ИНФО/ПОМОШ

Оваа опција се користи за информации и помош на корисниците додека се поврзани на апликацијата.

5. ДОСТАВУВАЊЕ НА ИНФОРМАТИВНИ ПОДАТОЦИ ЗА БАНКАТА

За да почне да работи како и за секоја понатамошна промена, банката е должна писмено да ги достави до Народна банка на Република Македонија следните податоци:

- корисничкото име за пристап до апликацијата,
- лозинката за апликацијата,
- списокот на телефонски броеви на банката од каде ќе пристапува и
- е-маил адреса за добивање на повратни податоци од апликацијата,

Корисничкото име треба да биде помало од 10 алфанумерички латинични карактери, без празно место.

Лозинката треба да биде помала од 14 алфанумерички латинични карактери, без празно место.

АГЕНЦИЈА ЗА ЦИВИЛНО ВОЗДУХОПЛОВСТВО 266.

Врз основа на член 43 став 6 од Законот за воздухопловство (“Службен весник на Република Македонија“ бр.14/06 и 24/07), директорот на Агенцијата за цивилно воздухопловство донесе

П РА В И Л Н И К ЗА НАЧИНОТ НА ВРШЕЊЕ НА СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ СО ВОЗДУХОПЛОВ И ПОСЕБНИТЕ УСЛОВИ ВО ОДНОС НА ВОЗДУХОПЛОВИТЕ, ОПРЕМАТА И ДРУГИТЕ ПОСЕБНИ УСЛОВИ НЕОПХОДНИ ЗА БЕЗБЕДНО И УРЕДНО РАБОТЕЊЕ

І ОПШТИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој правилник се утврдуваат начинот на вршење на специјализирани услуги со воздухоплов, како и посебните услови во однос на воздухопловите, опремата и другите посебни услови неопходни за безбедно и уредно работење.

Член 2

Специјализирани услуги со воздухоплов (Aerial Work) се воздухопловни активности при кои воздухопловот се користи за давање на специјализирани услуги во земјоделството, шумарството, здравството, градежништвото, како и за фотогафирање и снимање, набљудување и патролирање, панорамско летање, рекламни цели (фрлање на летоци, влечење на рекламни паролли), односно се услуги кои не спаѓаат во превоз на лица, предмети и пошта.

Член 3

Специјализираните услуги со воздухоплов се делат на:

І. Исфрлање на хемиски средства и вода од воздухоплов и тоа:

- 1) уништување на инсекти во земјоделството;
- 2) спречување на ширење на растителни болести во земјоделството и шумарството;
- 3) уништување на плевел и грмушки;
- 4) уништување на животински штетници;
- 5) исфрлање на ѓубриво и микроелементи;
- 6) уништување на лисја (дефолијација);
- 7) сеидба;
- 8) засејување на облаци заради предизвикување на врнежи;
- 9) гасење на шумски пожари;
- 10) обновување на рибен фонд и на други животински врсти и
- 11) гасење на пожари во населени места.

ІІ. Испитување од воздух и тоа:

- 1) топографско картографирање
- 2) геолошки истражување
- 3) поларни истражувања
- 4) заштита на земја и вода
- 5) испитувања во земјоделството
- 6) испитување во шумарството
- 7) планирање и развој на градовите
- 8) испитување во градежништвото
- 9) археолошки испитувања и
- 10) хидролошки испитувања.

III. Набљудување и патролирање со воздухоплов и тоа:

- 1) набљудување на посеви, стада и земјоделско земјиште
- 2) патролирање на шумите
- 3) надгледување на животинскиот свет во дивината
- 4) патролирање на цевоводи
- 5) инспекција и контрола на поплавени и опустошени региони
- 6) контрола на патниот сообраќај и јавни манифестации
- 7) обалска стража и гранична патрола
- 8) патрола на ледени површини
- 9) метеоролошки набљудувања
- 10) испитување на космичко зрачење
- 11) телевизиски и филмски снимања и
- 12) надзор на градежни работи.

IV. Градба со помош на воздухоплов и тоа:

- 1) изградба на електрични далеководи и железнички напонски водови
- 2) изградба на цевоводи
- 3) подигање и преместување на опрема за бушење
- 4) подигање на огради
- 5) изградба и опремување на високи згради
- 6) поставување на монтажни градби и
- 7) изградба на лесни мостови.

V. Рекламирање и соопштување со воздухоплови и тоа:

- 1) испишување на набото, влечење на транспаренти, исфлање на летоци и објавување со помош на звучник и
- 2) радио и телевизиски емитувања.

VI. Прозведување на воздушни турбуленции со воздухоплов и тоа:

- 1) спречување на создавање на мраз
- 2) сушење на овошје и игралишта
- 3) берба на зрело и јаткасто овошје
- 4) спречување на штети од снег во шуми и
- 5) растерување на птици од посеви и рибници.

VII. Услуги со воздухоплов во вонредни ситуации и тоа:

- 1) операции за трагање и спасување
- 2) медицински услуги со воздухоплов (прва помош, транспорт и лекарски услуги) и
- 3) исфрлање на персонал, храна и други намирници и продукти.

Член 4

Специјализирани услуги со воздухоплов можат да вршат правни или физички лица (во понатамошниот текст: оператор) кои поседуваат Уверение за работа за вршење на специјализирани услуги со воздухоплов (Aerial Work Air Operator Certificate - AWAOC).

Член 5

За добивање и одржување во важност на уверение за работа за вршење на специјализирани услуги со воздухоплов, правното или физичкото лице треба да се придржува на посебните услови за вршење на специјализирани услуги со воздухоплов пропишани со овој правилник.

Член 6

Операторот треба да:

- има обезбедено соодветно опремени воздухоплови со уреди и опрема зависно од категоријата и намената на воздухопловот и услугата што се врши од кои најмалку еден впишан во Регистарот на воздухоплови на Република Македонија;
- обезбеди соодветно квалификуван воздухопловен персонал;
- назначи раководен кадар кој е доволно стручен и може да обезбеди операциите и одржувањето на воздухопловите да се финансираат и вршат на прифатливо ниво;
- има организациона структура способна да врши оперативна контрола и надзор за било кој лет;
- има Оперативен прирачник (Operations Manual) изработен согласно меѓународните стандарди (ICAO Doc. 9408), одобрен од Агенцијата за цивилно воздухопловство (во натамошниот текст: Агенција).
- да обезбеди секој лет да е најавен на надлежната контрола на летање и да се извршува во согласност со правилата утврдени со одобрениот Оперативен прирачник.
- има обезбедено техничко одржување согласно одобрениот технички систем за одржување на воздухопловите и да се придржува до стандардите за одржување на воздухопловите.
- има на располагање соодветни објекти за опслужување на воздухопловите магацински простор и работилница во сопственост или под закуп.

Член 7

Оперативниот прирачник од член 6 алинеа 5 на овој правилник треба да ги содржи сите информации неопходни за безбедното и ефикасно извршување на планираните специјализирани услуги со воздухоплов.

Во Оперативниот прирачник детално треба да биде опишан начинот на вршење на специјализираните услуги со воздухоплов кој извршителот планира да ги изведува.

Начинот за изведување на специјализирани услуги со воздухоплов треба да биде во согласност со Законот за воздухопловство и со последната публикација на ICAO Doc. 9408 (Manual on Aerial Work) кој Агенцијата за цивилно воздухопловство го објавува на официјалната интернет страна.

При опишување на начинот за вршење на специјализираните услуги со воздухоплов, во својот Оперативен прирачник операторот, може да пропише и построги правила од оние утврдени со последната публикација на ICAO Doc. 9408 (Manual on Aerial Work).

Член 8

Операторот го користи воздухопловот во согласност со условите и спецификациите за операциите назначени во уверението за работа за вршење на специјализирани услуги со воздухоплов (во натамошниот текст: уверение).

II. УСЛОВИ И НАЧИН НА ВРШЕЊЕ НА СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ УСЛУГИ СО ВОЗДУХОПЛОВ

1. ИСФРЛАЊЕ НА ХЕМИСКИ СРЕДСТВА И ВОДА ОД ВОЗДУХОПЛОВ

Член 9

Исфрлањето на хемиски средства и вода од воздухоплов со методите: расфрлање, прскање, оросување, запрашување, замаглување и гранулирање, исфрлање

на храна за риби и гаснење на шумски пожари и други пожари (во натамошниот текст: пожари), во смисла на овој правилник се смета како лет на авиотретирање.

Член 10

Воздухоплови наменети за летови на авиотретирање (во натамошен текст: воздухоплови) можат да бидат: воздухопловите со наменска конструкција, посебни категории на воздухоплови со ограничување и други цивилни и воени воздухоплови на кои заради вршење на летови на авиотретирање се извршени соодветни адаптации.

Адаптациите на воздухопловите од став 1 од овој член можат да се вршат само врз основа на предходно одобрена конструктивна и техничка документација, со која се утврдува дека тие воздухоплови и по адаптацијата ќе ги исполнуваат аеродинамичките и летачките услови.

Член 11

Воздухопловот треба да ги исполнува техничките услови за пловидбеност на определена категорија, со ограничување во начинот на користењето со кои му се зголемува корисната носивост.

Член 12

Воздухопловот треба да ги исполнува следните аеродинамички услови:

- 1) да има безбеден и лесен маневар на мали височини и брзини;
- 2) да има безбеден и поволен распон помеѓу најмалата и најголемата брзина во текот на летот;
- 3) да има способност за слетување и полетување на кратки расквасени леталишта освен воздухопловите за гасење на пожари;
- 4) да има безбедна прегледност од пилотската кабина во секоја фаза од летот (видокруг од 160°).

Член 13

Секој воздухоплов за аеротретирање треба да е изграден од материјал кој е отпорен на дејството на хемиските средства.

Член 14

За нокни летови на авиотретирање воздухопловот треба да биде опремен со рефлектор за осветлување на работниот зафат како и преден рефлектор за осветлување на препреки со светлосен сноп од 300 во левата и десната страна од правецот на летот.

Член 15

За секое летање заради авиотретирање се определува раководител на летањето.

Раководител на летањето е пилотот на воздухопловот со кој се вршат летовите на авиотретирање.

Раководителот на летањето е одговорен за правилно и безбедно користење на леталиштето, за безбедноста на воздухопловот, опремата и средствата, воздухопловниот и другиот персонал за време на подготовките и вршењето на летовите на авиотретирање.

Член 16

За гасење на пожари од воздухоплов раководителот на летањето треба да воспостави контакт и да соработува со раководителот на противпожарната служба на земја.

Раководителот на противпожарната служба на земја раководи со сите акции и учесници при гаснењето на пожар, воспоставува радио-врска со раководителот на

летањето, дава метеоролошки податоци, известувања неопходни за безбедното одвивање на летот и го известува раководителот на летањето да го прекине летањето ако тоа стане опасно за лицата и материјалните добра или ако повеќе не е потребно.

Ако раководителот на противпожарната служба на земја утврди дека на одалеченост од најмалку 200 метри од местото на пожарот нема лица, дава согласност за започнување на гасењето на пожарот од воздухоплов, а на барање на раководителот на летање, и согласност за начинот на гаснењето на пожарот.

Раководителот на противпожарната служба на земја на пет минути пред започнувањето на гасењето на пожарот со воздухоплов, е должен за тоа да ги известат лицата на земја.

Член 17

Секој воздухоплов, за време на вршење на летови на авиотретирање, треба да се одржува од стручен технички персонал соодветно на потребите на Техничкиот систем за одржување на тип на воздухоплов и Оперативниот прирачник за работа.

Член 18

Горивото што го користат воздухопловите треба да биде складирано така што да се обезбедува пропишаниот квалитет за тоа гориво.

Полнењето на воздухопловот со гориво треба да се врши исклучиво низ соодветен филтер.

Член 19

Натоварувањето на хемиските средства во воздухопловот се врши на места определени за таа цел, каде што не е дозволен пристап на неовластени лица.

Член 20

Воздухопловниот и другиот персонал што врши определени работи во врска со авиотретирањето, треба да биде обучен за работа со хемиски средства и со други штетни материјали што се исфрлаат од воздухопловот.

Член 21

Како воздухопловен персонал кој може да врши работи на авиотретирање се сметаат:

- 1) пилоти што имаат CPL или повисока категорија на дозволи со соодветен тип на воздухоплов и кои имаат положено посебен испит за авиотретирање,
- 2) воздухопловни механичари-техничари што имаат соодветна дозвола со впишан тип за работа на воздухопловот кој се користи за конкретните летови на авиотретирање.

Како друг персонал кој врши определени работи во врска со авиотретирањето се подразбираат: сигналисти, заштитари и помошни работници кои ракуваат со хемиските и други средства и со механизацијата неопходна за вршење на летови на авиотретирање.

Член 22

Нокни летови на авиотретирање пилот може да ги врши доколку;

- 1) има најмалку три години летање на работи на дневно авиотретирање
- 2) има налет од најмалку 800 часови на работи на дневно авиотретирање
- 3) има завршено обука за летови на нокно авиотретирање
- 4) има налет од најмалку 50 часови со инструктор на работи на нокно авиотретирање.

Член 23

Летови на авиотретирање над населени места можат да вршат само пилоти кои имаат најмалку 1000 часови летање од кои 500 часови во земјоделството.

Член 24

Воздухопловните механичари-техничари кои го одржуваат и припремаат воздухопловот треба да имаат положено посебен испит за работа на такви воздухоплови.

Член 25

Прегледите и подготовките на воздухопловот се делат на први стартни прегледи и подготовки, меѓулетни прегледи и преглед и подготовка на воздухопловот на крајот на летачкиот ден.

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот се вршат секој ден пред извршувањето на првиот лет.

Меѓулетните прегледи на воздухопловот се вршат помеѓу два лета.

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден се врши после последното слетување на воздухопловот.

Член 26

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) ослободување на подвижните површини од блокирачките уреди и командите на уредите;
- 2) визуелен преглед на внатрешниот дел на конструкцијата на трупот на воздухопловот и опасните површини заради утврдување на степенот на корозија од хемикалиите;
- 3) проверка на стојните органи на воздухопловот, командите на летот и командите на уредите за наменска работа во летовите на авиотретирање;
- 4) проверка на пополнетоста на сите резервоари до пропишаните нивоа.

Член 27

Меѓулетниот преглед на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) проверка на количината на погонското гориво;
- 2) проверка на количината на заостанатите хемикалии и други материјали во резервоарите на воздухопловот;
- 3) проверка на затнатоста на инсталациите за прскање и димење;
- 4) проверка на затнатоста на пилотската кабина;
- 5) проверка на видливоста низ ветробранското стакло на пилотската кабина;
- 6) проверка на затвореноста на облогата на моторот, капакот на резервоарот на горивото и хемикалиите;
- 7) проверка на исправноста на стојните органи.

Член 28

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден опфаќа, особено:

- 1) детален преглед на воздухопловот, моторот и системите;
- 2) мислење на целиот воздухоплов ако се употребуваат агресивни хемикалии и други материјали и

3) преглед на опремата и инсталациите со кои се врши растурање хемикалиите и други материјали од воздухопловот.

Член 29

Работната подготовка за изведување на летови на авиотретирање го опфаќа обележувањето на теренот, давање упатства за работа на сигналистите и метеоролошка и летачка подготовка на пилотот.

Член 30

Сигналистите на обележаниот терен за време на изведувањето на летовите на авиотретирање треба да бидат облечени во воочлива работна облека.

Сигналистите се распоредуваат во правец на налетот на воздухопловот. Нивниот број и меѓусебната одалеченост зависат од брановитоста на теренот над кој се извршува летот, а мора да ги има најмалку три.

Секој сигналист треба да има визуелен контакт со друг сигналист во обете насоки во однос на правецот на движење на воздухопловот.

Член 31

Сигнализирањето за време на ноќни летови се врши со светлосни уреди.

Почетната и крајната точка на налетот се обележува со зелени, а меѓуточките со бели светла.

Површината над која се вршат летовите на ноќното авиотретирање треба да се обележи и со акумулаторски фар-повикувач со зелена боја.

Член 32

Ако помеѓу раководителот на летањето и раководителот на противпожарните служби на земја не постои радио-врска комуникација се врши на следниот начин:

- 1) од земја: со испалување на зелена ракета со која се означува одобрување на почетокот на авиотретирањето, со испалување на црвена ракета со која се означува моментален престанок на авиотретирањето и со испалување на црвена и бела ракета истовремено се означува крај на авиотретирањето.
- 2) од воздух: со нишање на воздухопловот околу неговата надолжна оск се означува враќање на воздухопловот во базата заради неисправност.

Член 33

Метеоролошката подготовка за летовите на авиотретирање се врши врз основа на метеоролошки извештај и метеоролошка прогноза.

Извештајот и прогнозата од став 1 на овој член ги прибавува раководителот на летањето.

Прибавувањето на метеоролошки извештаи и прогнози се врши еднаш или повеќе пати во текот на изведувањето на летовите на авиотретирање, зависно од временските прилики, а врз основа на оцената на раководителот на летањето.

Член 34

Метеоролошки минимуми за вршење на летовите на авиотретирање се:

- 1) долната база на облаците да не биде пониска од 150 метри, а хоризонталната видливост да не биде помала од 1.500 метри;
- 2) брзината на страничниот ветер на леталиштето да не биде поголема од 7 м/с;
- 3) брзината на ветерот над површината над која се вршат летовите на авиотретирање да не биде поголема од:

- 8 м/с - при исфрлање на грануларни хемиски средства;
- 3 м/с - при исфрлање на течни хемиски средства и вода;
- 2 м/с - при запрашување

По исклучок на одредбите од став 1 точка 1 на овој член гасење на пожар од воздухоплов може да се врши ако во подрачјето на гасење на пожарот долната база на облаци не е пониска од 300 метри, а хоризонталната видливост не е помала од 4000 метри.

Член 35

Нокните летови на авиотретирање можат да се вршат при најмала хоризонтална видливост од 10 км и брзина на ветерот до 3 м/с.

Член 36

Врз основа на метеоролошка прогноза, како и врз основа на метеоролошките минимуми предвидени со овој правилник, раководителот на летање ги определува:

- 1) времето на почнување и завршување на авиотретирањето;
- 2) подготовка на воздухопловот, на воздухопловниот и другиот персонал;
- 3) начинот на обележувањето на теренот и поставувањето и распоредувањето на сигналистите;
- 4) постапките во случај нагла промена на метеоролошката ситуација додека се изведуваат летови на авиотретирање.

Член 37

Летачката подготовка опфаќа запознавање на леталиштето и на сите услови за летање на него, запознавање на зоната на леталиштето и на сите опасни пречки во неа и запознавање со работната површина над која се вршат летовите на авиотретирање.

Член 38

Пред почетокот на работите на авиотретирање, освен за гасење на пожари, се врши пробно облетување на зоната на леталиштето и на работната површина заради проверка на полетно-слетната патека, воочување на препреките од воздух, распоред на сигналистите и работата на сите сигнални и други уреди.

Пред почетокот на гасењето на пожар од воздухоплов, раководителот на летање, од воздух врши разгледување на местото на кое настанал пожарот, околината и сите препреки кои би можеле да го загрозат летот, воспоставува радио-врска со раководителот на противпожарната служба на земја и одкако ќе добие негова согласност одлучува за начинот на гасење на пожарот, како и прибавува други потребни информации.

Пред почетокот на авиотретирањето на шуми и гасење на пожари раководителот на летање со другите пилоти кои ќе го вршат авиотретирањето треба задолжително да го запознаат теренот на работа.

Член 39

Со подготовките за летови на авиотретирање над населени места и градови, освен за гасење на пожари, раководи шефот на пилотите на операторот кое го врши авиотретирањето.

Подготовките од став 1 на овој член се вршат според подробно разработен план кој мора во форма на извод да се објави преку средствата за јавно информира-

ње. Изводот особено содржи: ден и време на авиотретирање, реонот над кој се изведуваат летовите и мерките на предпазливост врзани за извршување на летовите на авиотретирање.

Член 40

Маневрите во летовите на авиотретирање треба да бидат прилагодени на работната површина.

Скратување и отстапување од утврдените маневри се дозволува само во случај кога воздухопловот ќе се најде во состојба на крајна нужда.

Член 41

Маневрите со воздухоплов се вршат така што:

- 1) со полн воздухоплов да не се преминува наклонот кој може да услови странично лизгање и губење на безбедната брзина;
- 2) со празен воздухоплов да не се преминува страничниот наклон од 45°
- 3) во нокни летови да не се преминува страничниот наклон од 15°
- 4) зајдовното свртување да почнува во правец на ветерот, а да завршува со ветерот на височина поголема 50 метри дење и 100 метри ноќе над пречките и теренот;
- 5) ниту еден маневар да не се врши со минимална брзина утврдена за определениот тип на воздухоплов.

Член 42

Височината на летот над работната површина зависи од видот на авиотретирањето, обликот на теренот, бројот и распоредот на препреките.

Најниската височина за дневни летови над препреки и дрвја при третирање на шумски површини е 10 метри.

Најниската височина за летови над земјоделски култури е од 1 до 3 метри.

Најниската височина за летови заради гасење на пожари е 40 метри над врвовите на пламенот.

Сите наведени височини се сметаат од врвот на препреките односно земјоделските култури до најниската точка на воздухопловот кога се наоѓа над нив.

Член 43

При налетите на работната површина кои се вршат паралелно со раб на шума, дрворед и електричен вод, најмалата оддалеченост од вакви препреки треба да биде 30 метри.

Летовите на авиотретирање над наклонети и бреговити површини се вршат на начин кој обезбедува да наклонот на воздухопловот при искачувањето треба да биде поголем од наклонот на теренот.

Ако летовите на авиотретирање не можат да се вршат на начинот предвиден во ставот 2 на овој член, тогаш тие летови треба да се вршат во правец на снижување на теренот или од височина на која може да се обезбеди сигурна хоризонтална брзина на воздухопловот.

Член 44

Во секоја фаза на летот пилотот е должен да обезбеди резервна брзина на воздухопловот која треба да биде повисока за 20% од минималната брзина на воздухопловот.

При летови на авиотретирање над населени места процентот на резервна брзина треба да изнесува 30% од минималната брзина на воздухопловот.

Член 45

Не се вршат летови на авиотретирање со преоптоварен воздухоплов.

Член 46

За време на вршење на летови на авиотретирање пилотот не смее да пролетува под електрични водови, да исфрла хемикалии и други материјали врз електрични водови и да полетува и слетува во правец на ниско изгревно и зајдовно сонце.

2. ИСПИТУВАЊЕ ОД ВОЗДУХ**Член 47**

Како воздухопловен персонал кој може да врши работи на испитување од воздух се сметаат:

- 1) пилоти што имаат CPL или повисока категорија на дозволи со впишан соодветен тип на воздухоплов,
- 2) воздухопловни механичари-техничари што имаат соодветна дозвола со впишан тип за работа на воздухопловот кој се користи за конкретните летови.

Член 48

Начинот за изведување на лет за испитување од воздух треба да биде во согласност со типот на воздухоплов со кој се оперира, дозволата и овластувањата на пилотот.

Член 49

За секое летање заради испитување од воздух се определува раководител на летањето.

Раководител на летањето е пилот на воздухопловот со кој се вршат летовите на испитување од воздух.

Раководителот на летањето е одговорен за правилно и безбедно користење на леталиштето, за безбедноста на воздухопловот, опремата и средствата, воздухопловниот и другиот персонал за време на подготовките и вршењето на летовите на испитување од воздух.

Член 50

Воздухоплови наменети за испитување од воздух (во натамошен текст: воздухоплови) можат да бидат: воздухопловите со наменска конструкција, посебни категории на воздухоплови со ограничување и други цивилни и воени воздухоплови на кои заради вршење на летови за испитување од воздух се извршени соодветни адаптации.

Адаптациите на воздухопловите од став 1 од овој член можат да се вршат само врз основа на предходно одобрена конструктивна и техничка документација, со која се утврдува дека тие воздухоплови и по адаптацијата ќе ги исполнуваат аеродинамичките и летачките услови.

Член 51

Воздухопловот треба да ги исполнува техничките услови за пловидбеност на определена категорија, со ограничување во начинот на користењето со кои му се зголемува корисната носивост.

Член 52

Секој воздухоплов, за време на вршење на летови на испитување од воздух, треба да се одржува од стручен технички персонал соодветно на потребите на Техничкиот систем за одржување на тип на воздухоплов и Оперативниот прирачник за работа.

Член 53

Горивото што го користат воздухопловите треба да биде складирано така што да се обезбедува пропишаниот квалитет за тоа гориво.

Полнењето на воздухопловот со гориво може да се врши исклучиво низ соодветен филтер.

Член 54

Летови на испитување од воздухоплов над населени места можат да вршат само пилоти кои имаат најмалку 500 часови летање.

Член 55

Прегледите и подготовките на воздухопловот се делат на први стартни прегледи и подготовки, меѓулетни прегледи и преглед и подготовка на воздухопловот на крајот на летачкиот ден.

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот се вршат секој ден пред извршувањето на првиот лет.

Меѓулетните прегледи на воздухопловот се вршат помеѓу два лета.

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден се врши после последното слетување на воздухопловот.

Член 56

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) ослободување на подвижните површини од блокирачките уреди и командите на уредите;
- 2) проверка на стојните органи на воздухопловот, командите на летот и командите на уредите за наменска работа во летовите на испитување од воздухоплов;
- 3) проверка на пополнетоста на сите резервоари до пропишаните нивоа.

Член 57

Меѓулетниот преглед на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) проверка на количината на погонското гориво;
- 2) проверка на затнатоста на пилотската кабина;
- 3) проверка на видливоста низ ветробранското стакло на пилотската кабина;
- 4) проверка на затвореноста на облогата на моторот и на капакот на резервоарот на горивото;
- 5) проверка на исправноста на стојните органи.

Член 58

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден опфаќа, особено: детален преглед на воздухопловот, моторот и системите и преглед на опремата со кои се врши испитувањето.

**3. НАБЉУДУВАЊЕ И ПАТРОЛИРАЊЕ
СО ВОЗДУХОПЛОВ****Член 59**

Како воздухопловен персонал кој може да врши работи на набљудување и патролирање со воздухоплов се сметаат:

- 1) пилоти што имаат CPL или повисока категорија на дозволи со впишан соодветен тип на воздухоплов,
- 2) воздухопловни механичари-техничари што имаат соодветна дозвола со впишан тип за работа на воздухопловот кој се користи за конкретните летови.

Член 60

Начинот на изведување на лет за набљудување и патролирање со воздухоплов треба да биде во согласност со типот на воздухоплов со кој се оперира, дозволата и овластувањата на пилотот.

Член 61

За секое летање заради набљудување и патролирање со воздухоплов се определува раководител на летањето.

Раководител на летањето е пилот на воздухопловот со кој се вршат летовите на набљудување и патролирање со воздухоплов.

Раководителот на летањето е одговорен за правилно и безбедно користење на леталиштето, за безбедноста на воздухопловот, опремата и средствата, воздухопловниот и другиот персонал за време на подготовките и вршењето на летовите за набљудување и патролирање со воздухоплов.

Член 62

Воздухоплови наменети за летови на набљудување и патролирање со воздухоплов можат да бидат: воздухопловите со наменска конструкција, посебни категории на воздухоплови со ограничување и други цивилни и воени воздухоплови на кои заради вршење на летови на набљудување и патролирање со воздухоплов се извршени соодветни адаптации.

Адаптациите на воздухопловите од став 1 од овој член можат да се вршат само врз основа на предходно одобрена конструктивна и техничка документација, со која се утврдува дека тие воздухоплови и по адаптацијата ќе ги исполнуваат аеродинамичките и летачките услови.

Член 63

Воздухопловот треба да ги исполнува техничките услови за пловидбеност на определена категорија, со ограничување во начинот на користењето со кои му се зголемува корисната носивост.

Член 64

Секој воздухоплов, за време на вршење на летови на набљудување и патролирање со воздухоплов, треба да се одржува од стручен технички персонал соодветно на потребите на Техничкиот систем за одржување на тип на воздухоплов и Оперативниот прирачник за работа.

Член 65

Горивото што го користат воздухопловите треба да биде складирано така што да се обезбедува пропишаниот квалитет за тоа гориво.

Полнењето на воздухопловот со гориво може да се врши исклучиво низ соодветен филтер.

Член 66

Прегледите и подготовките на воздухопловот се делат на први стартни прегледи и подготовки, меѓулетни прегледи и преглед и подготовка на воздухопловот на крајот на летачкиот ден.

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот се вршат секој ден пред извршувањето на првиот лет.

Меѓулетните прегледи на воздухопловот се вршат помеѓу два лета.

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден се врши после последното слетување на воздухопловот.

Член 67

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот опфаќа особено:

1) ослободување на подвижните површини од блокирачките уреди и командите на уредите;

2) проверка на стојните органи на воздухопловот, командите на летот и командите на уредите за наменска работа во летовите за набљудување и патролирање со воздухоплов;

3) проверка на пополнетоста на сите резервоари до пропишаните нивоа.

Член 68

Меѓулетниот преглед на воздухопловот опфаќа особено:

1) проверка на количината на погонското гориво;

2) проверка на затнатоста на пилотската кабина;

3) проверка на видливоста низ ветробранското стакло на пилотската кабина;

4) проверка на затвореноста на облогата на моторот и на капакот на резервоарот на горивото;

5) проверка на исправноста на стојните органи.

Член 69

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден опфаќа, особено: детален преглед на воздухопловот, моторот и системите и преглед на опремата со кои се врши набљудување и патролирање.

4. ГРАДБА СО ПОМОШ НА ВОЗДУХОПЛОВ**Член 70**

Како воздухопловен персонал кој може да врши работи на градба со помош на воздухоплов се сметаат:

1) пилоти што имаат CPL или повисока категорија на дозволи со впишан соодветен тип на воздухоплов и завршена соодветна обука за носење на подвесен товар,

2) воздухопловни механичари-техничари што имаат соодветна дозвола со впишан тип за работа на воздухопловот кој се користи за конкретните летови.

Член 71

Изведувањето на лет за градба со помош на воздухоплов треба да биде во согласност со типот на воздухоплов со кој се оперира, дозволата и овластувањата на пилотот.

Член 72

За секој лет за градба со помош на воздухоплов се определува раководител на летањето.

Раководител на летањето е пилот на воздухопловот со кој се вршат летовите на градба со помош на воздухоплов.

Раководителот на летањето е одговорен за правилно и безбедно користење на леталиштето, за безбедноста на воздухопловот, опремата и средствата, воздухопловниот и другиот персонал за време на подготовките и вршењето на летовите на градба со помош на воздухоплов.

Член 73

Воздухоплови наменети за летови на градба со помош на воздухоплов (во натамошен текст: воздухоплови) можат да бидат: воздухопловите со наменска конструкција, посебни категории на воздухоплови со ограничување и други цивилни и воени воздухоплови на кои заради вршење на летови за градба со помош на воздухоплов се извршени соодветни адаптации.

Адаптациите на воздухопловите од став 1 од овој член можат да се вршат само врз основа на предходно одобрена конструктивна и техничка документација, со која се утврдува дека тие воздухоплови и по адаптацијата ќе ги исполнуваат аеродинамичките и летачките услови.

Член 74

Воздухопловот треба да ги исполнува техничките услови за пловидбеност на определена категорија, со ограничување во начинот на користењето со кои му се зголемува корисната носивост.

Член 75

Секој воздухоплов, за време на вршење на летови на градба со помош на воздухоплов, треба да се одржува од стручен технички персонал соодветно на потребите на Техничкиот систем за одржување на тип на воздухоплов и Оперативниот прирачник за работа.

Член 76

Горивото што го користат воздухопловите треба да биде складирано така што да се обезбедува пропишаниот квалитет за тоа гориво.

Полнењето на воздухопловот со гориво може да се врши исклучиво низ соодветен филтер.

Член 77

Летови на градба со помош на воздухоплов во населени места можат да вршат само пилоти кои имаат најмалку 1000 часови летање.

Член 78

Прегледите и подготовките на воздухопловот се делат на први стартни прегледи и подготовки, меѓулетни прегледи и преглед и подготовка на воздухопловот на крајот на летачкиот ден.

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот се вршат секој ден пред извршувањето на првиот лет.

Меѓулетните прегледи на воздухопловот се вршат помеѓу два лета.

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден се врши по последното слетување на воздухопловот.

Член 79

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) ослободување на подвижните површини од блокирачките уреди и командите на уредите;
- 2) проверка на стојните органи на воздухопловот, командите на летот и командите на уредите за наменска работа во летовите за градба со помош на воздухоплов;
- 3) проверка на пополнетоста на сите резервоари до пропишаните нивоа.

Член 80

Меѓулетниот преглед на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) проверка на количината на погонското гориво;
- 2) проверка на затнатоста на пилотската кабина;
- 3) проверка на видливоста низ ветробранското стакло на пилотската кабина;
- 4) проверка на затвореноста на облогата на моторот и на капакот на резервоарот на горивото;
- 5) проверка на исправноста на стојните органи.

Член 81

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден опфаќа, особено: детален преглед на воздухопловот, моторот и системите и преглед на опремата и со кои се врши активноста за градба со помош на воздухоплов.

5. РЕКЛАМИРАЊЕ И СООПШТУВАЊЕ СО ВОЗДУХОПЛОВИ

Член 82

Како воздухопловен персонал кој може да врши рекламирање и соопштување со воздухоплов се сметаат:

1) пилоти што имаат CPL или повисока категорија на дозволи со впишан соодветен тип на воздухоплов,

1.1) за рекламирање со испишување на небото со чад, потребно е CPL или повисока категорија на дозвола со впишано овластување за акробатско летање.

1.2) за влечење на реклами, потребно е CPL или повисока категорија на дозвола со впишано овластување за влечење на едрилици.

2) воздухопловни механичари-техничари што имаат соодветна дозвола со впишан тип за работа на воздухопловот кој се користи за конкретните летови.

Член 83

Начинот за изведување на летови за рекламирање и соопштување со воздухоплов треба да бидат во согласност со типот на воздухоплов со кој се оперира, дозволата и овластувањата на пилотот.

Летови заради фрлање на летоци од воздухоплов се вршат на минимална висина од 300 метри над земјата.

Доколку воздухопловот со кој се фрлаат летоци е двосед, задолжително е пилотот да има помошник кој ќе ги фрла летоците. Ако летоците се исфрлаат низ отворена врата на воздухопловот, помошникот треба да биде врзан за конструкцијата на воздухопловот на начин кој нема да дозволи негово излегување од кабината.

Член 84

За секое летање заради рекламирање и соопштување со воздухоплов се определува раководител на летањето.

Раководител на летањето е пилот на воздухопловот со кој се вршат летовите на рекламирање и соопштување со воздухоплов.

Раководителот на летањето е одговорен за правилно и безбедно користење на леталиштето, за безбедноста на воздухопловот, опремата и средствата, воздухопловниот и другиот персонал за време на подготовките и вршењето на летовите на рекламирање и соопштување со воздухоплов.

Член 85

Воздухоплови наменети за летови за рекламирање и соопштување со воздухоплов можат да бидат: воздухопловите со наменска конструкција, посебни категории на воздухоплови со ограничување и други цивилни и воени воздухоплови на кои заради вршење на летови за рекламирање и соопштување се извршени соодветни адаптации.

Воздухопловите наменети за влечење на реклами треба да поседуваат атестирана кука за влечење на едрилици.

За испишување на небото со чад, исклучиво смеат да се користат акробатски типови на воздухоплови.

Адаптациите на воздухопловите од став 1 од овој член можат да се вршат само врз основа на предходно одобрена конструктивна и техничка документација, со која се утврдува дека тие воздухоплови и по адаптацијата ќе ги исполнуваат аеродинамичките и летачките услови.

Член 86

Воздухопловот треба да ги исполнува техничките услови за пловидбеност на определена категорија, со ограничување во начинот на користењето со кои му се зголемува корисната носивост.

Член 87

Секој воздухоплов, за време на вршење на летови на рекламирање и соопштување од воздух, треба да се одржува од стручен технички персонал соодветно на потребите на Техничкиот систем за одржување на тип на воздухоплов и Оперативниот прирачник за работа.

Член 88

Горивото што го користат воздухопловите треба да биде складирано така што да се обезбедува пропишаниот квалитет за тоа гориво.

Полнењето на воздухопловот со гориво може да се врши исклучиво низ соодветен филтер.

Член 89

Прегледите и подготовките на воздухопловот се делат на први стартни прегледи и подготовки, меѓулетни прегледи и преглед и подготовка на воздухопловот на крајот на летачкиот ден.

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот се вршат секој ден пред извршувањето на првиот лет.

Меѓулетните прегледи на воздухопловот се вршат помеѓу два лета.

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден се врши после последното слетување на воздухопловот.

Член 90

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) ослободување на подвижните површини од блоkirачките уреди и командите на уредите;
- 2) проверка на стојните органи на воздухопловот, командите на летот и командите на уредите за наменска работа во летовите на авиотретирање;
- 3) проверка на пополнетоста на сите резервоари до пропишаните нивоа.

Член 91

Меѓулетниот преглед на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) проверка на количината на погонското гориво;
- 2) проверка на затнатоста на пилотската кабина;
- 3) проверка на видливоста низ ветробранското стакло на пилотската кабина;
- 4) проверка на затвореноста на облогата на моторот и на капакот на резервоарот на горивото;
- 5) проверка на исправноста на стојните органи.

Член 92

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден опфаќа, особено: детален преглед на воздухопловот, моторот и системите и преглед на опремата со кои се врши рекламирањето и соопштувањето со воздухоплов.

6. ПРОИЗВЕДУВАЊЕ НА ВОЗДУШНИ ТУРБУЛЕНЦИИ СО ВОЗДУХОПЛОВ

Член 93

Како воздухопловен персонал кој може да врши произведување на турбуленции со воздухоплов се сметаат:

- 1) пилоти што имаат CPL или повисока категорија на дозволи со впишан соодветен тип на воздухоплов и положен испит за авиотретирање,
- 2) воздухопловни механичари-техничари што имаат соодветна дозвола со впишан тип за работа на воздухопловот кој се користи за конкретните летови.

Член 94

Начинот за изведување на лет за произведување на турбуленции со воздухоплов треба да бидат во согласност со типот на воздухоплов со кој се оперира, дозволата и овластувањата на пилотот.

Член 95

За секое летање за изведување на лет за произведување на турбуленции со воздухоплов се определува раководител на летањето.

Раководител на летањето е пилот на воздухопловот со кој се вршат летовите за произведување на турбуленции со воздухоплов.

Раководителот на летањето е одговорен за правилно и безбедно користење на леталиштето, за безбедноста на воздухопловот, опремата и средствата, воздухопловниот и другиот персонал за време на подготовките и вршењето на летовите за произведување на турбуленции со воздухоплов.

Член 96

Воздухоплови наменети за летови за произведување на турбуленции со воздухоплов можат да бидат: воздухопловите со наменска конструкција, посебни категории на воздухоплови со ограничување и други цивилни и воени воздухоплови на кои заради произведување на турбуленции со воздухоплов се извршени соодветни адаптации.

Адаптациите на воздухопловите од став 1 од овој член можат да се вршат само врз основа на предходно одобрена конструктивна и техничка документација, со која се утврдува дека тие воздухоплови и по адаптацијата ќе ги исполнуваат аеродинамичките и летачките услови.

Член 97

Воздухопловот треба да ги исполнува техничките услови за пловидбеност на определена категорија, со ограничување во начинот на користењето со кои му се зголемува корисната носивост.

Член 98

Секој воздухоплов, за време на летовите за произведување на турбуленции со воздухоплов, треба да се одржува од стручен технички персонал соодветно на потребите на Техничкиот систем за одржување на тип на воздухоплов и Оперативниот прирачник за работа.

Член 99

Горивото што го користат воздухопловите треба да биде складирано така што да се обезбедува пропишаниот квалитет за тоа гориво.

Полнењето на воздухопловот со гориво може да се врши исклучиво низ соодветен филтер.

Член 100

Прегледите и подготовките на воздухопловот се делат на први стартни прегледи и подготовки, меѓулетни прегледи и преглед и подготовка на воздухопловот на крајот на летачкиот ден.

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот се вршат секој ден пред извршувањето на првиот лет.

Меѓулетните прегледи на воздухопловот се вршат помеѓу два лета.

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден се врши после последното слетување на воздухопловот.

Член 101

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) ослободување на подвижните површини од блокирачките уреди и командите на уредите;
- 2) проверка на стојните органи на воздухопловот, командите на летот и командите на уредите за наменска работа во летовите на авиотретирање;
- 3) проверка на пополнетоста на сите резервоари до пропишаните нивоа.

Член 102

Меѓулетниот преглед на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) проверка на количината на погонското гориво;
- 2) проверка на затнатоста на пилотската кабина;
- 3) проверка на видливоста низ ветробранското стакло на пилотската кабина;
- 4) проверка на затвореноста на облогата на моторот и на капакот на резервоарот на горивото;
- 5) проверка на исправноста на стојните органи.

Член 103

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден опфаќа, особено: детален преглед на воздухопловот, моторот и системите и преглед на опремата и инсталациите со кои се врши произведување на турбуленции со воздухоплов.

7. ВРШЕЊЕ НА УСЛУГИ СО ВОЗДУХОПЛОВ ВО ВОНРЕДНИ СИТУАЦИИ**Член 104**

За услуги со воздухоплов во вонредни ситуации се сметаат: медицински услуги со воздухоплов (прва помош, транспорт и лекарски услуги), исфрлање на персонал, храна, лекови и други продукти.

Член 105

Како воздухопловен персонал кој може да врши услуги со воздухоплов во вонредни ситуации се сметаат:

- 1) пилоти што имаат CPL или повисока категорија на дозволи со впишан соодветен тип на воздухоплов,
- 2) воздухопловни механичари-техничари што имаат соодветна дозвола со впишан тип за работа на воздухопловот кој се користи за конкретните летови.

Член 106

Исфрлањето на храна, лекови и други продукти како помош од воздух се врши над ненаселени места со помош на падобрани.

Член 107

За примарен медицински превоз се смета превозот со воздухоплов од местото на повредување до соодветната здравствена установа. За примарен превоз на повредени или болни лица воздухопловот се користи врз основа на лекар кој дава итна медицинска помош.

Превозот на повредени или болни лица од една здравствена установа до друга се нарекува секундарен превоз. За секундарен превоз на повредени или болни лица, воздухопловот се користи врз основа на оценка на одговорен лекар од здравствената установа од која овој превоз се врши и со согласност на одговорен лекар од здравствената установа во која лицето се превезува.

Член 108

За секое летање заради извршување на услуги со воздухоплов во вонредни услови се определува раководител на летањето.

Раководител на летањето е пилот на воздухопловот со кој се вршат летовите во вонредни ситуации.

Раководителот на летањето е одговорен за правилно и безбедно користење на леталиштето, за безбедноста на воздухопловот, опремата и средствата, воздухопловниот и другиот персонал за време на подготовките за летови во вонредни ситуации.

Раководителот на летањето е должен точно да ја определи целта каде што ќе биде исфрлена помошта од воздух и начинот на исфрлување.

Член 109

Воздухоплови наменети за летови во вонредни ситуации можат да бидат: воздухопловите со наменска конструкција, посебни категории на воздухоплови со ограничување и други цивилни и воени воздухоплови на кои заради вршење на летови за пружање на услуги во вонредни ситуации се извршени соодветни адаптации.

Адаптациите на воздухопловите од став 1 од овој член можат да се вршат само врз основа на предходно одобрена конструктивна и техничка документација, со која се утврдува дека тие воздухоплови и по адаптацијата ќе ги исполнуваат аеродинамичките и летачките услови.

Член 110

Воздухопловот кој е специјализиран за превоз на повредени или болни лица треба да биде опремен со медицинска опрема, и тоа:

- 1) Алат за спасување
- 2) Носило со сајла за кревање и подметнувачи
- 3) Средства за имобилизација:
 - Вакуум душеци
 - Кремерови шини
 - Манжетни за врат
 - Држачи за раце
- 4) Вреќи за загревање на болниот
- 5) Средства за одржување на дишните функции:
 - Прибор за интубација
 - Амбу балон
 - Апарат за вештачко дишење
 - Боци со кислород
 - Уреди за аспирација
- 6) Средства за одржување и следење на кардиоваскуларните функции
 - Дефибрилатор со полнач
 - Уреди и средства за мониторинг (ЕКГ со печатач)
 - Пејс-мејкер за електрична стимулација на срцето

- 7) Куфери со прибор за итна интервенција на местото на несреќата
- 8) Хируршки ургентен комплет
- 9) Стетоскоп
- 10) Чекан и батериска ламба за невролошки преглед
- 11) Апарат за мерење на крвниот притисок
- 12) Гастрична сонда
- 13) Лекови (анестетици, релаксанти, седативи, атропин, простигмин, аналгин, кардиотоници, диуретици, бета-стимулатори, бета-блокатори, кортикостероиди, артихистаминици, спазмолитици, антиаритмитици, антихипертензивни, инсулин и серум антивиперинум)
- 14) инфузиони течности
- 15) дезинфекциони средства
- 16) завоен материјал со комплет за опекотини
- 17) заштитници од бучава

Член 111

По исклучок на член 110 на овој правилник, во исклучителни ситуации, за превоз на повредени и болни лица може да се користи било каков воздухоплов со одобрение на одговорен лекар.

Член 112

Воздухопловот треба да ги исполнува техничките услови за пловидбеност на определена категорија, со ограничување во начинот на користењето со кои му се зголемува корисната носивост.

Член 113

Секој воздухоплов, за време на вршење на летови за услуги во вонредни ситуации, треба да се одржува од стручен технички персонал соодветно на потребите на Техничкиот систем за одржување на тип на воздухоплов и Оперативниот прирачник за работа.

Член 114

Горивото што го користат воздухопловите треба да биде складирано така што да се обезбедува пропишаниот квалитет за тоа гориво.

Полнењето на воздухопловот со гориво може да се врши исклучиво низ соодветен филтер.

Член 115

Прегледите и подготовките на воздухопловот се делат на први стартни прегледи и подготовки, меѓулетни прегледи и преглед и подготовка на воздухопловот на крајот на летачкиот ден.

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот се вршат секој ден пред извршувањето на првиот лет.

Меѓулетните прегледи на воздухопловот се вршат помеѓу два лета.

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден се врши после последното слетување на воздухопловот.

Член 116

Првиот стартен преглед и подготовка на воздухопловот опфаќаат:

- 1) ослободување на подвижните површини од блоирачките уреди и командите на уредите;
- 2) проверка на стојните органи на воздухопловот, командите на летот и командите на уредите за наменска работа во летовите на авиотретирање;
- 3) проверка на пополнетоста на сите резервоари до пропишаните нивоа.

Член 117

Меѓулетниот преглед на воздухопловот опфаќа особено:

- 1) проверка на количината на погонското гориво;
- 2) проверка на затнатоста на пилотската кабина;
- 3) проверка на видливоста низ ветробранското стакло на пилотската кабина;
- 4) проверка на затвореноста на облогата на моторот и на капакот на резервоарот на горивото;
- 5) проверка на исправноста на стојните органи.

Член 118

Прегледот и подготовката на воздухопловот на крајот на летачкиот ден опфаќа, особено: детален преглед на воздухопловот, моторот и системите и преглед на опремата и инсталациите со кои се врши давање на услуги во вонредни ситуации.

Член 119

Со влегување во сила на овој правилник престанува да се применува Правилникот за начинот на исфрлање на хемиски средства од воздухоплов ("Службен Лист на СФРЈ" бр. 62/80; 52/83).

Член 120

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во "Службен весник на Република Македонија".

Бр. 03-2192/3
27 декември 2007 година
Скопје

Директор,
Ернад Фејзулаху, с.р.

267.

Врз основ на член 114 став 2 од Законот за воздухопловството ("Службен весник на Република Македонија" бр. 14/06, 24/07), директорот на Агенцијата за цивилно воздухопловство донесе

П РА В И Л Н И К ЗА УСЛОВИТЕ И НАДЗОРТ НА ГРАДБАТА И НАЧИНОТ НА УТВРДУВАЊЕ НА ПЛОВИДБЕНОСТ НА УЛТРАЛЕСНИТЕ ЛЕТАЛА (МИКРО- ЛЕСНИТЕ) И МОТОРИЗИРАНИТЕ КРИЛА

Член 1

Со овој правилник се пропишуваат условите за градба, надзорот за градбата и начинот на утврдување на пловидбеност на ултралесните летала (микролесните) и моторизираниите крила.

Член 2

За ултралесните летала, не се применуваат стандардите и нормативите и не се издава никаков документ кој е во согласност со ICAO, JAA или EASA.

Член 3

Одделни изрази употребени во овој правилник го имаат следното значење:

- 1) **Ултралесните летала** се летала од различни класи со најмногу две седишта, на кои V_{so} при МТОМ не пречекорува повеќе од 65 km/h (CAS) во конфигурација за слетување (и со мотор кој работи на минимум), и невклучувајќи ја опрема за вонредни ситуации (падобран) или друга спасувачка опрема, имаат максимална полетна маса:

- 1) За моторни УЛ:
 - 300 кила за едноседо кој полетуваат и слетуваат на земја (копнен)
 - 450 кила за двоседо кој полетуваат и слетуваат на земја (копнен)
 - 330 кила за едноседо, хидро или амфибиска верзија
 - 495 кила за двоседо, хидро или амфибиска верзија
- 2) За безмоторни УЛ:
 - МТОМ е како кај моторната верзија на тоа УЛ на мален за тежината на погонската група, резерварот и горивото.

Кај УЛ со вграден систем за спасување или друг дополнителен систем или опрема МТОМ може да се зголеми до 10%.

Ултралесните летала кои полетуваат со помош на нозете на пилотот се наречени моторизирани крила и се исклучени од оваа дефиниција.

2) **Аеродинамична купола** е дел од Ултралесни Летала (во натамошниот текст : УЛ), крило со носечка аеродинамична површина кое во својата конструкција нема крути делови.

3) **Амфибиска верзија** на УЛ е УЛ конструирано да може истовремено да полетува и слетува и на вода и на копно.

4) **Вез** е систем на ремени што служи за прикачување на пилотот на летала без класично седиште.

5) **Стварна (Фактичка) воздушна брзина** (TAS) е брзината на воздухоплов во однос на мирниот воздух.

6) **Калибрирана воздушна брзина** е брзина еквивалентна на TAS во услови на стандардна атмосфера и на ниво на море.

7) **Подвоз** е дел од УЛ, наменет за возење, полетување и слетување.

8) **Трицикл (Trike)** е дел од подвозот, количка која служи за сместување на екипажот и лицата, возење, полетување и слетување.

9) **Употребна дозвола** (Operational Permission) е документ со кој се потврдува пловидбеност на УЛ. Тое е документ еквивалентен на Уверение за пловидбеност.

10) **Моторизирани крила** се летала без класичен подвоз, опремени со помошен мотор кои со изгасен мотор имаат перформанси (летачки карактеристики) како безмоторни и во нив спаѓаат моторизиран змај и моторизиран параглајдер.

11) **Моторизиран змај** (Минимум) е моторизирано крило - змај, опремен со помошен мотор, кој може да полетува и да слетува на нозете на пилотот, на помошни тркалца или на смучки (дрљача).

12) **Моторизиран параглајдер** е параглајдер опремен со помошен мотор кој може да полетува и слетува исклучиво на нозете на пилотот.

13) **Ултралесен авион** е УЛ со фиксни крила, управуван со подвижни аеродинамички површини по трите оски.

14) **Ултралесно летало** тежински управувано (Мотоделта) е УЛ со крило кое има крути делови, се управува со промена на тежиштето најмалку околу две оски, и полетува и слетува исклучиво на подвозје (трицикл).

15) **Парамотор** е УЛ со аеродинамичка купола, со погонски мотор и трицикл.

16) **Ултралесен жироскоптер** е летало со носечка аеродинамичка површина создадена од ротор кој се врти слободно со авторотација и има погонски мотор со потисен или влечен пропелер (елиса).

17) **Хибрид** е УЛ кое поради изгледот, носечката аеродинамичка површина и начинот на управување не може да биде класифицирано во класите на УЛ од овој правилник, или е комбинација од другите класи.

Одделни меѓународни воздухопловни термини употребени во овој правилник го имаат следново значење:

1) Fixedwing Ultralight Aeroplane (Conventional microlight aeroplane) - Ултралесен авион

2) Ultralight Powered Sailplane (Ultralight Moto Glider) - Ултралесна моторна едрилица

3) Weightshift Trike Ultralight (Weight shifting ultralight / Weight controlled ultralight / Flexwing Microlight) - Ултралесно летало тежински управувано или Мотоделта

4) Paramotor trike (Paraplane/Para trike) – Парамотор

5) Ultralight Helicopter - Ултралесен хеликоптер

6) Ultralight Sailplane (Ultralight Glider) - Ултралесна едрилица

7) Hybrid - Хибрид

8) Powered Hang Glider (Minimum) - Моторизиран змај (Минимум)

9) Powered Paraglider (Power Pack) - Моторизиран параглајдер

10) Three-Axis Ultralight - Ултралесно летало опраувано по три оски

11) Ultralight Gyroplane (Autogyro) - Ултралесен жироскоптер (Автожир)

12) Trike – трицикл (триколка, количка)

13) Undercarriage - подвоз/подвозје

Одделни кратенки употребени во овој правилник го имаат следното значење:

1) **МТОМ** (Maximum take-off mass) е максимална полетна маса

2) **Vso** (Stall Speed) е брзина на превлекување.

3) **CAS** (Calibrated airspeed) е калибрирана воздушна брзина.

4) **AMSL** (Above mean sea level) е височина, над средното морско ниво.

5) **TAS** (True airspeed) е стварна (фактичка) воздушна брзина

Член 4

УЛ според изгледот, носечката аеродинамичка површина и начинот на управување се поделени во следните класи:

1) **Ултралесен авион (УЛ-а)**, во која класа спаѓа и ултралесната моторна едрилица која може да полета, и да се движи по површините за маневрирање без асистенција.

2) **Ултралесно летало тежински управувано (УЛ-т)**

3) **Парамотор (УЛ-п)**

4) **Ултралесен хеликоптер (УЛ-х)**

5) **Ултралесен жироскоптер (УЛ-ж)**

6) **Ултралесна едрилица (УЛ-е)**

7) **Моторизиран Змај (УЛ-мз)**

8) **Моторизиран Параглајдер (УЛ-мп)**

Член 5

Секој тип на ултралесно летало и моторизирано крило (во натамошен текст УЛ) треба да биде конструиран така што пилотот да може да го управува сам (без копилот).

УЛ треба да биде стабилно, управливо⁷⁷ и со задоволувачка цврстина така да овозможува безбедно летање.

Секое УЛ треба да биде направено така да може нормално да лета (глисира) и нормално да слета, со изгасен мотор.

Во УЛ можат да се вградат и користат делови, опрема и системи кои не се специјализирани произведени за УЛ, но се адаптирани за УЛ.

Член 6

Вертикалната брзина (стапката) на качување (Rate of climb) при MTOM со полна снага на моторот не смее да биде помала од 1,5 м/сек. за УЛ, односно 1 м/сек. за моторизирани крила мерено помеѓу 300 и 700 метри AMSL.

Минималната вертикална брзина (стапка) на пропаѓање (sink min.) при MTOM во слободен лет со изгасен мотор не смее да биде поголема од 4,5 м/сек. за УЛ, односно 2,5 м/сек. за моторизирани крила мерено помеѓу 300 и 700 метри AMSL.

Бучавата која ја создаваат моторните УЛ, при летање на височина на 300 метри AGL при MTOM со полна снага на моторот во хоризонтален лет, не смее да прекорнува 65 dB (нормален говор) мерено од земја.

Вредностите на перформансите и спецификациите од овој правилник се сметаат во услови на Меѓународна стандардна атмосфера.

Член 7

Градба на УЛ може да врши и физичко лице. (во натамошниот текст градител)

Член 8

Пред почетокот на аматерската градба, градителот до Агенцијата за цивилно воздухопловство (во натамошен текст Агенција) доставува:

- проект за УЛ кој содржи цртеж во три проекции, опис и основните податоци за УЛ, опис на системите за стабилност и управување, структура на погонската група и опрема, пресметка на носивоста и оптоварувањата, пресметка на перформансите, податоците за тежините, положбата на центарот на тежиштето и балансот,
- опис на предвидената технологија на градбата и список на материјалите, деловите, споевите меѓу деловите, системите и опремата која ќе биде вградена на УЛ и нивно потекло;
- податоци за градителот, дизајнерот и конструкторот;
- податоци за местото каде ќе се гради УЛ, алатите, опремата, како и предвиденото време за градба;
- предлог за контролор на градба и негова писмена согласност.

Градба на УЛ може да отпочне ако техничката документација од став 1 на овој член е одобрена од Агенцијата.

Член 9

УЛ се гради аматерски:

- според сопствени цртежи и пресметки или
- според готови цртежи или
- со склопување на готови делови според упатството на производителот (Кит) или

- со доработка и склопување на недовршени делови според упатството на производителот или
- со склопување на различни готови делови по сопствени цртежи, или
- комбинирани

Член 10

Градителот за време на градбата на УЛ води книга на градба врз основ на која контролорот на градба и Агенцијата вршат надзор над градбата.

Во книгата на градба на УЛ се внесуваат:

- видот на материјалите и деловите што се користат и нивното потекло;
- алатите и технологијата која се користи;
- проверките кои се прават и мерните инструменти кои се користат за тоа;
- примената на плановите и евентуалните промени и забелешки.

Градителот треба пред да ги склопи деловите, кои подоцна не може да се контролираат, да го извести контролорот на градбата за потребата од контрола на градбата.

Член 11

Во текот на аматерската градба на УЛ надзор на градбата врши овластен контролор на градба кој треба да има искуство со УЛ.

Контролорот на градбата:

- ја контролира аматерската градба на УЛ во поглед на правилна употреба на материјалите и правилна примена на технолошките постапки
- ја контролира книгата на градба и податоците во сите фази на градбата и ја заверува;
- дава упатства и стручна помош на градителот;
- дава писмено мислење за намената на тој УЛ и помага во подготовката на упатствата за експлоатација и одржување;
- дава писмено мислење за евентуалните забелешки во текот на градбата;
- по потреба повикува лица за стручна помош;
- учествува во испитувањето на аматерски градениот УЛ и дава писмен извештај.

Член 12

УЛ се запишува во Книгата за евиденција на ултралесните воздухоплови на Агенцијата.

Леталото се запишува во Книгата за евиденција на ултралесните летала врз основа на документ за сопственост или изјава на сопственикот за аматерските градби или слично, за што му се издава Евиденциски картон со кој му се доделува евиденциски знак.

Евиденцискиот знак од став 2, на овој член содржи:

- Z3 ознаката на Република Македонија
- црта
- буквата „U“ што означува ултралесно
- букви кои се кодна ознака за класа на УЛ и тоа:
- A за класа УЛ-а;
- W за Класа УЛ-т;
- P за Класа УЛ-п;
- H за Класа УЛ-х;
- G за Класа УЛ-ж;
- S за Класа УЛ-е;
- PH за моторизиран змај;
- PP за моторизиран параглајдер
- црта

- троцифрен број, или повеќе доколку има потреба.
Сите ултралесни летала треба да имаат различни броеви.

Член 13

УЛ може да се користи за летање доколку е заведено во Книгата за евиденција од член 10 на овој правилник, има употребна дозвола и е исправно за летање.

По исклучок од став 1 на овој член, без употребна дозвола може да се користи УЛ доколку има дозвола за летање на УЛ (Permit to fly), доколку се покаже дека леталото е во состојба безбедно да лета, со соодветни ограничувања наменети за безбедноста на трети лица. Дозволата за летање е документ кој е од времен карактер како за домашните така и за странските летала. Дозволата за летање, надлежното лице може да ја даде усно и притоа треба да направи записник по што во рок од три дена дозволата треба да ја даде писмено.

По исклучок од став 1 и 2 на овој член, без употребна дозвола или дозвола за летање, може да се користи УЛ доколку лета во зоната на местото на полетување и слетување, надвор од контролиран воздушен простор и подалеку од другиот воздушен сообраќај и на места и во услови каде не постои реална можност да нанесе штета на други учесници во воздушниот сообраќај и трети лица и притоа во леталото не смее да има друго лице кое нема искуство со летање. Без употребна дозвола или дозвола за летање, може да се користи УЛ доколку го управува лице со важечка дозвола повеќе од една година и има најмалку 50 часа налет на УЛ од истата класа.

Член 14

Периодичниот преглед на леталото и опремата, како и одржувањето, сервисирањето, поправките и репарирањето го врши производителот, овластено лице, сопственикот односно корисникот на УЛ или друго стручно лице, во зависност од упатствата за користење и одржување изготвени од градителот односно сопственикот.

Член 15

Упатствата за користење и одржување (летачка и техничка експлоатација) на УЛ од член 12 на овој правилник содржат:

- Општи технички податоци за УЛ: должина, ширина, височина, маса, основни податоци за моторот, преносот, пропелерот, подвозот, деловите, опремата, опис на системите.

- Начин на опслужување и манипулирање на земја: точење на гориво, склопување, расклопување, транспортирање, чување и друго.

- Начин на експлоатација: намена, перформанси, начин на управување (техника на пилотирање), редовни постапки, нередовни постапки, вонредни постапки, оперативни ограничувања, метеоролошки ограничувања, експлоатација на опремата.

- Листа за претполетен преглед
- Други чек-листи (контролни листи)
- Програма и систем за одржување
- Безбедносни информации
- Препораки
- Други ограничувања
- Други податоци (или додатоци)

Член 16

Доколку УЛ се здобие со поголемо оштетување сопственикот треба да го пријави кај надлежниот орган. По поправката се врши вонреден технички преглед.

Измените на УЛ кој влијаат на аеродинамичните својства или структурални промени треба исто така да се пријават кај надлежниот орган.

За било какви измени на УЛ претходно треба да се направи проценка на безбедноста по тие измени.

По извршените поправки или измени, овластено лице врши преглед на документацијата, преглед на УЛ на земја и во воздух и утврдува дали леталото е исправно за летање.

Прегледот од став 3 на овој член се запишува во книшката на УЛ.

Член 17

Употребна дозвола за УЛ се издава врз основ на писмено барање кон кое се приложува следната документација:

- Документација за УЛ
- Резултати од техничкиот преглед за издавање на употребна дозвола.

- Упатствата за експлоатација и одржување
- Книшка на воздухопловот

Ултралесните летала кои имаат употребна дозвола или еквивалентен документ издаден од друга држава, за издавање на употребна дозвола се врши постапката како за продолжување на употребната дозвола.

Под документација на УЛ во смисла на овој член се подразбира: или декларација од производителот, извадоци од техничката документација во кои е наведено дека леталото, моторот, пропелерот и/или другите делови се наменети или прилагодени за летање со ултралесното летало, или сертификати за УЛ или за неговите делови, или документ кој потврдува дека УЛ сервиски се произведува или легално се користи во земјата на производство.

Доколку купени УЛ или одредени делови на УЛ ја немаат потребната документација за УЛ од став 3 на овој член треба да приложат документација како за аматерска градба на УЛ.

Член 18

За издавање на употребна дозвола за аматерска градба потребно е да се достави и следната документација:

- Книга на градба
- Извештај од контролорот на градбата
- Податоци за лицето кое ќе врши испитување во лет како и негова писмена согласност
- детален преглед на аматерската градба на земја.

- испитување во лет, летови со основни маневри и најмалку 10 часа летање и 30 полетувања и слетувања; качување до практичниот плафон на леталото; лет во времетраење на автономијата скратен за 20 минути; летови со максимална и минимална брзина за сите одредени конфигурации, летови во услови на максимална и минимална оптовареност во различни режими на летање; летови во услови со изгасен мотор; слетување со изгасен мотор; полетување и слетување на кратки патеки; летови во различни метеоролошки услови; други маневри во зависност од упатството и намената на УЛ.

Прегледот од став 1 на овој член го вршат лицата овластени за технички преглед за употребна дозвола и доставуваат писмен извештај до Агенцијата. Лицата кои вршат испитувања во лет даваат писмен извештај за резултатите од испитувањето во лет.

Врз основа на документите од став 1 на овој член се издава употребна дозвола на УЛ во која се наведува дека се работи за аматерска градба.

За аматерската градба дополнителните испитувања се спроведуваат само за првото УЛ од исти тип, односно првото увезено УЛ.

Член 19

Техничкиот преглед за употребна дозвола на УЛ што го спроведуваат овластени лица се состои од;

- преглед на документацијата
- преглед и проби на УЛ на земја
- преглед и проби на УЛ во воздух

Прегледите и пробите од став 1 на овој член се вршат по однапред утврдена процедура и предвидени чеклисти - обрасци.

Пробата на УЛ во лет може да го врши и сопственикот по барање и во присуство на овластените лица.

Сопственикот на УЛ и лицето кое врши проби во лет, склучуваат писмена спогодба за евентуалните штети на леталото или лицето, што би можеле да настанат за време на пробните летови.

Член 20

Прво произведениот или аматерски произведениот УЛ има статус на прототип. Тој може да отпочне со пробни летови само на начин утврден со дозволата за летање во договор со производителот по претходно извршен преглед.

Сопственикот односно корисникот на леталото од став 1 на овој член, треба да предложи план и програма по кој леталото треба да се испита на земја и во воздух. За време на испитувањето и пробите во леталото може да има и друго лице само доколку тоа лице има улога во испитувањето на леталото.

Член 21

Употребна дозвола на УЛ се издава со рок на важност од две години, а за моторизираниите крила на 5 години.

На УЛ кое нема комплетна документација или не ги исполнува сите потребни услови за употребна дозвола или е експериментален УЛ, а може безбедно да лета, може да му се издаде употребна дозвола со определено ограничување. Ограничувањето го утврдува овластеното лице кое го врши техничкиот преглед. Ограничувањето се означува во употребната дозвола, а се опишува во книшката на УЛ.

Од причини за безбедноста на летањето може времено или трајно да се одземе употребната дозвола на УЛ и да се врати доколку се отстранат причините за нејзиното одземање.

Член 22

Продолжување на важноста на употребната дозвола се врши на барање на сопственикот односно корисникот на УЛ по претходно извршен преглед на:

- важечката употребна дозвола, издадена од Агенцијата или од друга држава

- резултатите од техничкиот преглед
- упатствата на УЛ
- книшка на УЛ

Барањето за продолжување на важноста на употребната дозвола може да се поднесе во рок од 60 дена пред истекот на важноста на употребната дозвола.

Член 23

Странски УЛ, можат да летаат во Република Македонија со употребна дозвола или еквивалентен документ издаден од друга земја.

Странски УЛ од држави каде не постои регулатива во смисла на овој правилник може времено да летаат во Република Македонија со дозвола за летање по извршен технички преглед. Во дозволата за летање се впишува временскиот период и сите евентуални ограничувања при користењето.

Член 24

Сертифицирањето на тип на УЛ го врши Воздухопловната федерација на Македонија врз основа на технички и летачки нормативи и критериуми, или ги уважува сертификатите од други држави.

Сертификати од став 1 на овој член не се обврзувачки.

Член 25

Од навигациска опрема УЛ треба да има:

- Висиномер,
- Брзиномер за УЛ со кабина или ветробран,
- Компас за УЛ со кабина или ветробран и за УЛ со крстаречка брзина поголема од 60 Км/ч, и
- Часовник кој точно покажува часови, минути и секунди.

Од безбедносна опрема УЛ треба да има:

- Сигурносни ремени, околу појас и на двете рамена, а кај акробатските и ремен меѓу нозете, со намерно еднопотезно отворање, односно соодветен вез за моторизираниите крила.

- Елеци за спасување на вода за хидро или амфибиска верзија, и за копнен УЛ (land plane) кога прелетува водено пространство и во услови кога со глисирање не може да долета до алтернативно место за слетување на копно,

- Спасувачки падобран за летала со аеродинамична купола,

- Комплет за пружање прва помош, и

- Рачен против пожарен апарат

Од моторни инструменти УЛ со кабина или ветробран треба да имаат:

- Показувач на температура на глава на моторот или температура на течност за ладење,

- Показувач на температура на масло и притисок на масло кај четворотакните мотори,

- Показувач за количината на гориво (може и визуелно) со исклучок на безмоторните УЛ, и

- Показувач на вртежите на моторот

УЛ треба да имаат и друга задолжителна опрема наведени во упатствата.

Вградена IFR опрема се користи само за посебни намени.

Член 26

Воздухопловна радиостаница може да поседува УЛ ако има таква техничка можност.

Радиостаницата од став 1 на овој член треба да има документација согласно прописите од областа на воздухопловство и електронските комуникации.

Член 27

Секое УЛ треба да има испишана евиденциска ознака.

Големината на евиденциската ознака изнесува:

- Височина на ознака 210 мм;
- Должина (Широчина) на ознака (буква или бројка) до 2/3 од височината на ознаката;
- Дебелина на линии 1/6 од височина на евиденцискиот знак (35 мм);

Бојата на евиденциска ознака треба да е во контраст со подлогата.

Евиденциската ознака е напишана на англиска латиница и со арапски бројки.

Евиденцискиот знак на УЛ се поставува на долната површина на левото крило, на горната површина на десното крило, на трупот од коренот на крилото до опашката, и на левата и десната страна на трупот. На УЛ, каде нема техничка можност за поставување на ознаката од став 1 на овој член, ознаката се поставува на погодно и видливо место на УЛ.

Знамето на Република Македонија се поставува на вертикалниот стабилизатор со димензија на А4 формат односно А5 доколку нема техничка можност за А4. Доколку нема вертикален стабилизатор се поставува на друго погодно и видливо место на УЛ.

Член 28

УЛ не се воздухоплови градени по меѓународните стандарди (ИКАО) и лицата со нив летаат на сопствена одговорност.

На секој УЛ треба да има информативна табличка, поставена на видливо место, со големина најмалку 12x3 cm каде на македонски и англиски јазик со црвени букви пишува:

ОВОЈ ВОЗДУХОПЛОВ НЕМА ПЛОВИДБЕНОСТ ПО СТАНДАРДИТЕ НА ИКАО, ЛЕТАТЕ НА СОПСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ!

THIS AIRCRAFT HAS NO AIRWORTHINESS ACCORDING TO ICAO STANDARDS, FLYING IS ON YOUR OWN RESPONSIBILITY!

Доколку УЛ е аматерска градба над горенаведениот текст треба да пишува:

**АМАТЕРСКА ГРАДБА!
AMATEUR BUILD!**

Член 29

Секој УЛ на видливо место треба да има поставено евиденциска табличка на УЛ која ги содржи следните податоци:

- Производител (фирма или лице)
- Тип и модел

- Година на производство
- Производен број
- Тежина на празно УЛ
- Максимална полетна маса
- Корисна носивост
- Други податоци

Евиденциската табличка е испишана на македонски и англиски јазик.

Член 30

Евиденцискиот знак од член 12 став 2 на овој правилник се става и на место, кое е во секој момент видно за пилотот.

Член 31

Давање согласност за аматерско градење на УЛ, овластување на контролори на градба, водење на книгата за евиденција на УЛ, издавање дозвола за летање на УЛ (Permit to fly), овластување лицата за технички преглед и проверки во лет, издавање и/или одземање употребна дозвола на УЛ, издавање на одобрение за технички прелет, изготвување чеклисти (обрасци), издавање книшки на ултралесно летало (Ultralight logbook), уважувањето и издавањето на сертификати, предлагање програми за обука, водење евиденција за инцидентите и истражување на сериозните инциденти, и други работи врска исправноста на леталата ги врши Агенцијата или по нејзино овластување согласно член 9 став 2 алинеа 3 од Законот за воздухопловство, Воздухопловната федерација на Македонија или друго правно лице.

Отстапки од условите предвидени со овој правилник, за експериментални, научни, спортски и други развојни цели, на барање за поедини случаи, одобрува Агенцијата.

Член 32

УЛ кои се затекнале во Република Македонија до влегувањето во сила на овој правилник треба да се усогласат на одредбите на овој правилник во рок од две години од влегувањето во сила на овој правилник.

УЛ кои не ги исполнуваат условите од овој правилник, но сепак можат безбедно да летаат, можат да се стекнат со употребна дозвола во рокот од став 1 на овој член.

УЛ произведено или кое почнало да се произведува пред влегувањето во сила на овој правилник, и во поедини случаи кај аматерската градба кога ќе се наложи извесни промени и структурни појачувања, може да има до 10% поголема МТОМ од предвидените со овој правилник.

Член 33

Овој правилник влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 03-2948/2
27 декември 2007 година
Скопје

Директор,
Ернад Фејзулаху, с.р.

ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РМ ВИ ГИ НУДИ СЛЕДНИТЕ ИЗДАНИЈА:

Р.бр	Изданија	Цена денари	Р.бр	Изданија	Цена денари
1	Закон за обезбедување на побарувањата Закон за заштита на потрошувачите при договори за потрошувачки кредити (со подзаконски акти) (редакциска збирка), 2007	200,00	б)	II книга — (Законите за: комуналните такси; даноци на имот; угостителска дејност; туристичка дејност и Законот за вршење занаетчиска дејност)	210,00
2	Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата (редакциска збирка), 2007	400,00	в)	III книга — (Редакциски пречистени текстови на Законите за: основното образование; средното образование; заштита на децата и Законот за социјална заштита)	245,00
3	Закон за нотаријатот (редакциска збирка), 2007	250,00	г)	IV книга — (Закон за управување со отпадот; Закон за квалитетот на амбиентниот воздух; Законите за заштита на природата)	245,00
4	Закон за банките (редакциска збирка), 2007	300,00	д)	Комплет од четирите книги - Збирки на Законите од областа на локалната самоуправа, 2004	840,00
5	Закон за пензиското и инвалидското осигурување Станка Трајкова и Олгица Костова (со коментар и прилози), 2006	700,00	13	Збирка на прописи (редакциска) (Законите за: градење; за просторно и урбанистичко планирање; за животната средина), 2005	210,00
6	Изборен законик, 2006	300,00	14	Збирка на меѓународни конвенции од областа на кривичното право, 2000	80,00
7	Закон за стечај Д-р Кирил Чавдар (со објаснувања, судска практика и предметен регистар), 2006	600,00	15	Закон за извршната постапка Д-р С. Георгиевски, 2002	140,00
8	Збирка на прописи од областа на судството (Законите за: судовите; Судскиот совет на РМ; судскиот буџет (редакциски пречистен текст); Академија за обука на судии и јавни обвинители), 2006	400,00	16	Закон за спречување на корупцијата со Закон за ратификација на конвенции Д-р Ј. Проевски (со објаснувања), 2002	80,00
9	Закон за трговските друштва со вовед, 2004	400,00	17	Закон за денационализација (со коментар, објаснувања и обрасци) Д-р С. Георгиевски, 2000	160,00
10	Закон за општата управна постапка (со коментар) Проф. д-р С. Гелевски, 2005	400,00	18	Збирка на прописи од областа на државјанството Д-р Ф. Стоев, М-р М. Лазарова – Трајковска, 1998	120,00
11	Устав на Република Македонија (со сите амандмани од I - XXX) на македонски и на англиски јазик (во една книга), голем формат, 2007	200,00	19	Закон за кривична постапка и Закон за извршување на санкциите (редакциски пречистени текстови), 2004	360,00
12	Збирки на прописи од областа на локалната самоуправа, 2004 а) I книга — (Законите за: локална самоуправа; територијална организација на локалната самоуправа; за градот Скопје; финансирањето на единиците на локалната самоуправа и Законот за локалните избори – редакциски пречистен текст)	280,00	20	Поединечни CD-ROM изданија 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 и DVD за 2006 година	600,00
			21	Комплет CD-ROM изданија 2001, 2002, 2003, 2004, 2005 и DVD за 2006 година	3.400,00
			22	Регистар на прописи на РМ	3.700,00

П О Р А Ч К А Б Р. 159

Со ова неотповикливо ги порачуваме изданијата под реден број _____ во _____ примероци;
р.бр. _____ во _____ примероци; р.бр. _____ во _____ примероци; р.бр. _____ во _____ примероци;
р.бр. _____ во _____ примероци; р.бр. _____ во _____ примероци; р.бр. _____ во _____ примероци.

Доказот за извршена уплата на жиро с-ка 300000000188798 и порачката ги испраќаме по пошта на адреса бул. „Партизански одреди“ бр. 29, п. факс 51, 1000, Скопје, или на телефакс број + 389-2-311-22-67.

Порачател: _____

Место: _____, ул. _____, бр. _____, тел./факс _____

Потпис на порачателот

Во _____, _____ 2007 година. (М.П.) _____

www.slvesnik.com.mk
contact@slvesnik.com.mk

Издавач: ЈП СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА, ц.о.-Скопје
бул. "Партизански одреди" бр. 29. Поштенски факс 51.
Директор и одговорен уредник - Тони Трајанов.
Телефони: +389-2-3298-860, 3290-471, 3290-449.
Телефакс: +389-2-3112-267.

Претплатата за 2007 година изнесува 9.200,00 денари.
„Службен весник на Република Македонија“ излегува по потреба.
Рок за рекламации 15 дена.
Жиро-сметка: 300000000188798.
Депонент на Комерцијална банка, АД - Скопје.
Печат: ГРАФИЧКИ ЦЕНТАР ДООЕЛ, Скопје.

ISSN 0354-1622

2007159